

**Przykarpacki Narodowy Uniwersytet imienia W. Stefanyka
Uniwersytet Narodowy «Akademia Ostrogska»**

**Olga Łazarowycz
Halina
Krajczyńska**

Uczymy się pisać poprawnie

IWANO-FRANKIWSK-OSTRÓG

2025

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету філології
Прикарпатського національного університету імені Василя
Стефаника
(протокол № 5 від 19 грудня 2024 року)*

Рецензенти:

А. М. Архангельська, доктор філологічних наук,
професор кафедри славістики університету ім. Ф. Палацького
(Оломоуц, Чехія) ;

О. М. Пелехата, доцент кафедри слов'янських мов
Факультету філології Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника.

Л 17

**Лазарович О. М.,
Крайчинська Г. В.**

Uczymy się pisać
porównanie: навчальний
посібник з польської
орфографії. Острог:
Видавництво
Національного університету
«Острозька академія»,
2025. 118 с.

Навчально-методичний
посібник з польської орфо-
графії «Uczymy się pisać
porównanie» призначений для
студентів філологічних та
нефілологічних спеціаль-
ностей, а також всім, хто
прагне вивчити орфографію
польської мови. Видання
друге, поправлене

УДК 811.162.1'35

© *Лазарович О. М., Крайчинська Г. В., 2025*

Spis treści

Wstęp	5.
Przyczyny powstawania i rodzaje błędów ortograficznych	7
Podstawy ortografii polskiej	8.
Pisownia ó / u	13
Pisownia ch / h	24
Pisownia rz / ź	33
Pisownia q / om, on; ę / em, en.....	42
Pisownia i / j po spółgłoskach	51
Pisownia wyrazów z sylabami kie, gie, ke, ge, kę, gę.....	57
Pisownia łączna i rozdzielna	59
Pisownia częściak -by, -bym, -byś, -byśmy, -byście.....	59
Przeczenie nie z różnymi częściami mowy	63
Przyimki złożone, wyrażenia przyimkowe	71
Pisownia przedrostków bez-, roz-, z-, (s-, ś-), wez-, wz-, (wes-, ws-)	76
Pisownia końcowych częściak wyrazów	81
Wielkie i małe litery	88
Skróty. Kropka po cyfrze. Łącznik. Dzielenie wyrazów w piśmie	100
Ćwiczenia dla pracy samodzielnej	107
Bibliografia	114

Метою видання даного посібника є зняття труднощів при навчанні польської орфографії. У посібнику систематизовано основні правила польської орфографії та тексти і вправи дидактичного характеру, які підібрані з урахуванням функціонального підходу до вивчення польської мови й спрямовані на закріплення вивченого матеріалу та самостійної перевірки набутих навичок. Вправи допоможуть проаналізувати помилки, перевірити й запам'ятати правила правопису, а також сприятимуть формуванню орфографічної свідомості. Порядок розміщення вправ дозволяє випробувати власні сили і, спираючись на засвоєний матеріал, безпомилково писати слова та тексти.

Опанування польською орфографією вимагає терпеливості і систематичності, тому бажано не втрачати надії, якщо перші спроби написання вас не задовільнять. Навчитися правильно писати можна лише завдяки наполегливій праці.

Wstęp

Można by ich (ortografii, pisowni, interpunkcji) barwę emocjonalną zestawić z dokuczliwością ubierania buta. A jednak w odczuciu społecznym błąd ortograficzny traktowany jest jako oznaka braku elementarnej kultury, gorzej niż np. pomyłka w mnożeniu czy pomieszanie ważnych nazwisk lub dat historycznych.

Jan Tokarski.

Ortografia (gr. *orthós* – prawidłowy, *grafo* – piszę) ustala w sposób normatywny zasady poprawnej pisowni oraz poprawną pisownię poszczególnych wyrazów, wyrażeni i zwrotów. Zbiór obowiązujących obecnie zasad polskiej ortografii, zatwierdzonych przez Komitet Językoznawstwa PAN i zaleconych przez Ministerstwo Oświaty do użytku w szkołach, zawierają słowniki ortograficzne.

Pisownia to w znacznej mierze sprawa tradycji. Piszemy jakiś wyraz w określony sposób, dlatego że tak się go pisało i pisze. W zasadniczych zrębach zasady pisowni polskiej zostały ustalone przez autorytetne instytucje kolegialne (Komitet Ortograficzny Polskiej Akademii Umiejętności w roku 1936 i Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk w roku 1956). Najważniejsze rozbieżności między pisownią a wymową, te, które sprawiają zasadnicze trudności, zwłaszcza we wczesnych fazach nauki języka polskiego: pisownia **ó** i **u** na miejscu tej samej głoski [u], pisownia **rz** i **ź** (albo **sz**) na miejscu tych samych głosek oraz pisownia **h** i **ch** – mają znacznie dłuższą historię.

Współczesna ortografia polska jest odziedziczona zwcześniejszych okresów rozwojowych polszczyzny. Jeśli chodzi o podane wyżej przykłady dzisiejszych trudności ortograficznych, to powstały one

skutkiem zmian w języku polskim na przestrzeni wieków. W XVI wieku litery **u** i **ó** pisano w miejscu różnych głosek. Podobnie różnym głoskom odpowiadały **ż** i **rz**. Pisownia jest bowiem uwarunkowana wymową: pisząc po polsku, w zasadzie oddajemy na piśmie brzmienie wyrazów polskich. Jednak nie ma tu odpowiedniości dokładnej. Rozbieżności między mową a pismem wynikają w dużej mierze ze zmian historycznych: dawniej, gdy kształtowała się polska ortografia, napisy znacznie dokładniej oddawały wymowę niż obecnie.

Niektóre dawne uzasadnienia fonetyczne pisowni polskiej przekształciły się w morfologiczne: uzasadniamy często pisownię słowa nie jego wymową, ale budową i powiązaniem z innymi słowami (innymi formami tego samego wyrazu odmiennego albo wyrazami pokrewnymi). Mówimy wtedy o wymianach głosek. Słowo *stóg* wymawiamy [stuk] – tak samo, jak słowo *stuka*, ale piszemy je przez *óg*, bo w innych formach tego rzeczownika występują w wymowie głoski [o], i [g] (bo: *stogu*). Z kolei pisownię wyrazu *stożek* przez **ż** możemy uzasadnić przez wskazanie jego pokrewieństwa z wyrazem *stóg*, w którym występuje brzmienie i pisane **g**: głoska [ż] wymienia się z [g].

Zastanawiając się nad problemami ortograficznymi i uzasadniając pisownię konkretnych wyrazów, często odwołujemy się do sposobu ich wymawiania. Abyś dobrze rozumiał uzasadnienia pisowni wielu wyrazów, powinieneś zdawać sobie sprawę z tego, że inne są podstawowe jednostki tekstu pisanego – litery, a inne, mowy brzmiącej, – głoski. W zasadach pisowni i zestawieniu trudniejszych zakończeń wyrazów odwołujemy się niekiedy do postaci brzmiącej wyrazu, nie zaś do jego zapisu ortograficznego: zapis wymowy podajemy wtedy w nawiasie kwadratowym.

Przyczyny powstawania i rodzaje błędów ortograficznych

Poprawność ortograficzna polega na zgodności zapisów z aktualnie obowiązującymi zasadami pisowni. Wszelkie odstępstwa od tych zasad są uważane za błędy ortograficzne. Przyczyną ich powstawania jest najczęściej nieznajomość przepisów ortograficznych, lub osłabienie pamięci, myślenia, uwagi, spostrzegania, woli.

Niewiedza lub niewłaściwe rozumienie zasad poprawnej pisowni prowadzi do przekonania o słuszności błędnej formy zapisu. Jest to podstawowy rodzaj błędów, tzw. *znajdowanie się w błędzie*¹, wynikające z nieświadomości istnienia problemu ortograficznego.

Drugi typ błędów to *błąd z powodu wahania*, czyli spowodowany niepewnością, jak zastosować znaną regułę ortograficzną. Wynika on najczęściej z osłabienia pamięci i uwagi.

Trzeci rodzaj błędów ortograficznych to *błąd z braku zastanowienia się lub z powodu fałszywej reakcji*. Może być spowodowany niedomaganiem pewnych funkcji psychicznych (spostregania, myślenia, pamięci, uwagi, woli) albo wynika z niewiary piszącego w swoje siły lub z braku ambicji opanowania ortografii.

Niepoprawność zapisu bywa niekiedy tylko omyłką, która na ogół wynika z pośpiechu, braku zainteresowania pracą, zaabsorbowania innymi sprawami, czasem z wyczerpania, choroby, zmęczenia.

Najczęściej popełnianymi omyłkami są:

- opuszczanie liter w wyrazach;
- zamiana jednych liter na drugie;
- niedopisywanie znaków odróżniających litery (kropki nad *i*; przecinka jako graficznego znaku miękkości, np. *ć, ź, ś*; zakończeń przy literach oznaczających samogłoski nosowe *a, e*).

¹ Wojcik J. Ortografii i interpunkcji nauczę się sam. – Warszawa,

1989.
S. 7-8.

Olga
Luzonokova
Zofia
Anastasiya

Podstawy ortografii polskiej

Ortografia polska opiera się na czterech podstawowych zasadach: fonetycznej, morfologicznej, historycznej i umownej².

1. Zasada fonetyczna

W ortografii zasada fonetyczna polega na zgodności zapisu wyrazu z jego wymową. Poszczególnym głoskom wyrazu wymówionego odpowiadają właściwe litery wyrazu zapisanego. Większość wyrazów polskich piszemy tak, jak mówimy, dlatego zasada fonetyczna jest najważniejsza w ortografii polskiej. Taką zgodność zapisu i wymowy mamy w wyrazach: *brat, dobry, matka, ładny, wyraźny* itp.

Niektóre głoski języka polskiego są oznaczane w piśmie przez tzw. dwuznaki, czyli połączenia dwóch liter: *ch, cz, sz, dź, rz*. Wyrazy zawierające takie litery mają również pisownie fonetyczną, np.: *chata, dzwon, dźwięk, jeżdżę, szum, dżdżysty, deszcz* itp.

Zasada pisowni fonetycznej łączy się ze sposobami oznaczania miękkości spółgłosek w ortografii polskiej. Miękkość spółgłosek *ć, ź, ś, dź, ń* oznaczamy w trojaki sposób, a miękkość innych spółgłosek miękkich – w dwojaki.

W wyrazach: *ćwiczenia, rzeźba, śnieg, ścinać, chodźmy, dźwięk, bańka* miękkość tych spółgłosek została oznaczona przez kreskę nad literą, ponieważ te spółgłoski znajdują się **przed inną spółgłoską**. Przez kreskę oznaczamy miękkość także **na końcu wyrazu**, np.: *dać, mieć, pisać, leć, wróć, proś, idź, koń, słoń, leń* itp. Jeżeli spółgłoska miękka znajduje się przed samogłoską z wyjątkiem *i*, jej miękkość oznaczamy przez dodatkową literę *i*: *ciało, ciocia, ciekawy, ziarno, ziemia, ziolo, ziąb, zięć, sianor, siolo, siedzieć, siąść, sięgać, Jasiu; dzionek, dziecko, dzięki; niania, niosę, niesie, niósł, panią, banię, dynię* itp. W tych wypadkach każda spółgłoska miękka jest oznaczona przez dwie

² Bąk P. Gramatyka języka polskiego. – Warszawa, 1977. S. 103-109.

litery: *ci, zi, si, ni*, a miękkie *dzi* przez trzy litery. Przed samogłoską *i* nie oznaczamy miękkości żadnym dodatkowym znakiem. Piszemy więc *cichy, siła, zima, dziwny, nigdy*.

Wszystkie te zapisy można nazwać **fonetycznymi**, ponieważ uwzględniają miękkość spółgłosek i dokładnie odzwierciedlają ich wymowę. Niemniej wyraźny jest zapis spółgłosek miękkich przed literą oznaczającą samogłoskę *i*, bo, jak wiadomo, w tym wypadku nie oznaczamy miękkości spółgłoski.

Miękkość tych spółgłosek, które w alfabecie polskim nie mają liter kreskowanych, a więc miękkiego *p, b, m, w, f, k, g*, oznaczamy przez dodatkową literę *i* przed samogłoskami (z wyjątkiem *i*), np.: *piasek*,

pieszy, piąty, pięć; biały, bioreę, bieda, grabią; miał, miotła, łamię, ramię; wiatr, wiosna, wiedza, wiąz, więcej; fiasko, fiolet, kiosk, kiedy, rokiem;

giąć, gięty, stogiem, śniegiem, rogiem.

Reforma ortografii z 1936 roku pozostawiła zakończenia *-ja* w wyrazach obcego pochodzenia tylko po literach *c, z, s*, np.: *Grecja, kolacja, racja; Azja, Gruzja, kolizja; misja, Rosja*, ponieważ połączenia

zi, ci, si w ortografii polskiej odpowiadają spółgłoskom miękkim średniojęzykowym *ź, ć, ś*, co spowodowałoby zmianę wymowy tych wyrazów na przedniojęzykowe zmiękczone. Po innych literach pisze się zawsze w zakończeniu *-ia*, chociaż wymawia się *-ja*, np. ; *fotografia, geografia, geologia, legia, magia, mania, Maria, religia*.

2. Zasada morfologiczna

Zasada morfologiczna w ortografii wymaga, aby części znaczeniowe wyrazu, a więc przedrostki, rdzenie i przyrostki, były zapisywane w jednolity sposób, niezależnie od ich wymowy w danych wyrazach. Najlepiej tę zasadę widać w zapisie przedrostków. Upodobnienie do następnych spółgłosek powoduje, że końcową spółgłoskę *z* w przedrostkach *roz-*, *bez-* wymawiamy w różny sposób. W myśl jednak zasady morfologicznej przedrostki te piszemy zawsze jednakowo: *bezpieczny, beznosy, rozmaity, rozpacz*.

Tak samo morfologicznie, tzn. zawsze w jednej podstawowej

postaci, zapisujemy przedrostki *od-*, *nad-*, *pod-* *przed-* niezależnie od tego, czy końcówką spółgłoską wymawiamy w nich dźwięcznie

czy bezdźwięcznie: *oddać, odstąpić, nadnieść, nadstawić, podłożyć, podstawić, przedmieście, przedstawienie.*

Niezależnie od brzmienia piszemy również w jednakowy sposób przedrostek *w-*. Piszemy więc nie tylko *wbić, włączyć*, ale i *wpuścić, wsadzić, wkopać*, gdzie na początku wymawiamy spółgłoskę *f*.

Odstępstwem od zasady morfologicznej jest pisownia przedrostka *z-*, który jest pisany fonetycznie, a więc tak, jak się go wymawia: *zdać, zbudzić, zważyć* obok *spaść, skopać, stopić, ściąć, ściemniać się*. Tylko przed spółgłoskami *s, sz, ś* piszemy znów morfologiczne *z*, aby uniknąć powtarzania tej samej litery: *zsiąść, zsadzić, zszarzyć*.

Częściowo fonetyczną pisownię mają również przedrostki *wez-, wz-* zakończenie których piszemy zgodnie z wymową: *wezbrać, wznosić, wesprzeć, wspierać, wstrzymać, a także wszczynać, wszczać, powściągnąć*.

Zgodnie z zasadą morfologiczną dążymy również do możliwie jednolitego zapisu rdzenia. Dlatego piszemy wyraz *babka*, choć wymawiamy *bapka*, bo w wyrazach pokrewnych i w niektórych przypadkach tego wyrazu występuje rdzeń *bab-* z dźwięczną spółgłoską na końcu: *bab-a, bab-unia, bab-eczka* itp. Piszemy *ławka*, choć wymawiamy *łafka*, ponieważ w wyrazach pokrewnych występuje rdzeń *ław-*: *ław-a, ław-eczka, ław-nik*. Wszystkie spółgłoski dźwięczne kończące rdzeń przed bezdźwięczną spółgłoską przyrostków *-ka, -szy, -sko* tracą dźwięczność. W zapisie jednak tych wyrazów nie uwzględniamy utraty dźwięczności i zapisujemy rdzenie w niezmienionej postaci. Piszemy więc *kładka*, bo *kładę, przechadzka*, bo *przechadzać się, książka*, bo *książeczka, grubszy*, bo *gruby*. W rzeczownikach utworzonych za pomocą przyrostka *-(s)two* końcowe spółgłoski rdzenia również tracą dźwięczność. Utrzymujemy jednak ich pisownię morfologiczną wbrew bezdźwięcznej wymowie, np. *do-wódz-two*, bo *dowodz-ić, sąsiedz-two*, bo *sąsiedz-i, śledz-two*, bo *śledz-ić*.

Podobna różnica morfologicznego zapisu i wymowy istnieje w przymiotnikach utworzonych od tematów zakończonych na *d, dz, dź*, np. *grodz-ki*, bo *grodz-ić, gród*; *ludzki*, bo *lud, ludzi-e*. Z tego samego względu piszemy niezmiennie przyrostki *-aw, -ow, -ew*,

przed

następnym *-ski* w wyrazach: *warszaw-ski*, bo *Warszaw-a*; *uniejuw-ski*, bo *do Uniejow-a*, *królew-ski*, bo *królew-na*.

Dążnością do utrzymania jednolitego obrazu graficznego wyrazu wyjaśniamy utrzymanie litery *ó*, chociaż odpowiadającą jej głoskę wymawiamy jak *u* w wyrazach: *kóz-ka*, bo *koza*; *wól*, bo *wolu*; *rów*, bo *row-u*, *mól*, bo *mol-a*.

Zasada morfologiczna nakazuje utrzymanie dwuznaku *rz*, choć odpowiednią głoskę wymawiamy tak samo jak *ż* lub *sz*. Do rdzenia *kur-a*, *mur-u*, *rur-a*, *gor-ycz* bardziej są podobne zapisy *kurz-e*, *murz-e*, *gorz-ki*, niż *kuż-e*, *muż-e*, *ruż-e*, *gosz-ki*.

3. Zasada historyczna

Zasada historyczna ortografii jest wynikiem tradycji polskiego języka pisanego literackiego. Język mówiony zmienia się szybciej, ortografia jest bardziej stała. Wynikają z tego stale pogłębiające się różnice między wymową a zapisem wyrazów.

Zasada historyczna dotyczy przede wszystkim pisowni wyrazów z *ó* kreskowanym. Samogłoska oznaczana przez *ó* w tych wyrazach pochodzi z dawnego *o* długiego, które (podobnie jak *a* długie i *e* długie) w wieku XV stało się samogłoską ścięśnioną, i otrzymała brzmienie pośrednie między *o* i *u*. W wyrazach *córa*, *góra*, *plótno*, *równy* itp. długie *o* odziedziczył język polski z języka prasłowiańskiego. W końcowej sylabie zamkniętej ze spółgłoską dźwięczną powstało w języku polskim wskutek tzw. «wzdłużenia zastępczego» nowe

o długie, które dało również *ó*. Ponieważ w odmianie wyrazów samogłoska *o* przeważnie znajdowała się w sylabie przedostatniej i nie ulegała wydłużeniu, dlatego w tych wyrazach występuje tzw. «*ó* wymienne z *o*», np. *dwór* – *dwo-ru*, *ogród* – *ogro-du*, *rów* – *ro-wu*, *róg* – *ro-gu*, *sól* – *so-li*, *wóz* – *wo-zu*.

Wzdłużenie samogłoski *o* następowało również w wyrazach zdrobniałych, np. *koza* – *kózka*, *broda* – *bródką*, *kłoda* – *klódką*. Utrzymanie *ó* w zapisie wyrazów: *kózka*, *nózka*, *mróz*, wyjaśniamy dążeniem do utrzymania możliwie jednolitego obrazu rdzenia. Utrzymanie litery *ó* w wyrazach: *córka*, *Józef*, *góra*, *stróż*, *plótno*, *równy* itp. ma jedynie uzasadnienie historyczne.

Historyczne uzasadnienie ma również pisanie *rz* w wyrazach typu *rząd*, *rzeka*, *rzemień* itp. Wyrazy pisane przez *h* mają różne pochodzenie. Część ich wywodzi się z łaciny, np. *honor*, *historia*; część – z niemieckiego: *Henryk*, *handel*, *hart*. Z czeskiego pochodzą wyrazy: *blaży*, *hańba*, *ohydna*; z węgierskiego – *hajduk*, *hejnał*, z ukraińskiego – *Bohdan* itp. Wyrazy te zostały zapożyczone najczęściej w pisowni oryginalnej z literą *h*, która utrzymała się do czasów dzisiejszych.

4. Zasada umowna

Zasada umowna nie ma związku z wymową wyrazów. Dotyczy ona głównie pisania *wielkich liter* na początku rzeczowników własnych lub zaimków odnoszących się do osób, do których piszemy list. Do pewnego stopnia umowny charakter mają zasady pisania pewnych wyrazów *razem* lub *odduelnie*, np. *do tego czasu*, ale *dotychczas*, *w tym czasie*, ale *tymczasem*, w owym czasie, ale *wówczas* itd.

Zasady umowne podlegają co jakiś czas zmianom ustalonym przez Komisję Kultury Języka Polskiej Akademii Nauk. Okresowe reformy ortografii zmieniają również pisownie niektórych wyrazów opartą na zasadzie historycznej. Tak np. od 1936 roku piszemy *bruzda*, *chrust*, *dłuto*, *Jakub*, *płukać*, *żuraw*, choć do tego czasu obowiązywało pisanie tych wyrazów z *ó* kreskowanym.

Pisownia ó / u

W pisowni wyrazów polskich spotykamy się często z ó i u. Litera ó powstała z dawnego o długiego, stąd piszemy ją przez ó z kreską.

ó wymienne

1. W wyrazach piszemy ó (choć słyszymy je jak u), jeżeli w innych formach tego samego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych ó wymienia się na o lub e, np.: *sól – soli, żłób – żłoby, łów – łowy, podróż – droga, brzoźka – brzoza; pióro – pierze*. Literę ó piszemy również wtedy, kiedy w języku ukraińskim w wyrazach tego samego rdzenia występuje **o**, *e*, *i*: *sól – сіль, pióro – nepo, góra – гора*.

2. Na początku wyrazów ó trafia się tylko wyjątkowo w wyrazach: *ósmi, ósemka, ów, ówczesny, ówdzie, ód* (D. l.mn. od *oda*), *ócz* (od *oczy*). Poza tym na początku wyrazów piszemy **u**.

3. Na końcu wyrazów ó nie występuje nigdy.

ó niewymienne

Istnieją wyrazy, w których piszemy ó mimo braku wymiany na o lub e. Takie ó, którego nie można wymienić na o lub e, nazywa się ó **niewymienne**, np. *córka, chór, czółno, góra, jaskółka, Józef, kłótnia, król, krótki, mózg, ogół, ogórek, płótno, póki, póty, późny, prócz, przepiórka, równy, różga, róża, różny, skóra, tchórz, wiewiórka, wiór, włóczęga, wójt, wróbel, wróżka, żółc, żółty, żółw*.

Jest to pisownia tradycyjna, zachowana z dawnych czasów, a opierająca się na ówczesnej wymowie tych wyrazów. W wyrazach tych pierwotnie występowało o, które uległo pochyleniu, przechodząc z czasem w u (w niektórych językach słowiańskich wyrazy te do dziś zachowały o, np. ukr. *xop, zopa, Їоуѣ*).

Zjawisko językowe pochylenia o w ó spotykamy tylko w języku polskim. Stąd też w wyrazach obcych i obcego pochodzenia ó nie

występuje nigdy, lecz zawsze **u**, np. *akumulator, konstytucja, kurtyna, punktualny, kultura* itp.

Stale pisze się ó w zakończeniach wyrazów na:

-ów: w nazwach miejscowości np. *Kraków, Głogów, Piorków, Janów, Lwów, Kijów*;

-ów: w dopełniaczu rzeczowników męskich w liczbie mnogiej, np.

domów, uczniów;

-ówna: w formach rzeczowników żeńskich, utworzonych od rzeczowników męskich, np. *Mickiewiczówna, stołarzówna*;

-ówka: *pocztówka, stolówka, placówka, żarówka*.

Wyjątek: *skuwka, zasuwka*. Ponieważ w tych wyrazach *u* nie należy do przyrostka, lecz do rdzenia, jak to widać z wyrazów pokrewnych, np. *ku-ć – sku-ć – skuw-ać –skuw-ka, suw-ać – zasuw-ać – zasuw-ka*

Literę **u** (**u** otwarte) piszemy:

1. W zakończeniach rzeczowników:

-un, -unka, np.: *opiekun, opiekunka*;

-ulec, np.: *budulec, hamulec*;

-unek, np.: *rysunek, ratunek*;

– w trybie rozkazującym czasowników pierwszej osoby liczby pojedynczej czasu teraźniejszego, np.: *maluj, kieruj, rysuj*;

– w zakończeniach czasowników pierwszej, drugiej, trzeciej osoby liczby pojedynczej czasu teraźniejszego: *-uję, -ujesz, -uje*, np.: *maluję, malujesz, maluje; kieruję, kierujesz, kieruje*;

– w zakończeniach wyrazów zdrabniających lub spieszczających: *-uchny, -uni, -usi, -utki*, np.: *bieluchny, leciutki, drobniutki, malusi*;

-uch, -ucha, -uchna, np.: *leniuch, starucha, matuchna, córuchna*;

-ulo, -ulka, np.: *dziadulo, damulka*;

-unio, -unia, np.: *dziadunio, babunia*;

-uszek, -uszka, -uszko, np.: *łańcuszek, staruszek, wianuszek, kacuzszka, serduszko*;

-us, -uś, np.: *lizus, dzikus, obdartus, synuś, Piotruś*;

-u piszemy także w czasownikach: *kuć, psuć, snuć, knuć, pruć, truć*.

Głosce [u] w języku ukraińskim odpowiada [y]. Np.: *usta – уста; pusty – пustyї; nauka – наука; buk – бук; student – студент; muzeum – музей.*

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. *Proszę przeczytać i zapamiętać podane niżej wyrazy z ó niewymiennym. Do każdego wyrazu dopisz odpowiedni wyraz ukraiński. Ułóż mały słowniczek.*

Chór – chóralny, chórzysta;
córka – córeczka, córuchna,
córunia; czółno – czółenko;
góra – górka, górski, góral, góralski, górnik, górnictwo, górny,
górzysty, podgórze, wzgórze;
jaskółka – jaskółeczka,
jaskółcze; Józef – Józek, Józio;
kłótnia – kłócić się, kłótlivy;
król – królowna, królowa, królewicz, królestwo, królewski;
krótki – króciutki, skrócić;
móz – mózgowy, mózgownica;
ogół – ogólny, ogółem, ogólnikowo, uogólnić, na ogół, w ogóle;
pióro – piórko, piórnik;
płótno – płócienko, płócienny;
powtórny – powtórka, powtórzenie,
wtórny; póty – dopóty;
późno – późny, spóźniać się, opóźniony, spóźniony,
zapóźniony, spóźnialski;
próba – próbka, próbować, próżniactwo, próżnia, próżność, na
próżno, opróżnić, opróżniony, wypróżnić;
przepióka – przepióreczka, przepiórczy;
równy – równość, równina, równia, równiutko, równanie,
równik, równoległy, równoleżnik, dorównać, porównać,
przyrównać, wyrównać;
rózga – różeczka;
róża – różyczka, różany, różowy, różowość;
różny – różnica, odróżnić, poróżnić, rozróżnić, wyróżnić;

skóra – skóreczka, skórkowy, skórzany, podskórny,
zaskórny; stróż – stróżować, stróżowanie, stróżujący,
stróżówka; szczegół – szczegółny, szczegółowy, szczególnie,
poszczególne; tchórz – tchórzliwy, tchórzliwość;
wiewiórka – wiewióreczka, wiewiórczy;
wiór – wiórek, wiórkować, wiórkowanie;
włóczęga – włoczyć się, włóczęgostwo;
wójt – wójtowy, wójtostwo;
wróbel – wróbelek, wróble, wróblowaty;
wróżba – wróżyć, wróżka, wróżbita, powróżyc, wywróżyć;
źródło – źródelko, źródłany;
żółty – żółtawy, żółciutki, żółc, żółtko, żółtaczką;
żółw – żółwik, żółwiątko, żółwiowy.

Ćwiczenie 2. *Przeczytaj podane niżej przysłowia, zwracając uwagę na wyrazy w których występuje ó i u. Uzasadnij ich pisownię.*

1. Zły koń nie pociągnie i z góry.
2. Człowiek bez rozumu, jak łódź bez steru.
3. Dopóty dzban wodę nosi, dopóki się ucho nie urwie.
4. Gdzie drwa rąbią, tam wióry lecą.
5. Góra z górą się nie znajdzie, człowiek z człowiekiem zawsze.
6. Jedna jaskółka nie czyni wiosny.
7. Jaskółka i pszczołka zniża, deszcz się do nas zbliża.
8. Kto późno przychodzi, ten sam sobie szkodzi.
9. Lepiej późno niż wcale.
10. Na Gromniczną mróz, do skrzyni kozuch włóż.
11. Na to róża ma kolce, żeby nimi kłuła.
12. Nie ma róży bez kolców.
13. Uczciwa praca zasługuje na szacunek.
14. Żeby kózka nie skakała, toby nóżki nie złamała.
15. Kruk krukowi oka nie wykole.
16. Z próżnego i Salomon nie naleję.
17. Punktualność jest grzecznością królów.

Ćwiczenie 3. *W podanych zdaniach proszę uzupełnić brakujące litery ó / u i sprawdzić pisownię za pomocą słownika ortograficznego.*

1. Por...wnanie twor...w tak złożonych i tak pasjon...jących, jak m...zg i komp...ter wydaje się szczeg...lnie ciekawe.
2. Komp...ter nieźle naślada...je niekt...re biologiczne f...nkcje m...zgu.
3. Na poł...dniu Polski są wysokie g...ry.
4. Wizyt...wka powinna być estetyczna i czytelna, bo przedstawia osobę i instyt...cję, kt...rą ta osoba reprezent...je.
5. ...miejętność odpowiedniego zwracania się do l...dzi jest w życi... bardzo cenna.
6. Miarą kult...ry osobistej człowieka jest dla wiel... l...dzi właściwe odnoszenie się do r...znych os...b.
7. Spotkałem wczoraj dw...ch t...rystów idących do hotel... „Horyń”.
8. Ojciec s...gerował, by c...rka st...diowała medycynę.
9. K...piłem ten tani samoch...d.
10. Przy ...niwersytecie Jagiellońskim w Krakowie istnieje specjalistyczna jednostka, zajm...jaca się na...czaniem obcokrajawc... w języku polskiego.
11. Większość wypadk...w drogowych spowodowana nie...ważnością kierowc...w.
12. Polska liczy obecnie ponad 32 miliony mieszkańc...w i zajm...je si...dme miejsce w Europie.
13. Żaden na...czyciel nie zna swoich ...czni...w.
14. Szkoda czas... na czytanie tego artyku...d...
15. Dobrze, że k...piliśmy ten magnetofon, sł...ży nam j...ż tyle lat!

Ćwiczenie 4. *W podanych zdaniach proszę uzupełnić brakujące litery ó / u i sprawdzić pisownię za pomocą słownika ortograficznego.*

1. Najlepiej zachowanym zabytkiem architektonicznym Ostroga jest baszta „Okragła” zb...dowana w końc... XVI wiek... w styl... renesansowym.
2. Miasto Ostr...g położone jest w malowniczej okolicy przy zbieg... rzek Horynia i Wilji.

3. Pierwszą wzmiankę historyczną o Ostrog... znajdujemy w kronice Nestora pod datą 1100 rok...
4. W języku... starocerkiewnosłowiańskim „ostróg” oznacza osiedle, ogrodzone częstokołem.
5. W środku miasta Ostroga, na rynek... stał rat...sz m...rowany, wyb...dowany przez księcia Wasyla Ostrogińskiego.
6. Malownicze okolice Ostroga są często zwiedzane przez t...rystów.
7. Dookoła Halszki Ostrogińskiej i jej życia jest legenda, kt...ra przetrwała do naszych czas...w.
8. Bardzo tęsknię za domem, brak...je mi czystego powietrza, własnego kąta, przyjaci...ł, samochód...
9. Ja będę tęsknić za Ostrogiem, za koleżankami, nigdy się t...nie n...dę.
10. Wszyscy w bi...rze j...ż szepczą po kątach, że dyrektor chce zwolnić z pracy kilka os...b.
11. Po tej awant...rze ona zaczęła traktować Piotra jak powietrze.
12. J...tro mamy test – trzeba będzie powt...rzyć gramatykę języka polskiego.
13. Czy l...bisz używać c...dziej maszynki do golenia?
14. Karol ma dziwne ...podobania: l...bi nosić c...dze kapel...sze.
15. Nasz na...czyciel był bardzo niezadowolony, bo Anna nie przygotowała referat... z m...zyki.

Ćwiczenie 5. Proszę sprawdzić w słowniku ortograficznym i uzasadnić pisownię poniższych wyrazów.

argument	artykuł reguła	biu
chór opiekun	płuca klucz	ro
krótki	kłódka płótno	Kij
mrówka	połówka	ów
staruszek		pró
dachówka		ba
		sza
		cu
		ne
		k

mr
ów
ka
cię
żar
ów
ka
len
iuc
h

Olga
Luzonok
Wafusa
Craggyriska

Ćwiczenie 6. *Uzasadnić poprawność użycia liter u i ó.*

Krótką, różga, kłótnia, córka,
zbój, powróśło, ogół, skórka,
włókno, włóczka, wróżba,
różna,
zółw, tchórzliwy, wróbel, próżniak.
Oprócz czółna żółtko, wiórek,
wójt, równina, chór, przepiórek.
Póty, póki, król, jaskółka,
róża, Józef, szczegół, półka,
źródło, mózg, wiewiórka,
która, stróż, ogórek, wspólna,
góra, próchno, próba, późno,
włoka. Zapamiętaj, łatwa
sztuka!

Ćwiczenie 7. *Przepisać teksty wpisując równocześnie w
miejsce kresek w poszczególnych wyrazach odpowiednie litery ó,
u. Wytłumaczyć pisownię tych wyrazów i sprawdzić ich
pisownię w słowniku ortograficznym.*

1) Zb...j, tch...rzliwy k...ndel str...ża Jozefa, to okr...tny
pr...żniak. L...bi r...wnież do p...żnego wieczór... wł...czyć się po
r...żnych r...ińach i r...mówiskach. R...sza się jak ż...łw. Str...ż
przywoł...jąc ...sił...je
sk...sić go tł...stą sk...rką. W...czas k...ndel r...sza kł...sem i daje
s...sy jak
wiewi...rka. J...zef w poł...dnie sz...kał go dł...go po ...gorach, a ten
h...łtaj ...łożył się w br...ździe i czyhał na kł...tliwie wr...ble. To
zn...w ...ciął sobie drzemkę w wypr...chniałym cz...łnie w pobliz...
źr...dła. P...ty leżał jak dł...gi na ż...łtych wi...rkach, p...ki na
grzbiecie nie pocz...ł r...zgi, kt...rej szczeg...łnie się boi. Jest tak
gł...pi...tki, jakby miał ptasi m...źdzek. Na og...ł jednak str...ż l...bi
swego k...ndla. Nieraz wsp...łnie wyr...szają posł...chać ch...r...
przepi...rek koncert...jących w zboż....

2) Za g...rami, za lasami żyła sobie kr...lewna, kt...ra nigdy się
nie śmiała. Za przywr...cenie c...rce h...mor... kr...ł obiecał d...żą
nagrodę. Z g...r i r...wnin, z las...w i wsi szli wesołkowie. dało się
rozśmieszyć

Olga
Luzonowicz
Wolna
Czajkowski

kr...lewnę kr...lewskim... sł...dżę. Z jego figlarstw kr. lewna omal
nie
pęła ze śmiech....

Ćwiczenie 8. Zapamiętajcie następujące formy czasowników, w których piszemy ó, ułóż z nimi zdania: stój, bój się, uspokój się.

Ćwiczenie 9. Ustalić za pomocą słownika pisownię podanych wyrazów i zapisać je od razu prawidłowo.

Opr...źnić, pł...tno, pł...kany, pr...cz, wł...knisty, kł...tnia,
zgr...pować,
dop...ty, ź...łtko, k...listy, ź...łtaczka, dop...ki, dł...to, wycz...walny.

Ćwiczenie 10. Wykonać ćwiczenie według wzoru. kierować – kieruje – kieruj – kierunek

pakować –
rachować
– ładować
– ratować
– stosować
– rysować
–

Ćwiczenie 11. Przepisać i dopisać odpowiednio dobrane z ramki bliskoznaczne związki frazeologiczne. Podkreślić wyrazy z ó niewymiennym.

okazać się trwałym –
być mało wrażliwym
– namalować obraz –
pomyśleć, zastanowić się –
poruszać się bardzo wolno –
rzecz jest niepewna –
zaczepnąć bezpośrednio skąd wiadomości
– okres letniego zastoju –
lekarz –

mieć grubą skórę; wytrzymać próbę czasu; rasyć mózgowicę; rzucić na płótno; wlec się zółwim; napić się ze źródła; na dwóch babka wróżyła; sezon ogórkowy; stróż zdrowia

Ćwiczenie 12. *Przeczytać wierszyk, który ułatwi zapamiętanie pisowni wyrazów. Uzasadnić, dlaczego pisemy **ó** lub **u**.*

Kiedy ó, kiedy u

1) Nikną wszelkie niepokoje

Kiedy stwierdzę: dwójka – dwoje.

Nie drży także ma stalówka

Pisząc: -ówna, -ów i -ówka.

Zaokrąglam ó w dwu słowach:

ósmy,ów, bo: osiem, owa.

2) Zapamiętaj,

zawsze tu Pisz otwarte,

zwykle **-u-**

W słowach: *skuwka* i

zasuwka, Gdyż wyjątkiem są

te słówka; W częstkach: *-unka*,

-un i *-unek*: *Opiekunka*, *zdun*,

pakunek.

Pisz je także: w częstce

-ulec, Więc: *budulec* i

hamulec;

W *ulu*, *dwu*, gdzie **-u-** litera

Wyraz kończy lub otwiera.

Wreszcie – niech nikt nie kreskuje

W czasownikach częstki **-uje**

Dyktanda

*Proszę przepisać teksty dyktand, sprawdzając swoje umiejętności ortograficzne i uzasadniając poprawność użycia **ó** / **u**.*

Ropa naftowa jest w naszych czasach jednym z najbardziej poszukiwanych surowców. Ma różnorodne zastosowanie. W stanie naturalnym używana jest jako paliwo, w drodze dedestylacji uzyskuje się z niej różne produkty będące surowcami dla wielu gałęzi przemysłu chemicznego. Służy do produkcji kauczuku, włókien syntetycznych, leków, środków grzybobójczych, kosmetyków i innych chemikatów.

Lasy

Lasy dostarczają ludziom nie tylko drewna, grzybów i owoców leśnych. Przyczyniają się również do oczyszczania powietrza, regulują poziom wód gruntowych, chronią glebę przed wytwarzaniem się lotnych piasków i splukiwaniem jej przez wodę ze zboczy górskich.

Lasy spełniają również rolę uzdrowską, bowiem leczą ludzi z różnych chorób.

Huragany, susze, pożary, duże ilości grzybów pasożytniczych i szkodliwych owadów niszczą lasy.

Gatunki jaskółek

W Polsce żyją różne gatunki jaskółek, między innymi dymówka, oknówka, brzegówka. Gniazda budowane przez te jaskółki są odmienne. Gniazdo dymówki przypomina miseczkę z otworem u góry. Jest ono umieszczane wewnątrz budynków gospodarskich. Gniazdo brzegówki to rodzaj nory. Wygrzebuje je jaskółka w ścianach urwistych brzegów rzek, wąwozów, dolów pozostałych po wydobywaniu żwiru i gliny. Zaś gniazdo oknówki ma kształt jednej czwartej kuli z niedużym otworem w górnej części.

Umieszczone jest ono pod okapem dachu, a budowane z grudek gliny, błota i źdźbeł trawy.

Akademia Ostrogska

Akademia Ostrogska – greko-lacińsko-słowiańska szkoła typu wyższego w Ostrogu na Wołyniu. Fundatorem jej był książę Konstanty Wasyl Ostrogski ok. 1580. Oprócz języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, greki i łaciny, filozofii i teologii, wykładano w niej “nauki wyzwolone”: matematykę, astronomię, gramatykę, retorykę i logikę. Pierwszym rektorem szkoły był pisarz polemiczny Herasym Smotrycki, ojciec Melecjusza Smotryckiego. Wykładowcami byli m.in. tacy pedagodzy i uczeni jak: Demian Nalewajko, Chrystofor Filalet, Jan Latosz, Cyryl Lukaris i inni. Wychowankami szkoły byli m.in.: Melecjusz Smotrycki, hetman Piotr Konaszewicz-Sahajdaczny i inni, późniejsi działacze religijni i kulturalni.

Ostrogska szkoła miała wpływ na rozwój myśli pedagogicznej i organizację szkolnictwa na Rusi. Z czasem Szkoła Ostrogska upadła i po 1608 roku przestała istnieć. Jej tradycje, ale w innym

nieceo duchu,

Olga
Luzonokiyev
Zofia
Anastasiya

kontynuowało Kolegium oo. jezuitów, które zostało założone w 1624 przez Annę Alojżę Chodkiewiczową. Na wzór szkoły w Ostrogu działała późniejsza szkoła bracka w Łucku powstała ok 1620, a także we Włodzimierzu Wołyńskim.

Miód

Najbardziej znanym produktem wytwarzanym przez pszczoły jest miód nektarowy. Jego odmiany zależą od gatunku roślin, z których kwiatów pszczoła pobrała nektar. Są np. miody akacjowe, wrzosowe, lipowe, gryczane.

Miód ma wysoką wartość kaloryczną. Zawiera łatwo przyswajalne cukry, które są wchłaniane do organizmu bez potrzeby ich trawienia. Miód wykazuje działanie bakteriostatyczne, tzn. hamuje rozwój i rozmnażanie się bakterii.

W dawnych latach mieszano z miodem różne produkty, by je zakonserwować i zabezpieczyć przed zepsuciem. Od wieków znane są też lecznicze właściwości miodu. Do dziś przeziębienia czy stany zapalne gardła leczymy wodą z miodem i cytryną.

Trasy rowerowe

Polska jest przede wszystkim rajem dla turysty aktywnego, który szuka różnych możliwości spędzenia czasu. Na miłośników jazdy na rowerze czeka wiele tras, wiodących przez zróżnicowane krajobrazowo miejsca. Drogi Jury Krakowsko-Częstochowskiej biegną przez niewielkie wzniesienia z wapiennymi skałami i ruinami średniowiecznych zamków. Łatwiejsze są ścieżki rowerowe na Mazurach i nad morzem, wiodące przez pola, pagórki i lasy.

Sopot

Sopot wraz ze swoim słynnym molo to prawdziwa mekka turystów. Oprócz słynnego festiwalu i molo właśnie, Sopot oferuje świetne plaże i rozbudowaną bazę noclegową. Bez problemu znajdziecie w Sopocie również smaczną smażoną rybę i kufelek zimnego piwa. Amatorom aktywniejszego spędzania wolnego czasu, Sopot oferuje sporty wodne, a zwiedzającym kawał polskiej historii zamknięty w kamienicach, pomnikach i uliczkach.

– w imionach własnych: *Bohdan, Halina, Hamburg, Hamlet, Helena, Henryk, Himalaje, Hindus, Hiszpania, Holandia, Homer, Horacy, Kopenhaga, Mahomet, Sahara, Wilhelm.*

W języku ukraińskim spółgłosce **ch** odpowiada **x**: *mucha – муха; chata – хата; dach – дах; strach – страх.* **h** w języku ukraińskim odpowiadają **z** albo brak tej spółgłoski: *horyzont – горизонт; humor – гумор; Halina – Галина; historia – історія; Helena – Олена.*

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. Proszę przepisać i zapamiętać częściej używane wyrazy z literą **h**. Do każdego wyrazu dopisz odpowiedni wyraz ukraiński. Ułóż mały słowniczek.

bohater, bohaterka, bohaterski	hebel,
druh, druhna, druhenska	heblować
habit	hejnał
haftować, hafciarka, haftowany	hektar
Haga	hektolitr
Haiti	helikopt
halabarda, halabardnik	er hełm
Halinka	herb, herbowy
halo	herbata, herbatnik,
hałasować, hałaśliwy, hałaśliwie	herbacyany hetman,
hałda	hetmański
hamak	herezja,
hamburger	heretyk
hamulec, hamować, przyhamować	hiacynt
handel, handlarz, handlarka,	hurmen
handlo- wać	Bohdan
Hanna, Hanezka	alkoholi
haniebny, hańbiący, zhańbiony	k czyhać
hardy	hałasow
harcerz, harcerka, harcerski, harcerstwo	ać
harmonijka, zharmonizowany	hetman
harować, zaharować się harpun	harmide
hasać, wyhasać się	r hiena
hasło	higiena, higieniczny, higienistka
Hawr	hipopotam
hazard, hazardzista	historia, historyczny, historyjka, historyk
heban, hebanowy	Hiszpania, Hiszpan,
	hiszpański hit
	hodować, hodowla,
	hodowlany hokej, hokeista,
	hokejowy
	hol, holować, holownik

Holandia, Holender,
holenderski Hołd,
hołdowniczny, hołdować

Olga
Lusomocynca
JWalfusa
ACragiczyniska

Ćwiczenie 3. *Utworzyć od następujących wyrazów po trzy wyrazy pokrewne i uzasadnić ich pisownię.*

Bo...ater, ...urtownia, ...uta, ...ałas, ...iszpania, ...ańba, ...uk,
...armonia,
...onor, ...etman,

Ćwiczenie 4. *Przepisać podane zwroty i wyrażenia. Podkreślić wyrazy, w których użycie **ch** można uzasadnić wymianą na **sz** w innych formach tych wyrazów lub wyrazach pokrewnych.*

słuchać pochwał popychać
samochód schować za pazuchę
chętnie podchwytywać
niesłuchanie rozdmuchać
bochen chleba
echo niechęci rozczochrany
chłopiec

machać
chusteczką
zdmuchnąć
okruc
uchwycić
chwilę
duchowo
odetchnąć
ochoczo
zjechać chory
oddech
pochodzenie szlacheckie
ruchomy mechanizm

Ćwiczenie 4. *Pogrupować i przepisać w punkcie a) rzeczowniki pospolite, w punkcie b) nazwy własne. Uzasadnić ich pisownię.*

...iszpania, ...ierarchia, ...ajduk, ...erkules, ...erold, ...erod,
...usaria,
...olandia, ...ełm, ...istoria, ...ałas, ...imalaje, ...indus, ...andel,
...erbata, Pod...ale.

Ćwiczenie 5. *Napisać czasowniki pochodzące od następujących rzeczowników.*

Hulaka, hodowla, hart, holownik, wahadło, hamulec, hold,
harcerz, handel.

Ćwiczenie 6. *Przepisać wierszyk, sprawdzić pisownię wyrazów w słowniku.*

Kłopotliwe samo «h»

Dość szczególną skłonność ma:

Lubi ...ałaśliwe słowa:

...uk, ...armider, ...ałasować,

...eca, ...urmem, ...ej, ...op, ...ura,

...oła, ...orda, ...ejnał, ...ulać,

...asać, ...alo, ...op, wata...a
W tych wypadkach się nie wahaj.

Ćwiczenie 7. *Przepisać zdania, uzupełniając je odpowiednio -h- lub -ch-.*

1. Dru... swemu drużce zawsze pomaga.
2. Błazeń to człowiek z bla...ych postępków znany.
3. ołysz to goły, inaczej biedak.
4. ardy to taki, kto gardzi.
5. Język dzieci na podwórku często budzi sprzeciw

przypadkowy... słu. aczy.

6. Prawie we wszystki... wyraża... na końcu stosujemy ch: zu. ,
ciacha..., proga..., pia..., groga..., da....

7. Hermes był synem najwyższego z bogów grecki. ,
gromowładnego Zeusa i Mai – córki Atlasa.

8. Ce...y tego utworu świadczą, że jest on
tekstem popularynonaukowym.

9. Dzieci z naszy... kolonii wypijały na raz ...ektolitr ...erbaty i
zjadały dwieście ...erbatników, kupowany... wurtowni.

10. Górale z Pod...ala ...ętnieaftują swą odzież.

11. Litera h najczęściej pisze się w wyraża... łaciński... i grecki...:
...etera, ...istoria, ...ostia, ...oplita, ierarchia.

12. Zależnie od zwyczajów lokalny. , prawie zawsze litera h pisze
się na początku imienia: ...oracy, ...ipolit, ...onorata, enryk.

Ćwiczenie 8. *W podanych zdaniach proszę uzupełnić
brakujące litery **ch** lub **h** i sprawdzić pisownie zapomocą słownika
ortograficznego.*

1. W ali sportowej jest dużo sportowców.
2. Często ...odziłem na iszpańskie filmy.
3. „Piwnica pod Baranami” powstała w Krakowie w lata...
siedemdziesiąty....
4. ...elena myśli o problema... finansowy....
5. „Ekologiczność” wioski, którą ma zamiar zbudować włoski
ar... itekt, polegałaby na zaprojektowaniu fermy odowlanej i
centrum
sportowego.

6. ...cesz otwożyć w Ostrogu bar z piwem i ku...nią meksykańską.
7. historia to zdrzenie z przeszłości, zwłaszcza gdy postrzegamy je jako długi proces prowadzący do współczesności.
8. Mi. ał uczy się języka angielskiego i polskiego na Uniwersytecie Narodowym „Akademia Ostrtowska”.
9. I... kot jest bardzo dobrze wy. owany.
10. Czym najlepiej do ciebie doje. ac?
11. Mrówka przy...odzi na świat wyposażona we wszystkie ce. y, które najbardziej wymagający dyktator pragnąłby widzieć u swoi... poddany....
12. Na północy kraju wystąpiły duże opady deszczu, co spowodowało podniesienie się wód gruntowy....
13. Uczestniczyłem w Forum Europejski... Towarzystw Lekarski... i Euroropejskiego Biura Światowej Organizacji Zdrowia.
14. Jak spędzali ludzie czas wolny kiedy nie było telewizji? Bawili się, śmiali się, odwiedzali znajomy..., wy...odzili na kolację ze znajomymi, czytali ciekawe książki, uprawiali sport, mieli różne zainteresowania, dużo podróżowali, shu...ali tro. ę radia i mieli jeszcze tysiące innych ciekawy. zajęć.
15. Lubię z tobą plotkować o naszym... znajomy..., ponieważ ty zawsze wiesz o ni. coś interesującego.
16. Do ...arakterystyczny... ce. języka polskiego należą wymiany głosek nie tylko w rodzinie wyrazów, ale i w odmianie tego samego wyrazu.
17. Kto we żniwa patrzy łodu – nacierpi się zimą głodu.
18. Nie. się kobyła kłopoce, bo ma wielką głowę.
19. Tkactwo jest jedynym z najstarszy. zawodów.
20. Grupa ...arcerzy od lat uczestniczy w różny... złota... i podróża. ,
...cą poznawać świat.
21. ...arcerze i arcerki wzajemnie sobie pomagają i niosą pomoc innym, oni są w miejsca... gdzie potrzebna jest pomoc i du. owe wsparcie.
22. Pomoc ...arcerzy skierowana jest w stronę osób starszy. oraz niepełnosprawny. , a także dzieci.

Ćwiczenie 9. Sprawdzić w słowniku ortograficznym pisownie poniższych wyrazów i zapisać je poprawnie. Do każdego wyrazu dopisz odpowiedni wyraz ukraiński.

ar...eologia	ch...emia	...lop
...aos	...leb	...ociaż
...ata	...usteczka	...
...ór	...ytry	y
...udy	pu...ar	ż
li...o	s...ować	y
pu...acz	...mura	e
da...	okru...	...
du...	bo...ater	o
odru...	...ak	s
...aft	...armonia	...
...andel	...istoria	w
...asło	...erbata	y
		c
		i
		é
		t
		e
		...
		n
		i
		k
		a
		o
		d
		d
		e
		...
		r
		u
		...
		s
		t
		r
		a
		...
		...yhać
		...amulec
		...elm
		...onor

Ćwiczenie 10. Proszę przeczytać tekst, wypisać wyrazy **ch / h**, uzasadnić pisownie **ch / h**, przetłumaczyć wyrazy na język ukraiński.

Akademia Ostrogska. Współczesność

W 1994 z inicjatywy miejscowego nauczyciela i krajoznawcy Petra Andruchowa, prof. Mykoły Kowalskiego, mera miasta Mykoły Hryszczuka i wielu innych entuzjastów (ideę tę poparła także miejscowa parafia rzymskokatolicka w osobie jej proboszcza ks. Witolda Józefa Kowalowa) – odrodziła się uczelnia w Ostrogu.

Obecna nazwa uczelni to Narodowy Uniwersytet „Akademia Ostrogska”. Jej nowa siedziba znajduje się w kompleksie składającym się z dawnego klasztoru oo.kapucynów, dawnej siedziby Ostrogskiego Bractwa Świętych Cyryla i Metodego i nowych budynków.

Uniwersytet w Ostrogu współpracuje z innymi uczelniami na Ukrainie i w Polsce. Zostały zawarte umowy o współpracy z Uniwersytetem w Białymstoku, Uniwersytetem Warszawskim i Uniwersytetem Rzeszowskim. Od kilku lat działa kanadyjsko-polsko-ukraiński program wymiany młodzieży w ramach programu Net Corps. Prowadzona jest również wymiana studentów z Państwową Wyższą Szkołą Wschodnioeuropejską w Przemyślu.

Dyktanda

*Proszę przepisać teksty dyktand, sprawdzając swoje umiejętności ortograficzne i uzasadniając poprawność użycia **ch** / **h**.*

1) Herbata w Polsce pojawiła się w XVIII wieku. Handel herbatą rozpoczęli w Polsce krakowscy kupcy. Ojczyzną herbaty są Chiny. Chińscy zakonnicy przywieźli herbatę i zwyczaj jej picia do Japonii i innych krajów świata. Do Europy herbata przywędrowała dzięki holenderskim żeglarzom.

2) Herbatę pijemy prawie każdego dnia. Pochodzi ona z krajów, w których rosną krzewy herbaciane. Liście tych krzewów zrywa się, suszy i sporządza herbatę. Z wysuszonych i rozdrobnionych liści zalanych wodą otrzymujemy smaczny, pachnący napój o charakterystycznym herbacianym kolorze.

Halina i Henryk lubią jeść herbatniki i pić herbatę.

3) Herbata jest napojem rozpowszechnionym na całym świecie. Krzewy herbaciane rosną w Chinach, Indochinach, Egipcie, Gruzji, na Cejlonie. W Chinach krzewy te uprawiane są od trzech tysięcy lat.

Zbiór herbaty polega na obrywaniu wierzchołków młodych pędów. Starsze liście nie mają już tak charakterystycznego herbacianego zapachu. Zebrane pędy herbaty poddawane są specjalnej obróbce zanim trafią do sklepów.

Początkowo herbata była używana jako środek leczniczy. Dziś wiemy, że herbata pita w nadmiarze może być szkodliwa dla zdrowia.

4) Rozczochrany alchemik wciąż pracował, chociaż było chłodno i czuł się chory. Chciał zdążyć przed świtem. Nie dbał o higienę. W hali wciąż coś wybuchało, huczało, dym walił oknami z siłą huraganu, przesłaniał horyzont.

Alchemik chwiał się już na nogach, ale nadal harował w pocie czoła. Co chwilę ochlapывał twarz wodą i znów pochylał się nad piecem. Z chciwością w oczach wpatrywał się w tygiel. Wreszcie chwycił go w szczypce i uniósł wysoko. Na dnie leżało coś w kolorze słabej herbaty. Niestety, to nie było złoto, nie miało

Chcesz się przed
poprawić

charakterystycznego blasku.

Spróbował odrobinę, chichocząc przed łyzy wyszeptał: to chałwa! Chałkiem wymknął się z hali. Honor nie pozwalał mu przyznać się, że z alchemika stał się cukiernikiem.

5) Bogactwem i harmonią barw i kształtów pyszną się jesienne kwiaty – chryzantemy. Natura hojnie obdarowała je w tysiące kolorowych, kędzierzawych płatków, tworząc z nich okazałe, złociste, białe lub fioletowe kule. Podziwiając ich piękno, warto przy okazji zapoznać się z historią chryzantem.

Chryzantema – to właściwie zapożyczona z języka łacińskiego nazwa złocienia ogrodowego. Rośliny te pochodzą z Indii i Dalekiego Wschodu. W Chinach hodowano je już przed dwoma tysiącami lat. I właśnie z Chin sprowadzono pierwsze chryzantemy do Europy, do Francji, skąd powędrowały do innych krajów.

Hodowane od tysiącleci w krajach Dalekiego Wschodu chryzantemy dały początek wielu późniejszym odmianom chryzantem. Dziś specjaliści znają około pięciu tysięcy odmian roślin. Wychodowanie nowej odmiany wprawia ich w najlepszy humor i daje największą satysfakcję.

6) W tej samej chwili hetman osadził konia. Chorągwie husarskie ruszyły jak huragan naprzód. Zatętniała ziemia pod kopytami koni. Nagle stało się coś dziwnego. Rozległ się chrapliwy głos trąbki i oddział rozdzielił się na dwie części, z których każda poczęła pomykać wzdłuż rzeki. Ciężkie chorągwie całym pędem wpadły w błotnistą rzeczkę i dopiero w wodzie jeźdźcy poczęli hamować rozhukane konie.

Pisownia **rz** / **ź**

Połączenie literowe **rz**, odpowiadające w wymowie jednej głosce [ż] lub [sz], występuje na miejscu dawnej spółgłoski miękkiej **rʹ**, która od kilku wieków w języku polskim nie występuje. Dlatego też często wymieniają się one z **r**, np.: *mądrze, mądry* – *mądry*; *wierzę, wierze* – *wiara*; *stolarz* – *stolarski, stolarstwo*.

Połączenie literowe rz piszemy:

1) kiedy wymienia się ono na **r** w wyrazach pokrewnych oraz w innych formach danego wyrazu, np.: *dworzec* – *dworca, marzec* – *marca, starzec* – *starca*;

2) w zakończeniach rzeczowników: **-mierz, -mistrz, -arz**, np.: *Kazimierz, zegarmistrz, stolarz*;

3) po spółgłoskach: **b, p, d, t, g, k, ch, j, w**, np.: *brzeg, chrzan, spojrzenie, naprzód, drzewo*;

Wyjątkami są wyrazy:

– *pszenica, pszczoła, Pszczyna, bukszan, kształt, wszystko, wszędzie*;

– wszystkie przymiotniki w stopniu wyższym i najwyższym, np.: *lepszy, najlepszy; gładszy, najgładszy*;

– wyrazy z **ź** po przedrostkach, np.: *obżarstwo (źreć); odżałować (żałować)*

– wyrazy z końcówką częstką **-że**, np.: *także, skądże*.

Zapamiętaj: **rz** piszemy w kilkudziesięciu wyrazach mimo braku wymiany na **r**, np.: *burza, korzyść, rząd, rzucać, rzadki*; niektóre z tych wyrazów można wymienić w języku ukraińskim, np.: *rzeka* – *ріка, rząd* – *ряд, rzadko* – *рідко*.

Litere ź piszemy:

1) kiedy **ź** wymienia się w wyrazach pokrewnych lub innych formach danego wyrazu na: **g, dz, h, z, ź, s**, np.: *ważę* – *waga; drużyna* – *druh; bliżej* – *blisko; może, możliwy, mogą; nożny, nóżka* – *noga*;

2) na końcu niektórych wyrazów, głównie pochodzenia francuz- kiego, np.: *bandaż, garaż, szantaż, witraż*;

3) na końcu wielu polskich wyrazów, np.: *stróż, nóż, oręż, grabież*.

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. *Podkreślić wyrazy zawierające rz, ź, sz i wytłumaczyć ich pisownię.*

Zaczął się p...ypatrywać. Dom t...ypiętrowy miał parę ...elaznych balkonów i ka...de piętro zbudowane w innym stylu. Za to w architekcie...e bramy panował tylko jeden motyw, mianowicie: wachla.... Górna część wrót miała formę rozło...onego wachla...a, którym mogłaby się chłodzić p...edpotopowa olb...ymka. Na obu sk... ydłach bramy były wyrzeźbione prostokąty, które w rogach równie... ozdobiono do połowy otwartymi wachla...ami. Najcenniejszym jednak upiększeniem bramy były umieszczone w pośrodku jej sk... ydeł dwie rzeźby, przedstawiające główki gwoździ, ale tak wielkich jakby nimi była p...ytwierdzona brama do kamienicy, a kamienica do War...awy.

Ćwiczenie 2. *Przeczytaj podane niżej przysłowia, zwracając uwagę na wyrazy w których występuje rz / ź.*

1. Kto sieje i orze, ma pełno w komorze.
2. Suchy marzec, mokry maj będzie żytko jako gaj.
3. Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta.
4. Prawdą świat przejdiesz, fałszem w ćwierci utkniesz.
5. Co robisz, rób dobrze, więcej ci nie trzeba.
6. Robakowi dobrze w chrzanie.
7. Wyrósł jak grzyb po deszczu.
8. Brzmi głośno próżna beczka.
9. W Szczecbrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie.
10. Nie na każdym drzewie siadają cietrzewie.
11. Rzetelny rachunek utrzymuje przyjaźń.
12. Kiedy się chmurzy, oczekuj burzy.
13. Rządny jak pszczoła.

Ćwiczenie 3. *Utworzyć od niżej podanych wyrazów nazwy wykonawców zawodów, zajęć i czynności.*

Wzór: kronika – kronikarz.

Kuśnierstwo, kwestować, łyżwy, marynarka, murować, malować, piec, paść, pisać, rycerstwo, rzeźbić.

Ćwiczenie 4. *Utworzyć od podanych wyrazów inne spokrewnione z nimi, w których **dz, g, h, z** wymienia się na **ż**.*

Wzór: waga – ważyć.

Chorągiew, długo, dojazd, kolega, krąg, księga, legowisko, lizać, mnogi, moge, mózg, mróz, nieboga, objazd, grozić.

Ćwiczenie 5. *W podanych zdaniach proszę uzupełnić brakujące litery **rz, ż** i sprawdzić pisownie za pomocą słownika ortograficznego.*

1. Samochód stoi w du...ym nowym gara...u.
2. Jacek pat...y na d...ewa w parku.
3. Nie p...ygotowałem się do lekcji, powniewa... nie miałem czasu.
4. W wa...nych momentach historycznych literatura odgrywała wa...ną rolę w ...yciu narodu ukraińskiego.
5. Je...eli macie czas w niedzielę, to mo...emy się wybrać do ...elazowej Woli razem.
6. Książka jest wspaniałą podró...ą do innego często zupełnie nieznanego nam, ciekawego świata, ona mo...e zabierać nas w cudowną, bajkową wycieczkę, mo...emy prze...ywać z nią p...ygody głównego bohatera.
7. Ka...dy student p...yje...dzający do Polski interesuje się nową kulturą.
8. W dzień wyjazdu byliśmy na trasie ju... o szóstej rano, mieliśmy nadzieję, ...e łatwiej nas ktoś zabie...e o tej po...e.
9. Kiedy wyda...yła się ta tragedia?
10. Kiedy K...ysztof Kolumb odkrył Amerykę?
11. Wybitny re...yser And...ej Wajda zrobił nowy film o miłości.
12. Król Kazimie... Wielki zało...ył Uniwersytet Jagielloński w Krakowie.
13. Na kiedy muszę p...ygotować ten raport?

14. Bie...cie p...ykład z tego chłopca. Jego postępowanie mo...e być wzorem.

Ćwiczenie 6. *W podanych zdaniach proszę uzupełnić brakujące litery **rz**, **ż** i sprawdzić pisownie za pomocą słownika ortograficznego.*

1. Dlaczego wyra...asz sp...eciw wobec osoby, dzięki której zdobyłeś tak wiele.

2. Mo...e kiedyś pojedziemy na wycieczkę do Pary...a?

3. Kwiaty p...yniósł jakiś mę...czynna.

4. Ostateczną decyzję p...yniesie samo ...ycie.

5. Wyje...dzałem do Kijowa na t...y dni.

6. Po...yczyłem dla ojca wspaniałą ksią_kę.

7. ...ywe do dziś polskie p...ysłowie „Za króla Sasa jedz, pij i popuszczaj pasa” p...ypomina rozbitcie polityczne i sposób ...ycia, który poddani koja...yli z panującą dynastią.

8. Mój starszy brat nale...y do dru...yny harcerskiej.

9. Śnieg i deszcz padały na p...emian.

10. Ta niezwykła transakcja między człowiekiem a obrazem była próbą wy...eczenia się p...ez Dorianą Graya swej prawdziwej to...samości i osobistej godności.

11. Chciał zat...ymać pociąg, ale było późno, maszynista ruszył i potem gwizdnął p...eraźliwie, bo przed samym parowozem p...ekroczyła p...ez tor drobna postać kobieca.

12. Jeśli chcecie się dowiedzieć jaka najgrubsza ksią...ka na świecie, najszersza ...eka, najstarszy ...yjący człowiek – otwó...cie Księgę Rekordów Guinnessa.

13. Zaplanowaliśmy, ...e naszą podró... zaczniemy z Polski południowej przez Polskę centralną a... do Wyb...e...a.

14. Stary leśniczy zaprosił nas do rezerwatu ...ubrów.

Ćwiczenie 7. *Przeczytaj wyrazy. Do każdego z podanych niżej wyrazów dopisz odpowiedni wyraz ukraiński. Wypisz najpierw wyrazy z **rz**, a następnie wyrazy z **ż**. Ułóż mały słowniczek.*

chrzan krzesło
nazajutrz
korzystać
narzędzie
towarzystwo
droższy
dziennikarz
harcercz miraż
odzież
pisarz
abażur
zboże

strzał wierch
rzadko życzenie
życiorys zwierzę
masaż twarz
kalendarz talerz
pancerz żeglarz
inżynier dżungla

k
r
z
e
p
a
ż
y
l
e
t
k
a
p
r
z
e
w
ó
d
t
a
n
c
e
r
z
ż
a
r
t
r
z
e
c
z
u
r
z
ą
d
b
l
i

ż	o	ź
s	d	d
z	z	ż
y	i	e
s	e	k
p	ż	r
o	ż	z
j	y	y
r	e	k
z	i	k
e	e	r
ć	d	z
m	r	y
ł	o	ż

Ćwiczenie 8. *Dopisać do podanych znaczeń wyrazy bliskoznaczne wybrane spośród następujących:*

kształtny, bukszpan, pszenna, zawsze, Pszczyzna, kszyk, lepszy, wszyscy, najgrubszy, kształcić się, odżyć, skądże, wszędzie, obżerać się, wykonaj że .

Wzór: zimotrwały krzew ozdobny – bukszpan;

miasto w Katowickim, w którym znajduje się zamek

– mąka z pszenicy –mąka

foremny

– tu i tam

–

w każdej chwili, w każdym czasie –

zdobywać wykształcenie –

ptak łowny, gatunek bekasa –

stopień wyższy od przymiotnika gruby –

jeść zbyt dużo –

znowu poczuć się dobrze –

wzmocnione skąd –

wzmocnione polecenie wykonania czynności -

Ćwiczenie 9. Uzasadnić poprawność użycia **dż** i **żdż** w wyrazach.

Przeczytać wyraz głośno.

Budżet, dżem, dżdżownica, dżungla, miążdżyc, gwizdżę, odjeżdżać, drożdże, dżdżysty.

Ćwiczenie 10. Do podanych niżej wyrazów dodać partykulę **-że** lub

-ż. Zapisać utworzone w ten sposób wyrazy.

Tak..., skąd..., równie..., pij..., gdy..., kup..., tu..., daj..., tam..., rusz..., có..., łap...

Ćwiczenie 11. Przepisać niżej podane wyrazy z **rz** niewymiennym, a obok nich utworzyć po dwa podobne (przy pomocy przedrostków, przyrostków oraz zmiany części mowy).

Wzór: kurz – zakurzony, odkurzacz;

korzyść –

rząd –

twarz –

wierzch –

zmierzch –

jarzmo –

towarzysz –

rzadki –

rzewny –

rzeźba –

Ćwiczenie 12. Proszę przeczytać tekst, wypisać wyrazy z **ch** / **h**,

uzasadnić pisownie **ch** / **h**, przetłumaczyć wyrazy na język ukraiński.

Elżbieta Ostrogska, znana jako Halszka Ostrogska lub Halszka z Ostroga (1539–1582) – córka księcia Ilii (Eliasza) Ostrogskiego i Beaty Kościeleckiej, stała się dziedziczką ogromnej fortuny, na skutek czego padła ofiarą intryg matrymonialnych i politycznych, w które były zamieszane najbogatsze rody magnackie i rodzina królewska w XVI-wiecznej Polsce. Po śmierci bohaterka wielu dzieł literackich i legend ludowych, do dzisiaj też obecna w kulturze popularnej – jako duch Czarnej Halszki z zamku w Szamotułach.

Halszka była dzieckiem księcia Ilii (Eliasza) Ostrogskiego, starosty braclawskiego i winnickiego, syna Konstantego Ostrogskiego, hetmana wielkiego litewskiego, oraz Beaty

Olga
Luzonowicz
Wojnicka
Katarzyna
Telniczanka

Kościeleckiej, córki Andrzeja Kościeleckiego, podskarbiego wielkiego koronnego i kasztelana wojnickiego i Katarzyny Telniczanki.

Ojciec Halszki, Ilia, należał do jednego z najmożniejszych rodów w wczesnym Wielkim Księstwie Litewskim, niektórzy uważali go nawet za najbogatszego możnowładcę w królestwie. Jej matka Beata wychowywała się w orszaku królowej Bony, w którym była dwórką słynną z urody i wykształcenia.

Wystawny ślub Ilii i Beaty odbył się na zamku na Wawelu w Krakowie 3 lutego 1539. Po ślubie Ilia i Beata zamieszkali w dobrach księcia na zamku w Ostrogu, leżącym wtedy w Wielkim Księstwie Litewskim, obecnie na Ukrainie. Małżeństwo trwało jednak bardzo krótko. Ilia zmarł w 1539, jeszcze przed urodzeniem Halszki. W sporządzonym przed śmiercią testamencie uznał jednak będącą jeszcze w łonie matki Halszkę jako swoje dziecko, czyniąc ją dziedziczką części swojego majątku, oraz wyznaczył jej opiekunów. Mieli być nimi książę Fiodor Sanguszko, przyrodni brat Ilii (czyli stryj Halszki) Konstanty Wasyl Ostrogski oraz para królewska.

Dyktanda

Proszę przepisać teksty dyktand, sprawdzając swoje umiejętności ortograficzne i uzasadniając poprawność użycia rz / ż.

1) Lekarze przestrzegają ludzi przed spożywaniem pszennego pieczywa w dużych ilościach. Twierdzą oni, że częste jedzenie ciasta i ciastek przyczynia się do powstania chorób przewodu pokarmowego. Chorzy na te choroby muszą się długo leczyć. Może warto skorzystać z tej przestrogi lekarzy i jeść pszenne pieczywo z umiarem.

2) Jeśli jesteś dobrym rowerzystą, pewnie znasz i przestrzegasz przepisu drogowego dotyczącego wyprzedzania. Mówi on, że nie wolno wyprzedzać innych pojazdów na zakrętach oznaczonych znakami ostrzegawczymi, na przejazdach kolejowych, na skrzyżowaniach i przy dojeżdżaniu do wierzchołka wzgórza.

3) Jeśli wchodzi się na jezdnię, należy spojrzeć w lewo. Gdy droga jest wolna, trzeba przejść do połowy jezdni i spojrzeć w prawo. Gdy nie nadjeżdża pojazd, trzeba przejść jezdnię do końca.

Przechodząc przez jezdnię w mieście, korzysta się z przejść przeznaczonych dla przechodniów. Do tych specjalnych przejść należą pasy namalowane na jezdni, skrzyżowania ulic z sygnalizacją świetlną i tunele.

4) Klimat Polski nazywamy klimatem przejściowym, gdyż jest on pośrednim między klimatem morskim a lądowym.

Pogoda w Polsce jest zmienna i różnorodna. Zależy ona od kierunku napływających do nas mas powietrza. Różnorodność pogody sprawia, że możemy wyróżnić sześć pór roku, a wianowicie – przedwiośnie, wiosnę, lato, jesień, przedzimy, zimę.

Przedwiośnie przypada na marzec. Wtedy zima przeplata się z wiosną. Wiosna przypada na kwiecień i maj. Lato trwa przez czerwiec, lipiec i sierpień. We wrześniu i październiku przychodzi złota polska jesień, a w listopadzie – przedzimy z jesienną pogodą. Zima przypada na grudzień, styczeń i luty.

Na różnych obszarach Polski poszczególne pory roku trwają krócej lub dłużej.

5) Dzieje chleba, stanowiącego podstawę naszego codziennego pożywienia, sięgają czasów przedhistorycznych. Już ludzie epoki kamiennej piekli na rozgrzanych kamieniach płaskie placki z rozdrobnionych ziaren wymieszanych z wodą. Starożytni wypiekania chleba uczynili sztuką. Egipcjanie odkryli drożdże i wynaleźli piec chlebowy. Grecy wypiekali ponad 70 gatunków pieczywa. W Rzymie, gdzie w I w. p.n.e. istniało 300 piekarń, wynaleziono młyn wodny i udoskonalono piece chlebowe. W średniowiecznej Polsce uprawiano różne zboża: żyto, proso, owies, jęczmień, pszenicę. Ziemię pod uprawę orano radłami lub pługami. Dojrzałe zboża ścinano sierpami. Do rozcierania ziaren na mąkę służyły żarna. Od XII wieku w różnych częściach Polski stopniowo upowszechniały się młyny i zaczęło się rozwijać piekarskie rzemiosło. Najstarszy w Polsce cech piekarzy założono w Krakowie w 1260 roku na mocy przywileju księcia Bolesława Wstydliwego.

6) Pszczoły to niezwykle owady. Tworzą dobrze zorganizowane społeczeństwo, w którym każdy owad pełni określone funkcje. Żyją w rodzinach, których liczebność zmienia się w zależności od pory roku. Jesienią jedna pszczela rodzina liczy około 20 tysięcy osobników, wiosną liczba pszczół w rodzinie nieco się zmniejsza, a latem wzrasta do 50 tysięcy i więcej.

W obrębie swego gniazda pszczoły utrzymują stale określoną temperaturę i wilgotność odpowiadającą ich potrzebom. Dzięki zapasom pokarmu zgromadzonym w gnieździe mogą przetrwać okres, gdy niska temperatura na zewnątrz uniemożliwia im opuszczenie ula i nie mogą zbierać nektaru z kwitnących roślin.

Utarło się w naszym języku powiedzenie *Pracowity jak pszczółka*, a pszczoły stały się symbolem porządku, pilności i pracowitości. Nic dziwnego. Te owady pracują od świtu do nocy nie tylko dla siebie i swej pszczelej rodziny. Zbierając nektar z kwiatów, zapylają rośliny i dzięki temu zwiększają plony. To największy pożytek, jaki mamy z pszczół. Wartościowe jest również wszystko, co wytwarzają: miód, mleczko pszczele, wosk, kit. Nawet ich jad ma dużą wartość leczniczą.

Pisownia *ą* / *om, on*; *ę* / *em, en*

Pamiętaj, że **literę ą** piszemy:

– w wyrazach rodzimych, chociaż wymawiamy czasem **om, on**, np.: *ząb, ląka, ląd*;

– w narzędniku liczby pojedynczej rzeczowników, przymiotników i zaimków rodzaju żeńskiego zgodnie z wymową, np.: *moją matką, ciekawą przygodą, zieloną ląką*;

– w narzędniku liczby pojedynczej rzeczowników rodzaju męskiego zakończonych w mianowniku na **-a, -o**, np.: *władcą, monarchą, artystą*;

– w 3 osobie liczby mnogiej czasu teraźniejszego i przyszłego prostego, np.: *czytają, robią, rozumieją, opowiadają, napiszą, utworzą*;

– w bierniku liczby pojedynczej przymiotników i zaimków rodzaju żeńskiego, np.: *starszą, wyższą, szczupłą, moją, twoją, naszą*;

– w dopełniaczu liczby mnogiej rzeczowników nijakich, które się kończą w mianowniku liczby pojedynczej na **ę**, np.: *dziewcę – dziewcząt, niemowlę – niemowląt, kurczę – kurcząt*;

– w formach osobowych czasu przeszłego liczby pojedynczej rodzaju męskiego przed **l i ł**, np.: *wziąłem, wziąłeś, wziął*;

Połączenie literowe om, on piszemy:

– w wyrazach zapożyczonych z języków obcych, np.: *komputer, komfort, konferencja*;

– w celowniku liczby mnogiej rzeczowników wszystkich rodzajów, np.: *dzieciom, budynkom, ojcom, sprawom, kątom, zdarzeniom*.

ę piszemy:

– w wyrazach rodzimych, chociaż wymawiamy czasem **em, en**, np.: *dęby, zęby, kołęda, pędzel*;

– w bierniku liczby pojedynczej rzeczowników rodzaju żeńskiego, zakończonych w mianowniku liczby pojedynczej samogłoską, np.: *matkę, książkę, rękę, bibliotekę*.

Wyjątek: *pani – panią*;

– w mianowniku, bierniku i wołaczach liczby pojedynczej niektórych rzeczowników rodzaju nijakiego: *brzemię, cielę, dziecię, imię, jagnię, kurczę, ramię, plemie, siemię*;

– w pierwszej osobie liczby pojedynczej czasu teraźniejszego i przyszłego prostego czasowników, np.: *idę, zrobię, stoję, siedzę, widzę*;

– w bierniku liczby pojedynczej zaimków osobowych, np.: *mię, cię*;

– w formach osobowych czasu przeszłego liczby pojedynczej rodzaju żeńskiego i nijakiego oraz we wszystkich formach liczby mnogiej, np.: *wzięłam, wzięłeś, wzięła, wzięło, wzięliśmy, wzięliście, wzięłyście, wzięte, wzięty*.

Połączenie literowe em, en piszemy:

– połączenie literowe **em** piszemy w pierwszej osobie liczby pojedynczej czasowników: *jem, rozumiem, umiem, wiem, śmiem*;

– połączenie literowe **em** piszemy w narzędniku liczby pojedynczej rzeczowników męskich i nijakich, np.: *bratem, chłopcem, słońcem, oknem*;

– w wyrazach zapożyczonych z języków obcych, np.: *remont, student, dentysta*. Poza tym nie ma ścisłej reguły pisowni *a, e, om, on, em, en*.

Przed literami **f, w, s, z, ś, ź, sz, ż, ch** należy pisać, zgodnie z wymową **ą** i **ę**, np.: *brązowy, gęś*.

Przed literami **p, b, t, d, k, g, c, dz, cz, dż, ć, dź** również piszemy **ą**

i **ę** – tym razem jest to niezgodnie z wymową.

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. Przeczytaj podane niżej przysłowia, zwracając uwagę na wyrazy, w których występuje **a – om, on; e – em, en**.

1. Myszy tańczą, kiedy kota nie czują.
2. Gdzie pracują, tam i chleb mają.

3. Kto sieje plewy, wiatrem żyć będzie.
4. Prawdą świat przejdiesz.
5. Kiedy ludziom prawdę powiadają, tedy radzi się gniewają.
6. Dla chcącego nie ma nic trudnego.
7. Dobre słowo lepsze niż pieniądze.
8. Chleb pracą nabyty bywa smaczny i syty.
9. Ciężko robić, lekko jeść.
10. Kto latem pracuje, zimą głodu nie czuje.
11. Lepszy dzięcioł w ręku, niż orzeł na sęku.
12. Język i do Krakowa dopyta.
13. Cudze widzi pod lasem, a swego nie widzi pod nosem.
14. Lepsze imię dobre niż bogactwa hojne.

Ćwiczenie 2. *Proszę przeczytać częścię używane wyrazy z **em, en, om, on** i do każdego z podanych niżej polskich wyrazów dopisać odpowiedni wyraz ukraiński.*

bank benzyna	moment remont	te
cement	stempel	mp
demonstracja	temperament	era
element moment	ewentualny	tur
remont stempel	ferment Florencja	a
temperament	fragment	te
centrum	fundament	mp
centymetr	Holender	era
cmentarz	identyczny	te
dyrygent dentysta	instrument	mp
diament benzyna	intelligent	eró
ekspedient	remanent rentgen	wk
eksperyment	segment	a
encyklopedia	sens sensacja	te
entuzjizm esencja	bomba komedia	mp
prezent proces	klomb kombajn	o
procent	kombinator	aut
producent	komendant	ent
	komfort	ycz
		ny
		ab
		on
		am
		ent
		age
		nt
		Ar
		ge
		nty

na
be
nz
yn
a
int
er
we
ncj
a
in
we
nta
rz
kal
en
dar
z
kli
ent
la
me
nt
leg
en
da
or
na
me
nt
ori
ent
acj
a
pre
ten
sja
ko
mp
le
me
nt
ko
mp
let
ko
mp
lek
s
ko
mp

ot
ko
mp
ozy
tor
plo
mb
a
po
mp
a

recenzja	kompania	blond
stypendium talent	konferansjer	ynka
terpentyna tętent	konduktor	fontan
wentylator front	konfitury	a
horyzont	kongres konkurs	Konst
koncepcja	konsekwentny	antyn
kondycja koncert	konserwa konwój	opol
koncentracja	korespondent	konstr
kontrast	romb przystanek	uktor
konstytucja	sukienka okienko	konst
kontynent	sadzonka	ytucja
konwalia	kompleks	konto
konwersacja	montować	kontr
		abas
		kontr
		oler
		Londy
		n
		nonse
		ns
		son
		da
		spo
		nso
		r
		sen
		sacj
		a
		mo
		nto
		wać
		plo
		mb
		owa
		ć
		ko
		mp
		ono
		wać
		kon
		ser
		wy

Ćwiczenie 3. W podanych zdaniach proszę uzupełnić brakujące litery **ą – om, on; ę – em, en** i sprawdzić pisownię za pomocą słownika ortograficznego.

1. Chmury nadci...gn...ły i zrobiło się ciemno.
2. Ludzie spiesz... do swych zaj...ć, boj... si..., że zmokn....

3. Należy dbać o dobre imi... uniwersytetu.
4. Rami... jest cz...ści... ludzkiego ciała.
5. Danka odłożyła książk... na półk..., mimo że przeczytała dopiero stron....
6. Dziewczyna poprosiła pani... bibliotekark..., aby wypożyczyła jej ciekaw... lektur....
7. Byłam u lekarza z moj... młodsz... siostr....
8. Ch...tnie przyjmę marchewk..., nie pogardz... kapust..., podzi... kuj... za mlecz i traw....
9. Ogr...ny d...b rósł tuż przed moimi oknami.
10. Po burzy na niebie pojawiła się kolorowa t...cza.
11. Moja przyjaciółka mieszkała pi...tro wyżej.
12. W Tajlandii słonie są zwierz...tami roboczymi i bardzo ci...żko pracuj....
13. Krople rosy zawieszona na paj...czynie tworzą ci...ką, pi...kną dekoracj... i w powi...kszeniu wygl...dają jak b...bki na choince.

14. Lis polarny ma wyj...tkowo pi...kne, g...ste futro, wytrzymuje niską t...peratur... – nawet -80 C , jest zwierz...ciem mi...sożernym, żywi się głównie zaj...cami polarnymi.

15. W średniowieczu we Włoszech rozmnożyły się tarantule – wielkie, jadowite paj...ki, których uk...szenie powodowało gor...czkę, a nawet śmierć.

16. Ciekaw... metod... badań z zakresu nauk politycznych i socjologicznych zaproponował profesor Gramman.

17. Wzgórza otaczaj...ce dolin... spadały nawisł... kraw...dzi... ku w...skiej piaszczystej plaży.

18. Przez szpar... mi...dzy chmurami wypłyn...ł rudy blask niepogodnego zachodu.

19. Francuzkie poci...gi TGV jeżdż... z szybkości... 220 km/godz . Japońskie poci...gi szybkich linii jeżdż... z szybkości... 250 km/godz .

20. Kiedy byłem na pi...tym roku, wyprowadziłem si... z akademika i wynaj...łem pokój w dwunastym bloku na dziewi...tym pi...trze.

23. W grudniu s... świ...ta Bożego Narodzenia.

24. Kiedyś przed wind... chwil... rozmawialiśmy z s...siadem i zwierzyłam mu, że mam kłopoty z ciek...nym kranem.

25. Zupełnie przypadkowo spotkałem si... ze swoim koleg... na dworcu i okazało si..., że pojedziemy tym samym poci...giem.

26. Moja koleżanka pocz...tkowo zaprosiła gości na szóst..., ale potem zmieniła na siódm....

27. Ja proponowałem kupić srebrn... broszk..., a Nina na dziesi...ć złotych droższy pierścionek.

28. Pożyczyłem swoj... kaset... dla Marcina na trzy tygodnie.

29. Dzieci bardzo cz...sto wbrew swoim rodzicom robi... kariery życiowe, ale ku ich zaskoczeniu nie zawsze o tym pami...taj...

30. Coś ostatnio boli mnie gardło, będ... musiał znowu pić aspiryn....

Ćwiczenie 4. Z podanych wyrazów z literami **q – om, on; ę – em, en**

ułoż mały słowniczek. Przetłumacz wyrazy na język ukraiński.

imię plemie	pociąg	benzyna	momen
strzenię	zęby	centrala	t
ciężki gęsty	wewnętrzny	centrum	orname
gęś pędzel	temperatura	dentysta	nt
piętro	tempo	diament	orientac
kąpiel łąd	egzemplarz	dokument	ja
piąty	akcent	egzystencja	pacjent
klient	argument	element	produce
kombinezon	autentyczny	encyklopedia	nt
horyzont	instrument	fragment	segmen
konkurs	inteligencja	kalendarz	t sens
nonsens wzięła	konkurencja	legenda	sentime
	kompas	kompot	nt
	komputer	skomplikowan	student
	konflikt remont	y kontynent	wentyla
	zdjęcie	sonda	cja
		żądać	bomba
			kompoz
			ytor
			front
			koncert
			kontrol
			a
			skonstruo
			wać wąż

Ćwiczenie 6. Proszę przepisać i dopisać odpowiednio dobrane z ramki bliskoznaczne związki frazeologiczne. Podkreślić wyrazy z **q – om, on; ę – em, en**.

słaba strona –

zauważyć rzeczy powszechnie wiadome, oczywiste –

próżnować –

próbować daremnie pokonać niezwalczone przeszkody –

chodzić w zamyśleniu, bez celu –

być rozrzutnym –

nie zdobyć się na najmniejszy wysiłek –

być biednym –

śledzić kogoś –

zwracać czyjąś uwagę na groźne, niepomyślne zjawisko –

żyć w niedostatku, być biednym –

pięta Achillesa; bić na alarm; odkrywać Amerykę; zbijać baki; bić głową
mur; klepać biedę; chodzić jak błędna owca; wyrzucać pieniądze w
błoto; nie kiwnąć palcem w bucie; ciężko przaść; deptać komuś po
piętach

Dyktanda

*Proszę przepisać teksty dyktand, sprawdzając swoje umiejętności ortograficzne i uzasadniając poprawność użycia **q** – **om, on; ę** – **em, en**.*

1) Bez komputerów trudno dziś wyobrazić sobie życie. Znalazły one zastosowanie nie tylko w dużych zakładach produkcyjnych, ale prawie w każdej dziedzinie życia. Banki, urzędy, instytucje są już częściowo lub w całości skomputeryzowane. Nawet bilety na dworcach kolejowych i autobusowych najczęściej wypisywane są przez komputery. Każdy absolwent naszej szkoły umie obsługiwać komputer.

2) Konstytucja jest najważniejszym dokumentem w każdym państwie. Reguluje ona zasady funkcjonowania państwa. Zawiera prawa i obowiązki obywateli. W dziejach państwa Polskiego było kilka konstytucji. Najbardziej znaną była konstytucja uchwalona trzeciego maja tysiąc siedemset dziewięćdziesiątego pierwszego roku. Twórcy tej konstytucji zasłużyli sobie na pamięć narodu, ponieważ stwożyli demokratyczną, postępową ustawę zasadniczą. Dzień 3 Maja Polacy obchodzą jako święto narodowe.

3) Dentystą straszą mnie od paru tygodni. Widocznie rodzicom, dziadkowi i ciotkom bardzo podoba się myśl, że trzeba mi będzie wyrwać ząb. Lubią o tym opowiadać, cieszą się na samą myśl. Wstrętna rodzina.

Tę noc znów spędziłem siedząc w fotelu. Ból nie pozwalał zasnąć. Oczywiście, nie przyznałem się. Jestem na to zbyt mądry. Wolę lamentować w swoim pokoju niż iść z tatą do gabinetu za rogiem. Trzeba działać spokojnie, nie tak prędko, bez popełniania błędów. Może ząb sam wypadnie. Podobno pomaga zalepienie dziury gumą do żucia.

Myślę o moim cierpieniu. Kiedyś napiszą o mnie artykuł, będą stawiać za wzór dzieciom. Opowiadać o człowieku, który się zębom nie kłaniał, a z dentystą nie spotkał od lat. Dlatego też karmi się go kaszką i bułka moczona w mleku. Gryźć nie ma czym.

4) Prawą ręką trzymał się za lewą nogę. Tę ostatnią miał owiniętą wokół głowy. Do lewej ręki wziął zapaloną pochodnię. Wydawało się, że płomień spala mu całe ramię. Kręcił pochodnię z ogromną szybkością, podrzucał ją wysoko. Publiczność tworzyła już spory krąg.

Przechodniom bardzo podobał się ten występ. Szczególnie dzieciom. Uważały go za bombowy, sensacyjny i twierdziły, że coś podobnego zrobią w domu. Potrzebują tylko benzyny i miejsca w kącie na rozpalenie ogniska. Rodzicom te pomysły nie przypadły do gustu. Na wszelki wypadek zaczęli odchodzić, ciągnąc za ręce małych fakirów. Wiedzieli, że ich domom grozi poważne niebezpieczeństwo i nie chcieli ryzykować. Woleli już teraz kupić pianowe gaśnice.

5) Brązowego kota wiozę do weterynarza. Gniotę się z nim w autobusie, nie mogę ruszać ręką i nogą. Pasażerom wyraźnie przeszkadza nasze towarzystwo. Kot na każdym przystanku chce wysiąść. Do tego wacha torbę z wędliną, którą trzyma pod pachą jakaś pani. Mój kot nie ma temperatury, jest zdrowy. Chcę tylko, by weterynarz wytłumaczył mi, że kanarek też ma prawo żyć i nie wolno grzebać łapą w klatce.

6) Jan Paweł II, Karol Wojtyła – papież od 16. X. 1978 r. Studiował filologię polską, potem przygotowywał się do kapłaństwa, aby w 1946 roku przyjąć święcenia. W latach 1946–1948 studiował na papieskim uniwersytecie w Rzymie. Był wykładowcą na Wydziale Teologii UJ, a od 1956 roku profesorem i kierownikiem Katedry Etyki KUL. W 1958 roku został biskupem, pięć lat później arcybiskupem metropolitą krakowskim, w 1967 roku kardynałem. Pontyfikat Jana Pawła II charakteryzuje otwarcie na dialog ze światem i aktywne duszpasterskie działania. Ustanowił pierwsze w dziejach kościoła spotkania modlitewne wszystkich wyznań. Nawiązał dialog z Żydami. Odbył ponad 200 wizyt zagranicznych, wielokrotnie był w Polsce. Reforma prawa kanonicznego (1984), opracowanie nowego „Katechizmu Kościoła Katolickiego” (1992), reorganizacja Kurii Rzymskiej, liczne encykliki, kanonizacje i beatyfikacje –

to istotne osiągnięcia Kościoła pod przewodnictwem papieża Polaka. Ważniejszymi przesłaniami pontyfikatu Jana Pawła II są: respektowanie praw człowieka i prawa do pracy, walka o pokój, sprzeciw wobec totalitaryzmów, a także nowa ewangelizacja.

7) **Wrocław.** Wrocławska starówka, wraz z jej artystyczną atmosferą i kolorowymi kamieniczkami zachęca do długich spacerów urokliwymi uliczkami. Historię spotkać można tu na każdym kroku, a na zmęczonych turystów czekają restauracje ze znakomitą kuchnią i klimatyczne kawiarnie. Wrocław posiada doskonałą komunikację z resztą kraju, więc dojazd nie stanowi żadnego problemu.

8) Andrzej Wajda – wybitny polski reżyser, członek Głównego Komitetu Nieśmiertelnych francuskiej Akademii Sztuk Pięknych. W 1998 r. na festiwalu w Wenecji uhonorowany Złotym Lwem za całokształt twórczości. Także za całokształt twórczości w roku 2000 otrzymał Oscara. Pełnił szereg funkcji społecznych i politycznych. Był wieloletnim prezesem Stowarzyszenia Filmowców Polskich (1978–1983). W latach 1989–1991 był senatorem. Jest głównym przedstawicielem tzw. polskiej szkoły filmowej. Najcenniejsze filmy to: „Pokolenie”, „Kanał”, „Popiół i diament”, „Ziemia Obiecana” (1974, nominacja do Oscara, nagrody w Moskwie i Gdańsku), „Człowiek z marmuru” (1976) „Człowiek z żelaza” (1981, Złota Palma w Cannes), „Danton” (1985, Prix Delluc), „Pan Tadeusz” (1999). Realizował też spektakle teatralne na podstawie dzieł m.in. Mrożka, Dostojewskiego, Witkacego, Shakespeare’a. Odznaczony francuską Legią Honorową i japońskim Orderem Wschodzącego Słońca. W 1996 roku otrzymał w Berlinie honorową nagrodę Srebrnego Niedźwiedzia. W 2001 roku Prezydent Niemiec nadał mu Wielki Krzyż Zasługi.

Pisownia *i / j* po spółgłoskach

i piszemy:

- 1) po spółgłoskach **c, z, s**, wymawianych miękko (**ć, ź, ś**) np.: *ciasto, Kazio, siano, dzieci*;
- 2) po wszystkich miękkich spółgłoskach, np.: *piasek, Belgia, linia, armia, Anglia*;
- 3) literę *i* piszemy po samogłoskach, jeśli tworzy ona osobną sylabę, np.: *kolej – kolei, pokój – pokoi, twój – twoi, zbroi, szyi, stoimy, boi się*;
- 4) na początku wyrazów piszemy wtedy, jeżeli tworzy ono w danym wyrazie samodzielną sylabę *i* znajduje się przed spółgłoską, np.: *i-dę, i-gła, i-le, I-rena*.

j piszemy:

- 1) na końcu wyrazów po spółgłoskach **c, z, s**, wymawianych twardo (**cj, zj, sj**), np.: *lekcja, poezja, Rosja*;
- 2) po przedrostkach **z-, nad-, pod-, od-, ob-, w-**, np.: *zjechać, nadjechać, pojazd, odjazd, objazd, wjazd*.
- 3) zgodnie z wymową, na początku wyrazów w połączeniach **ja, je, jo, jó, ju, ję, ją**, np.: *jajko, jezioro, jodła, Józef, jutro, język, jądro*.

Odmiana rzeczowników zakończonych na **-ia, -ja**:

M. armia	racja	M. armie	racje
D. armii	racji	D. armii (-ij)	racji (-yj)
C. armii	racji	C. armiom	racjom
B. armię	rację	B. armie	racje
N. armią	racją	N. armiami	racjami
Ms. armii	racji	Ms. armiach	racjach

Rzeczowniki rodzaju żeńskiego zakończone na **-ia** mają w D., C i

Ms. l.poj. zakończenie **-ii**.

Rzeczowniki zaś zakończone na **-ja** po spółgłosce mają w D., C i

Ms. l.poj. zakończenie **-ji**.

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. *Przeczytaj podane niżej przysłowia, zwracając uwagę na wyrazy w których występuje **i** / **j**.*

1. Jesień tego nie zrodzi, czego wiosna nie zasiała.
2. Chcąc człowieka dobrze poznać, trzeba z nim beczkę soli zjeść.
3. Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść.
4. Ziarnko do ziarnka, aż się zbierze miarka.
5. Kuj żelazo, póki gorące.
6. Na języku miód, a w sercu lód.
7. Prawda zawsze wyjdzie na wierzch.
8. Kłamstwem świat przejdiesz, ale nazad nie wrócisz.
9. Praca zdobi człowieka.
10. Kto latem pracuje, zimą głodu nie poczuje.
11. Nie suknia zdobi człowieka, lecz rozum.
12. Każdy garnek znajdzie swą przykrywkę.
13. Z małej iskierki wielki pożar bywa.
14. Ten się śmieje, kto śmieje się ostatni.
15. Praca żywi, lenistwo psuje.

Ćwiczenie 2. *W podanych zdaniach proszę uzupełnić brakujące litery **i** / **j** i sprawdzić pisownię za pomocą słownika ortograficznego.*

1. Intonac...a jest ważnym środkiem przekazywania emoc...i, nastawień uczuciowych, nastrojów czy różnego rodzaju znaczeń.

2. Profes...onalistów w tym zakresie nie ma, nikt bowiem nie chce pisać za psie pien...ądze.

3. Jeden z architektów ma zam...ar zbudować ekologiczną w...eś przyszłości, energ...a uzyskiwana byłaby wyłączn...e ze źródeł naturalnych: geotermicznych, w...atru i Słońca.

4. Pamięć komputerowa może istn...eć bez uszczerbku dowoln...e długo, ale też może ulec szybkie... i pełne... kasac...i.

5. W proces...e uczenia się w mózgu powsta...ą trwałe zmiany, które zapewne polega...ą na reorganizac...i połączeń synaptycznych w określonych (plastycznych) jego częściach. 6. W tym roku Zos...a poszła już do nowego liceum, ale okazało się, że poz...om z matematyki
...est o wiele niższy niż myśleliśmy.

7. Mies...ąc temu byłem na Słowac...i.
8. Intonac..a językowa odgrywa istotną , choć n...e zawsze oczywistą rolę w proces...e komunikowania ...ęzykowego człowie...eka.
9. Pragniemy przedstawić Państwu katalog na...nowszych podręczników do nauki ...ęzyka ukra...ńskiego.
10. ...ęzyk magazynu...e jak gdyby w swo...m zasob...e słownym rezultaty w...elowiekowego poznana...a rzeczywistości przez społeczeństwo nim mów...ące.
11. Mózg stanowi n...ewątpliwie na...doskonalszy twór wolno przebiegające... ewoluc...i biologiczne...
12. Równina – płaski lub lekko falisty obszar pow...erzchni Z...emi – występu...e na różnych wysokośc...ach nad poziomem morza, może w...ęc być niziną lub wyżyną.
13. Siedz...ałem na ławce obok kob...ety w średnim w...eku, bardzo p...ękiej, zgrabnej i promieniu...ącej uprze...mością.
14. Komputer nieźle naślada...e niektóre b...ologiczne funk...e mózgu.
15. W końcowej część... swego wystąpien...a mówca podkreślił, że w...elką siłę sprawczą dokonu...ącego się postępu jest stały wzrost poz...omu świadomość... społeczne....
16. Porozumien...e się z nimi było bardzo utrudnione ze względu na słabą zna...omość terminolog...i naukowo-techniczne....

Ćwiczenie 3. *Przeczytaj wyrazy. Wypisz najpierw wyrazy z **i**, a następnie wyrazy z **j**, sprawdź pisownię za pomocą słownika ortograficznego. Ułóż mały słowniczek.*

demokracja	okazja kopia seria	a
derywacja	policejacja	r
biologia emisja	recenzja sensacja	m
historia	sesja wizja Anglia	i
instrukcja awaria		a
komunikacja		e
konwensja		m
legitymacja		i
		s
		j
		a
		c
		h

e
m
i
a
D
a
n
i
a
g
e
o
g
r
a
f
i
a
J
a
p
o
n
i
a
pe
rs
on
ifi
ka
cj
a
po
ez
ja
in
tu
icj
a
ko
la
cj
a

Ćwiczenie 4. Z podanych wyrazów z literami **i / j** ulóż mały słowniczek. Przetłumacz wyrazy na język ukraiński.

wiedeński	swój	wakacje	mieszkaniec
okazja	niejeden	ofiara	człowiek
niepodległość	jednak	porcja	zwierzę
opowiadać	niemiara	radio	miara
województwo	imiesłów	podjąć	pojedynczy
wycieczka	kolejny	magia	administracyjny
pradziad	odjazd	dojrzały	jeszcze
warszawiak	Maria	rodzaj	przymiotnik
później	kiosk	inaczej	imiona
ujrzać	wjazd	ilustracja	jagielloński
przedmieście	dialekt	najważniejszy	wujek
mieścić się	wjechać	dokładniej	kierowca
później	fiolet	średniowiecze	zwiedzanie
żołnierz	Turcja	osiedle	piękny
wspaniałe	Liwia	taniec	świadek
Wielkopolska	wizja	dzieje	więc

Ćwiczenie 5. Proszę przeczytać tekst, wypisać wyrazy **i / j**, uzasadnić pisownię **i / j**, przetłumaczyć wyrazy na język ukraiński.

Hejnał Mariacki

Sama tradycja hejnału mariackiego liczy siedemset lat. O tym, dlaczego melodia hejnału nagle urywa się, jakby była nie zagrana do końca, głosi legenda: Kościół Mariacki, mający dwie wieże, był miejscem ważnym dla miasta. Z wyższej, zwanej hejnalicą, (która jest zarazem najwyższą wieżą w Krakowie) przed wiekami strażnik miejski trąbką dawał sygnał rano do otwierania, zaś wieczorem do zamykania bram grodu. Ale nie tylko. Trąbił na alarm, gdy dostrzegł pożar lub zbliżającego się wroga. Gdy pewnego razu Tatarzy, którzy często napadali na polskie wsie i miasteczka, doszli aż pod Kraków, strażnik zaczął grać hejnał. Zdążono zamknąć bramy miejskie, ale tatarska strzała przeszła gardło hejnalisty, nim skończył melodię. Na pamiątkę tego zdarzenia melodia już zawsze urywa się. Czy trębacz stał na Wieży Mariackiej, czy na jednej z wież muru obronnego, tego już nie wiadomo.

Czy jest to tylko legenda, tego zapewne się nie dowiemy. Wiemy, że “od zawsze”, co godzinę, w dzień i w nocy, w cztery strony świata

płyń z wyższej wieży Kościoła Mariackiego znana wszystkim Polakom melodia. Można jej wysłuchać z płyty krakowskiego Rynku. Słuchaczom Polskiego Radia już od 1927 roku hejnał mariacki sygnalizuje nadejście południa. Nie wszyscy wiedzą, że hejnał grany jest “na żywo”, a sygnał przekazywany jest do radia przy pomocy starej tuby, przypominającej stare patefony.

Dyktanda

*Proszę przepisać teksty dyktand, sprawdzając swoje umiejętności ortograficzne i uzasadniając poprawność użycia **i** / **j**.*

1) W długie jesienne i zimowe wieczory więcej czasu spędza się w domu. Jest wtedy okazja, by przeczytać ciekawe książki i obejrzeć w telewizji interesujące filmy. Postanowiłem przeczytać kilka książek z serii „Dookoła świata”. Ostatnio w telewizji reklamowano tę serię wydawniczą.

Pewnie obejrzę cykl audycji telewizyjnych „Współczesna poezja dla dzieci i młodzieży”. Przyznaję, że nie rozumiem współczesnej poezji.

2) Geografia, historia, biologia, fizyka, chemia to nazwy przedmiotów, których uczyć się w szkole. Na lekcjach geografii dowiaduję się o różnych krajach świata i życiu ludzi w tych krajach. Na lekcjach historii zdobywam wiadomości o przeszłości Ukrainy i innych krajów świata. Lekcje biologii, fizyki i chemii pozwalają mi poznać prawa przyrody i zjawiska w niej zachodzące. Na lekcjach geografii i historii nauczyciele często wyświetlają krótkie filmy związane z tematem, a na biologii i chemii wykonywanych jest wiele doświadczeń.

3) Chciałbym kiedyś odbyć wycieczkę do Hiszpanii, Holandii, Szwecji, Norwegii i Gruzji. Uczyłem się o tych krajach na lekcjach geografii. Chciałbym porównać krajobrazy tych krajów oraz poziom życia i obyczaje ludzi zamieszkujących te kraje.

Postanowiłem pracować w czasie wakacji u znajomych rolników i zarobione pieniądze odkładać na wycieczkę. Wierzę, że w ciągu kilku lat uda mi się odłożyć odpowiednią sumę i zwiedzić Hiszpanię, Holandię, Szwecję, Norwegię i Gruzję.

4) W poniedziałek w telewizyjnych wiadomościach sportowych nadano transmisję z losowania drużyn piłki nożnej na mistrzostwach świata. Zapamiętałem, że będą grać ze sobą reprezentacje krajów: Francji i Anglii, Grecji i Estonii, Szwecji i Polski, Turcji i Danii, Rosji i Austrii, Gruzji i Belgii. Postaram się obejrzeć te mecze. Będę gorąco kibicował reprezentacji Polski w meczu z reprezentacją Szwecji.

Pisownia wyrazów z sylabami *kie, gie, ke, ge, kę, gę*

1. «kie», «gie», «kę», «gę» w wyrazach rodzimych .

W wyrazach rodzimych nie występują połączenia głoskowe *ke*, *ge*, a tylko *kie*, *gie* np.: *kiedy*, *Kielce*, *sukienka*, *okienko*, *bagienko*, *węgiel*, *ogień*. W wyrazach rodzimych natomiast często spotykamy grupy *kę*, *gę*: *kępa*, *piekę*, *gęba*, *gęsty*, *gęś* oraz w formach deklinacyjnych takich wyrazów jak: *ręka* – *rękę*, *noga* – *nogę*.

2. W wyrazach zapożyczonych, ale już dawno przyswojonych, piszemy *kie*: *blankiet*, *bankiet*, *bukiet*, *cukier*, *lakier*, *rakieta*. W wyrazach mniej przyswojonych piszemy *ke*: *dżokej*, *dżokejka*, *hokej*, *kefir*, *kelner*, *poker*, *spiker*.

3. «gie», «ge» w wyrazach zapożyczonych:

– agent, algebra, legenda, Genewa, tragedia;

– w nazwach własnych pochodzenia litewskiego: *Jagiello*, *Olgierd*, *Giedymin*;

– w rzeczownikach pospolitych zakończonych w M. na *-giel*, *-gier*,

-gierz: *magiel*, *rygiel*, *żagiel*, *szwagier*, *pręgierz* oraz w wyrazach pochodnych;

– w wyrazach: *Algieria*, *Algierczyk*, *Algierka*, *algierka* (rodzaj płaszcz), *Angielka*, *angielski*, *gielda*, *giermek*, *Giewont*, *higiena* i pochodnych;

– w zapożyczeniach grecko-lacińskich, zaczynających się na *gen-*, *geo*: *geneza*, *genetyka* \ *geografia* \ *geometria*, *geologia*

Ćwiczenia

Ćwiczenia 1. Obok podanych wyrazów napisać wyrazy z nimi spokrewnione, które piszą się również przez *-kie-*.

cukier – cukierek, cukiernia

bankiet –

blankiet –

lakier –

bukiet –

okielznać –

kaszkiety –	okienko –
Kielce –	pakiety –
kiełb –	rzodkiew –
kiełbasa –	siekiera –
kiełek –	żakiet –
kiep –	rakieta –

Ćwiczenia 2. Zastosować w zdaniach podane niżej wyrazy, zwrócić uwagę na ich zakończenia.

Blagier, cyngiel, figiel, kręgiel, pocięgiel, węgiel, Węgier, żagiel.

Ćwiczenia 3. Przepisać poniżej podane teksty uzupełniając wyrazy brakującymi literami.

1) Fryderyk Chopin to g...nialny kompozytor polski. G...niewa jest jednym z miast Szwajcarii. Na g...ldzie znajdowały się samochody różnych marek. Spik...r zapowiedział wyświetlenie dokumentalnego filmu o leg...ndarnym podróżniku i g...ografie – Amundsenu. Trener zasugerował hok...istom, by bardziej uważali w obronie.

2) G...nerał przybył na uroczystą przysięg... żołnierzy. Ag...ncja handlu nieruchomościami znajduje się przy ulicy Argentyńskiej. Wejście na G...wont nie jest łatwe. Razem z Mark...m, Jank...m i Piotrk...m odbyłem przejażdżkę z bieg...m Wisły. Chorąg...wka na dachu wskazywała k...runek wiatru.

3) Alg...rczyk to obywatel Alg...rii. Po dynastii Piastów panowała w Polsce dynastia Jag...lonów. Na bank...cie zorganizowanym z okazji zakończenia eliminacji w hok...ju na lodzie k...lnerzy mieli dużo pracy. G...sty wykonywane przez spik...ra telewizyjnego dla ludzi niesłyszących nic mi nie mówią. Porozumiewam się z Romk...m na piśmie.

4) Kiedy uczestnicy obozu wędrownego zbliżali się do k...mpingu, zaczął padać g...sty deszcz. Przyśpieszyli kroku i zdążyli wejść na teren k...mpingu przed burzą. W bufecie k...lnerka podała im k...baski z różną, hamburgery, k...ks i gorącą herbatę. G...nek zamówił dla siebie dodatkowo k...fir.

Pisownia łączna i rozdzielna

Pisownia cząstek *-by, -bym, -byś, -byśmy, -byście*

Pamiętaj, że cząstki *-by, -bym, -byś, -byśmy, -byście* piszemy

łącznie: – z osobowymi formami czasowników, np.:

przyszlibyśmy,

należałoby, wziąłbyś,

– ze spójnikami i partykułami oraz z wyrazami pełniącymi rolę spójników i partykuł, np.: *aby, żeby, gdyby, jeźeliby.*

Cząstki *by, bym, byś, byśmy, byście* piszemy **rozdzielnie**:

– po nieosobowych formach czasownika, np.: *powiedziano by, zajęto by;*

– po innych częściach mowy, np.: *gdzie by, dlaczego by, tam by, tak by.*

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. Proszę otworzyć nawias, pisząc cząstki **-by, -bym,**

-byś, -byśmy, -byście łącznie lub rozdzielnie.

1. Gdy(bym) miał czas, przeczytał bym od razu tę książkę.
2. Gdy(bym) miał czas, był(bym) przeczytał tę książkę od razu.
3. Miał(byś) więcej przyjaciół, gdy(byś) nie był taki nieufny.
4. Czekali(byśmy) na was dłużej, gdy(by) nie zaczął padać deszcz.
5. Choć(by) nie wiem, jak się zmieniła, poznał(bym) ją na końcu świata po głosie.
6. Jak(byście) wiedzieli, że przyjedziemy, posprząтали(byście) tu trochę.
7. Gdy(bym) wiedziała, że to ślimaki, nigdy(bym) ich nie spróbowała.
8. Gdy(by) miał talent, był(by) artystą.
9. Gdy(bym) wiedziała, że przyjdą goście, upiekła(bym) ciasto.
10. Gdy(byście) potrzebowali pieniędzy, pracowali(byście) więcej.
11. Gdy(by) znały dobrze te reguły, mylili(byście) się o wiele

rzadziej.

Olga
Luszczyńska
Jana
Ciepłowska

12. Gdy(by) dziadek miał zdrowe serce, pojechał(by) z nami w góry.
13. Gdy(byście) wcześniej wyszły z domu, zdążyli(byście) na ten autobus.
14. Gdy(bym) zabrała mniej ubrań, miała(bym) lżejszą walizkę.
15. Gdy(byś) знаła go lepiej, nie żartowała(byś) z niego.

Ćwiczenie 2. Proszę otworzyć nawias, pisząc cząstki **-by**, **-bym**,

-byś, **-byśmy**, **-byście** łącznie lub rozdzielnie. Uzysadnij pisownię.

1. Gdy(by) nie zjedli tej sałatki, nie czuli(byście) się tak źle.
2. Gdy(byś) znał angielski, mogliby cię zaprosić do Anglii.
3. Czy mógł(bym) przyjść jutro?
4. Mógł(bym) ci kupić samochód.
5. Gdy(by) w niedzielę było ładnie, wyjechał(bym) nad rzekę.
6. Gdy(by) mu lektor dobrze wytłumaczył, rozumiał(by) wszystko o co chodziło.
7. Jeździł(bym) publicznymi środkami transportu i wtedy wiedział(bym) co to znaczy.
8. Zadzwoił(bym) do waszych znajomych i dowiedział(bym) się o waszych problemach.
9. Przekonali(byście) mnie do wyjazdu nad morze i poznał(bym) nasze wybrzeże.
10. Gdy(bym) zgubił portmonetkę, musiałbym pożyczyć pieniądze.
11. Gdy(bym) ja miała skrzydełka jak gaska, poleciała(bym) ja za Jaśkiem do Śląska.
12. Gdy (by) zaszła potrzeba, do mnie można pisać, jak się umówiliśmy, na adres p. Jadzi.
13. Któż(by) inny, jak nie amerykańscy naukowcy, postanowili zbadać predyspozycje i wyniki dziewcząt i chłopców w naukach ścisłych.
14. Był(bym) zadowolony, gdyby w lipcu mógł przebywać w Trójmieście w Zatoce Gdańskiej.
15. Warto(by) przekonać rodziców do wyjazdu na urlop na wybrzeże.

Ćwiczenie 3. *Przószę otworzyć nawias i sprawdzić pisownie -by,*

-bym, -byś, -byśmy, -byście za pomocą słownika ortograficznego.

Ułóż mały słowniczek. Przetłumacz wyrazy na język ukraiński.

było(by)	trzeba(by)	czyż(b
chciał(bym)	pomyślało(by)	y)
chciało(by) się	warto(by)	jeśli(b
można(by)	siedział(bym)	y)
miał(by)	załatwiono(by)	niech(
należało(by)	zamknięto(by)	by)
		wiedzi
		ał(by
		m)
		musia
		ł(bym
)
		leciał(
		by)

Dyktanda

Proszę przepisać teksty dyktand, sprawdzając swoje umiejętności ortograficzne i uzasadniając poprawność użycia cząstek -by, -bym, -byś, -byśmy, -byście.

1) Bibliotekarka z naszej szkoły nalegała, abym dziś oddał książkę, którą pożyczyłem tydzień temu. Mógłbym ją oddać, ale nie przeczytałbym wtedy ostatniego rozdziału. Nie wiedziałbym, jak skończyły się losy bohaterów. Nie mógłbym o tej książce rozmawiać na lekcjach języka ukraińskiego. Zapytałem panią bibliotekarkę, czy zgodziłaby się, żebym oddał książkę za trzy dni.

2) Byłbym zadowolony, gdyby w lipcu mógł przebywać w Trójmieście. W Zatoce Gdańskiej mógłbym obejrzeć przygotowania do parady żaglowców i samą paradę. Uczestniczyłbym w imprezach muzycznych związanych z morzem. Posłuchałbym moich ulubionych piosenek żeglarskich. Przy okazji zwiedziłbym zabytki Trójmiasta. Oczywiście, gdyby była słoneczna pogoda, kąpałbym się w morzu. Może nawet łowiłbym ryby. Warto by przekonać rodziców do wyjazdu na urlop na wybrzeże.

3) Gdybym chciał zostać sportowcem, musiałbym zadbać o swą kondycję fizyczną i trenować. Zajęłoby mi to codziennie od dwu do trzech godzin. Trenowałbym latem na stadionie, zimą w hali sportowej. Może uzyskalbym wyniki, które by kwalifikowały mnie w

mistrzostwach kraju? Nauczyciel wychowania fizycznego powiedział mi niedawno, że uzyskałem niezłe wyniki w skokach i warto bym rozważył trenowanie skoków.

4) Wychowawca klasy pytał nas, jakie zawody chcielibyśmy wykonywać w przyszłości. Hanna chciałaby być przedszkolanką. Rysiek chętnie zostałby kosmonautą, gdyby był taki zawód. Adam widziałby siebie jako krawca. Elżbieta byłaby zadowolona, gdyby pracowała jako dziennikarka. Bogdanowi najbardziej odpowiadałby zawód lekarza. Ja chciałem posiadać duże gospodarstwo rolne. Na koniec wychowawca powiedział nam, że gdybyśmy wybrali pracę zgodnie ze swoimi uzdolnieniami, zainteresowaniami i wykonywali ją dobrze, moglibyśmy mieć z niej zadowolenie i przynieść dużo pożytku innym ludziom.

5) Chleb otaczano w Polsce od niepamiętnych czasów niemal religijną czcią i wielkim szacunkiem. Gdy przypadkiem upadł na ziemię, podnoszono go i przepraszając – całowano. Kromkę chleba dawano przy rozstaniu jako znak błogosławieństwa na drogę i zapowiedź szczęśliwego powrotu. Chlebem i solą witało się i wita po dzień dzisiejszy dostojnych i miłych gości oraz nowożeńców na progu ich mieszkania. Chlebem częstuje się ubogich, skrzywdzonych, żebrzących. Trafił też chleb do wielu przysłów i porzekadeł, np. Chleb najmocniej wiąże, Gdzie chleb i woda, tam nie ma głoda.

Przeczenie nie z różnymi częściami mowy

Przeczenie *nie* piszemy **łącznie**:

– z rzeczownikami, np.: *niepokój, niebezpieczeństwo*;

– z przymiotnikami w stopniu równym, np.: *niedobry, niezły*;

Uwaga: Rzeczowniki i przymiotniki piszemy z *nie* rozdzielnie, gdy wskazuje na to treść zdania, zawierająca przeciwstawienie: *Nie zgoda tu panowała, ale złość. Nie przyjaciel to lecz wróg. Nie cierpliwy to człowiek, ale nerwowy. Nie dobry lecz najlepszy*;

– przysłówki pochodzące od przymiotników w stopniu równym piszemy z **nie** razem: np.: *niespokojnie, niechętnie, niedobrze, nieźle*;

– w wyrazach: *niejeden (wielu), niewiele (trochę), niejaki (pewien), niektorzy (nie każdy), niekiedy (czasem), niezbyt, nieraz (często), niedowiedzieć, niepokoić, niedomagać, niecierpliwić się, nienawidzić, niewolić (nie nie jest tu przeczeniem)*.

Przeczenie *nie* piszemy **rozdzielnie**:

– ze wszystkimi formami czasowników oraz wyrazami o znaczeniu czasownikowym, np.: *nie czytam, nie potwierdzono, nie brak, nie można* (z wyjątkiem imiesłowów przymiotnikowych użytych w znaczeniu przymiotnika, np.: *nieoceniony (drogi), niepalący (z zasady), nieokrzesany*);

– z przymiotnikami i przysłówkami w stopniu wyższym i najwyższym, np.: *nie droższy, nie najlepszy, nie drożej, nie najlepiej, nie najszybciej, nie wyżej, nie najwyższej, nie mniej* (z akcentem na *mniej*) np. *Nie mniej jak godziną minęło od naszej rozmowy*. Jednak przysówek *niemniej (mimo to)* (z akcentem na *nie*) ma pisownię łączną: *Wiele było przeszkód przed tobą, niemniej wyszedłeś zwycięsko*;

– z przysłówkami utworzonymi nie od przymiotników, np.: *nie bardzo, nie tylko, nie zawsze, nie dosyć, nie całkiem, nie dziś, nie teraz, nie tu, nie wczoraj, nie zaraz*;

– z liczebnikami i zaimkami, np.: *nie raz, nie dwa, nie kilka, nie pierwsza, nie jeden, nie sto, nie ja, nie twoja.*

Wyjątki: *niejeden* (wielu), *niejaki*, *niektóry*, *poniektóry*, *nieco*, *niewiele*, *niewielu*.

– ze wszystkimi częściami mowy, jeśli wyrażają wyraźne lub domyślne przeciwstawianie, np.: *nie mądrzej, ale głupio; nie dobry, lecz zły; nie przyjaciel, lecz wrog.*

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. *Przepisać i dopisać wybrane z ramki przymiotniki odpowiadające podanym niżej znaczeniom. Podkreślić wszystkie wyrazy z partykułą **nie** i uzasadnić ich łączną lub rozdzielną pisownię.*

niespokojny, niebolesny, niezycziwy, nieatrakcyjny, niedrogi,
nieapetyczny, niekorzystny, niedrapieżny, nieodpowiedni, niewrażliwy,
niecierpliwy, nieopanowany, niepospolity

- 1) nie wzbudzający zainteresowania –
- 2) nie zachowujący spokoju –
- 3) nie sprawiający bólu –
- 4) nie mający wysokiej ceny –
- 5) nie okazujący życzliwości –
- 6) nie przynoszący korzyści –
- 7) nie zachęcający do jedzenia –
- 8) nie napadający na inne zwierzęta –
- 9) nieczuły –
- 10) niedobry –
- 12) nie zrównoważony –
- 13) niewytrzymały na coś –

Ćwiczenie 2. *Do niżej podanych form czasowników dopisać partykułę **nie**.*

nadawał się
przeszkadzać
byłoby
ma

wychodzący
chcąc
ubrany
żądając

dbał
minęło
wahał się
zagarnęli

kępować
martwić się
wychodź
wyszedłbym

Ćwiczenie 3. Przepisać podane przysłowia. Pisząc, dodawać partykułę **nie** łączne lub rozdzielne.

- daleko pada jabłko od jabłoni.
- Powiedziały jaskółki, że dobre są spółki.
- Ani na wsi, ani w mieście trzeba wierzyć niewieście.
- ... mój wóz, będzie mnie wiózł.
- taki wilk straszny, jak go malują.
- szczęścia chodzą po ludziach.
- Na upór ma lekarstwa.

Ćwiczenie 4. Zapisać zwroty utworzone z niżej podanych wyrazów i następujących czasowników zaprzeczonych z ramki.

nie umiem, nie wychodź, nie trać, nie trzeba, nie wygracie, nie oszczędzasz, nie krój, nie poszedłem, nie przynosić, nie będziecie, nie odniósłbym, nie nauczysz się

..... czasu
.....prądu
..... sprzątać
..... do kina
..... z warsztatu
..... się spieszyć

zawodu
meczu
nagrodzeni
za cienko
zwycięstwa
wstydu

Ćwiczenie 5. Przepisać podane czasowniki i dopisać odpowiednie przysłowki z ramki. Uzasadnić ich łączną lub rozdzielną pisownię z partykułą **nie**.

niepoważnie, niewolniczo, nie wszędzie, nie dzisiaj, niemożliwie, niedokładnie, niełatwo, nie bardzo, nie stąd, nie całkiem, nie zaraz, niepoprawnie

zachował się	lubił
mówił	bywał
wykonał	pochodzi
trzymał się	wyjeżdżam
wyglądał	wrócę
rezygnował	wyzdrowiał

Ćwiczenie 6. Przepisać podane poniżej czasowniki i od każdego utworzyć rzeczownik z przeczeniem (pisane łącznie).

nie palić – niepalenie	nie płacić –
nie dostrzegać –	nie gromadzić –
nie dotykać –	nie zgadzać się –
nie rozmawiać –	nie istnieć –

Ćwiczenie 7. Przepisać poniższe zdania, uwzględniając prawidłową pisownię przeczenia.

Uczyły się (nie)bardzo chętnie. (Nie)uważnie przepisywały z tablicy, (nie)czytały lektury. (Nie)uwaga ich była tak duża, że niczego (nie)pamiętały. Była więc (nie)dobra sytuacja i mogło się (nie) najlepiej skończyć. (Nie)uków (nie)będą chcieli trzymać w sklepach. Jeśli (nie)mamy przyjaciół, znaczy, że (nie)umiemy żyć z ludźmi. Warunki pracy były (nie)najgorsze, lecz atmosfera (nie)miła. (Nie) dotrzymanie słowa (nie)może ująć bezkarnie. (Nie)chęć jego była widoczna, (nie)nawidził otoczenia, choć był (nie)lepszy od innych.

Ćwiczenie 8. Przeczytaj podane niżej przysłowia i cytaty, wypisz wyrazy z przeczeniem **nie**. Sprawdź pisownię wyrazów z przeczeniem **nie** za pomocą słownika ortograficznego.

1. (Nie)pokój jest zegarem, on czas luziom stwarza.
2. Kto umorzył (nie)pokój, wnet i czas umarza.
3. (Nie)znajomość prawa szkodzi.
4. (Nie)wdzięczność jest zapłatą świata.
5. (Nie)raz zdarza się, że za dobroć (nie)wdzięcznością płacą.
6. Prawdziwego przyjaciela poznaje się w (nie)szczęściu.
7. Szczerość rodzi (nie)nawiść, ustępliwość przyjaciół.

8. Kropla draży nie siłą, lecz ciągłym padaniem.
9. Słowo (nie)strzała, a głębiej może zranić.
10. (Nie)czas żałować róż, gdy płoną lasy.
11. Wielkie cierpienia są (nie)me.
12. (Nie)święci garnki lepia.
13. Bez pracy (nie)ma kołaczy.
14. Być albo (nie)być, oto jest pytanie.
15. Cała mądrość (nie)mieści się w jednej głowie.

Ćwiczenie 9. *Przeczytaj podane niżej przysłowia i cytaty, wypisz wyrazy z przeczeniem **nie**. Sprawdź pisownię wyrazów z przeczeniem **nie** za pomocą słownika ortograficznego.*

1. Co się odwlecze, to (nie)ucieczce.
2. Czego Jaś się (nie)nauczy, tego Jan nie będzie umiał.
3. Gust (nie)podlega dyskusji.
4. Jeżeli (nie)ma pieniędzy, to i chleb jest drogi.
5. Kłamstwo (nie)ma nóg.
6. Kto nie ryzykuje, ten nic (nie)ma.
7. Natura (nie)znosi próżni.
8. (Nie)było nas, był las, (nie)będzie nas, będzie las.
9. (Nie)wywołuj wilka z lasu.
10. (Nie)wyrywaj się na przód, (nie)zostawaj na końcu, trzymaj się środka.
11. (Nie)rób drugiemu, co tobie (nie)mile.
12. (Nie)działaj pochopnie.
13. Nikt (nie)jest prorokiem we własnej ojczyźnie.
14. Nikt (nie)ponosi kary za swoje myśli.
15. Od jednego cięcia drzewo (nie)pada.

Ćwiczenie 10. *Proszę przepisać podany niżej zestaw zdań i uzasadnić pisownię wyrazów z przeczeniem **nie**.*

1. (Nie)pogoda utrzymywała się już kilka dni.
2. (Nie)pogoda była przyczyną wypadku, lecz (nie)ostrożna jazda.
3. (Nie)pokój widoczny był na jego twarzy.
4. (Nie)pokój, lecz wojna niesie ze sobą (nie)zliczoną ilość tragedii.

5. (Nie)dziś i nie jutro załatwimy tę sprawę.
6. (Nie)zbyt dobrze zrozumiałem jego wypowiedź.
7. Opowiedział (nie)bywałą historię.
8. (Nie)zdecydowany kierowca spowodował wstrzymanie ruchu na skrzyżowaniu.
9. Prognoza pogody była dla nas (nie)pomyślna.
10. Jest uczniem (nie)lepszym od ciebie, ale i (nie)gorszym.
11. (Nie)zmiernie cieszę się z tego spotkania.
12. (Nie)znacznie obniżyła się temperatura u chorego.
13. (Nie)śmiało zgłosił swoją propozycję.
14. (Nie)zwykle ciepło przyjęliśmy gości.
15. (Nie)spokojnie spojrział na zegar stojący na niedużej szafie.

Ćwiczenie 11. *Proszę uzasadnić pisownie wyrazów z **nie**.*

1. (Nie)mam dziś chęci na jazdę rowerem.
2. Nikt (nie)wykonał ruchu, (nie)powiedział słowa.
3. (Nie)mogę spełnić twojej prośby.
4. (Nie)możesz (nie)przestrzegać przepisów drogowych.
5. Strzeż się, byś (nie)upadł.
6. Tchóźliwe serce (nie)zdobywa pięknej kobiety.
7. Wiek (nie)chroni przed głupotą, broda mędrcom (nie)czyni.
8. (Nie)taki diabeł straszny, jak go malują.
9. Jeszcze to (nie)ostatni wieczór.
10. (Nie)kiedy i Homer się zdrzemie.
11. Dobro (nie)prawnie nabyte, (nie)daje pomyślności.
12. Na rodziny łonie dobrze, lecz (nie)długo.
13. (Nie)łatwo człowiekowi poznać myśli i zamiary drugiego człowieka.
14. (Nie) od razu Kraków zbudowano.
15. (Nie) wszystko złoto, co się świeci.

Ćwiczenie 12. Przepisz i uzupełnij czasownikami zaprzeczonymi z ramki.

nie miałem, nie umiem, nie jadłem, nie odczuwać, nie spałam, nie obraziliśmy się, nie zagraża, nie zdążyliście, nie znalazł

Wzór: nie miałem nadziei

- cały dzień
- całą noc
- grać na skrzypcach
- na ciebie
- otoczeniu
- nikogo
- na pociąg
- litości

Ćwiczenie 13. Proszę przepisać wyrazy, odpowiednio pisząc je łącznie lub rozdzielnie. Ułóż mały słowniczek. Przetłumacz na język ukraiński.

(nie)bezpieczeńst	(nie)chcący	(nie)bawe
wo (nie)chęć	(nie)trudno	m (nie)co
(nie)palenie	(nie)cieplej (nie)lepiej	(nie)jaki
(nie)pewność	(nie)bardzo	(nie)spos
(nie)szczęście	(nie)wyraźnie	ób
(nie)uwaga	(nie)całkiem	(nie)jede
(nie)ciężki	(nie)dość (nie)dziś	n (nie)raz
(nie)gotowy	(nie)ładnie (nie)ja	(nie)mam
(nie)jasny	(nie)mój (nie)tamten	(nie)mieć
(nie)śmiały	(nie)spotkawszy	(nie)podo
(nie)cieplejszy		bna
(nie)lepszy		(nie)powi
(nie)najlepszy		nien
(nie)domagać		(nie)dowi
		dzieć
		(nie)wiad
		omo
		(nie)nawi
		dzić
		(nie)poko
		ić

Dyktanda

Proszę przepisać teksty dyktand, sprawdzając swoje umiejętności ortograficzne i uzasadniając poprawność użycia przeczenia nie z różnymi częściami mowy.

1) Ignacy Paderewski był szczodrym mecenasem. Wspomnę tylko rzeźbiarza Wiwulskiego, nie znanego prawie zupełnie. Paderewski nie zawahał się powierzyć mu stworzenie pomnika Grunwaldskiego. Dzieło to co prawda nie było bez zarzutu, ale znamionowało talent nieprzeciętny. Oglądałem uroczystość odsłonięcia pomnika. Nieprzejrzone tłumy zalegały plac Matejki oraz pobliskie Planty.

2) Wielkie odkrycia geograficzne odegrały ogromną rolę w historii niektórych krajów i społeczeństw. Już niewiele istnieje na Ziemi obszarów, które nie zostały zbadane lub zbadane niedoskonale.

Wielu odkrywców okryło się sławą bohaterów, gdyż wyprawy, które organizowali, były często niebezpieczne i wymagały nieraz największej miary poświęceń. Ale wielu z nich niestety, nie zapisało się dobrze w dziejach odkryć. Żądza łupów, stosowanie przemocy wobec tubylców były motorami ich działania.

3) Maria Wereszczakówna ma niezbyt regularne rysy, jest raczej szczupła, niewysoka. Nie ma w sobie nic szczególnie pociągającego. Można by śmiało powiedzieć, że nie jest ładna, gdyby nie wdzięk, który jednak nie tyle należy do niej, ile jest przywilejem młodości. Patrząc na matkę jej, w której rysach i postaci nietrudno ujrzeć przyszłą twarz dziewczyny, można zatrworzyć się o urodę Marii. Mickiewicz nie znał jeszcze dobrze Marii, gdyż była niełatwa, wymykająca się określeniom jednoznacznym. Wydawało mu się niekiedy, że nie różni się ona niczym od okolicznych szlachcianek, z których niejedna umiała prowadzić sentymentalne rozmowy.

Mickiewicz w tym czasie był jak zaklęty cudem poezji. Był jak ów człowiek z baśni, co niespodzianie znalazłszy skarby nieprzebrane w jaskini górskiej, staje olśniony i nie może oczu oderwać od blasku klejnotów. Zaczął pisać pierwsze swoje ballady.

Przyimki złożone, wyrażenia przyimkowe

Łącznie piszemy:

– przyimki złożone z samych przyimków, np.: *ponad* (*po + nad*), *popod*, *poprzez*, *spod*, *spoza*, *zza*;

– przyimki złożone z przyimka i części rzeczownikowej *bok*, *czas*, *koło*, (*koła*), *okół*, *miast*, *między*, *śród*, *wnątrz*, np.: *obok*, *podczas*, *około*, (*dookoła*), *zamiast*, *spomiędzy*, *pośród*, *zewnątrz*;

Razem też piszemy przyimki: *wbrew*, *wespół*, *wskutek*, *zewszaąd*.

– wyrażenia przyimkowe, których pisownia została ustalona tradycją, np.: *dłaczego*, *dlatego*, *naprzód*.

Inne przyimki złożone piszemy rozdzielnie, np.: *na skutek*, *przy pomocy*, *w celu*, *z powodu*, *na wprost*, *z zewnątrz*.

Wyrażenia przyimkowe piszemy zasadniczo **rozdzielnie**, np.: *bez liku*, *bez reszty*, *do woli*, *mimo to*, *na co dzień*, *do widzenia*, *na szczęście*, *po południu*, *z powodu*, *za mąż*, *ponad siły*, *w prawo*.

Rozdzielnie piszemy:

– przyimki z rzeczownikami, np.: *od rana*;

– przyimki z przymiotnikami, np.: *za mały*;

– przyimki z przysłówkami, np.: *po cichu*;

– przyimki z liczebnikami, np.: *bez dwu*;

– przyimki z zaimkami, np.: *nade mną*.

Są wyrażenia przyimkowe, które piszemy na skutek tradycji łącznie. Stanowią one grupę około 70 wyjątków:

dlaboga	nazad	wciąż
dłaczego	nazbyt	wkrótce
dłatego	nieomal	wonczas
dopóty	niezadługo	wówczas
dopóki	niespełna	wprawdzie
doprawdy	oto	wniebogłoso
dotychczas	otóż	wprost
mimochodem	podczas	wprzód (najpierw)
nadal	podówczas	wraz
nadaremnie	po krótko	wreszcie

nadto	pomaleńku	wspak
nadzwyczaj	pomału	wtem
naonczas	ponadto	wtenczas
naówczas	poniewczasie	wszerz
naprawdę	popojutrze	wzwyż
naprzód	pośrodku	zaledwie
nareszcie	potem	zanadto
naraz	powoli	zanim
natenczas	pospołu	zapewne
naumyślnie	przedtem	zaraz
nawzajem	przedwczoraj	zarazem

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. *Podane niżej wyrażenia przyimkowe przepisać w czterech grupach: w punkcie a) z przyimkiem po, w punkcie b) z przyimkiem w, w punkcie c) z przyimkiem z, w punkcie d) z przyimkiem za.*

Podkreślić te wyrażenia, którymi często się posługujemy. Uzasadnić ich pisownię.

Po co, w bród, z cicha, za co, za darmo, z nagłą, w zamian, po nowemu, w środku, z wolna, za pomocą, z lekka, w razie, po południu, po prostu, z czasem, z rzadka, za świeża, za dużo, po cichu, w czas, z koleje za widno, po koleje w ogóle, z początkiem, w dał, za bezcen, za mało, po dawnemu, za dnia, z przeciwka, z powrotem, za mąż, w poprzek, za pan brat, w przeddzień, za krótko, po polsku, z pewnością, po prawdzie.

Ćwiczenie 2. *Przepisać zdania. Uzasadnić łączną lub rozdzielną pisownię wyróżnionych wyrażen przyimkowych, podając ich znaczenie.*

(W) tym lesie nie ma dzików. (W) tem coś poruszyło się w gęstwinie. (Za) pewne był to dzik. Wiadomość, uważana (za)pewną, okazała się nieprawdziwa. Cały peleton ruszył (na)przód. Ryszard Surkowski wysunął się (na)przód peletonu. Najpierw przeczytam lekturę, a (po)tem obejrze transmisję z meczu. (Po)tym meczu spodziewam się wielu niespodzianek. (Nie)(za)długo rozpoczną się igrzyska olimpijskie. Muzyki bigbitowej słuchaj (nie)(za)długo.(Na) raz spotkało ich wielkie szczęście. Benzyny starczy tylko (na)raz.

Zaraz wyjedziemy, ale (przed)tem jeszcze sprawdzę, czy wyłączyłam żelazko. Nie mogłem się uchronić (przed) tym wypadkiem.

Ćwiczenie 3. *Z podanych niżej czasowników i odpowiednich wyrażen przyimkowych wybranych z ramki utworzyć i zapisać zwroty. Podkreślić wyrażenia przyimkowe*

na oścież, na jaw, w zamian, na płask, na opak, na wznak, na ślepo, wszcz, wwyż, wzdłuż, na skos, wpływ, z naprzeciwka, na raty, po macoszemu, na stałe, po polsku

Wyjść ..., dać ..., otworzyć ..., rozumieć ..., położyć ..., trafić ..., przewrócić się ... , skakać ..., ciąć ..., rozciągnąć ..., iść ..., przepłynąć ...
kupować ..., nądzieżdzać ..., mieszkać ..., traktować ..., mówić

Ćwiczenie 4. *Uzupełnić podane zdania następującymi przyimkami: w tym, wtem, za pewne, naraz, na raz.*

- 1 domu mieszkała Maria Dąbrowska.
- 2 drzwi zamknęły się z hukiem.
- 3 rozumiesz swego przyjaciela.
4. Uważał to
- 5 zerwał się wiatr.
6. Zjadł dwa talerze zupy... .

Ćwiczenie 5. *Przepisać podane wyrazy lub wyrażenia i dopisać odpowiednio dobrane z ramki wyrażenia przyimkowe o podobnym znaczeniu.*

zazwyczaj, nazbyt, na wpeł, naumyślnie, na wskroś, na odwrót, na zawsze, po prostu, nawzajem, naprawdę, na pozór, nadaremnie, na poprzek, od razu, donikąd, w ogóle, na domiar, nadzwyczaj, nad wyraz, na kształt

nadmiernie –	przeważnie –
niezupełnie –	przeciwnie –
na stałe –	niemimowolnie –
na wylot –	wzajemnie –
wprost –	pozornie –
w istocie –	na próżno –

poprzecznie –	na oczekaniu –
nigdzie –	w sumie –
na dodatek –	niezwykle –
w wysokim stopniu –	na podobieństwo –

Ćwiczenie 6. Proszę przepisać przyimki złożone i ułożyć mały słowniczek.

obok
około – dookoła, naokoło, wkoło, wokoło
ponad – sponad, znad
podczas
pomiędzy–
spomiędzy popod –
spod
poprzez
pośród
poza – spoza, zza
sprzed
wewnątrz – zewnątrz

Ćwiczenie 7. Przepisać i dopisać odpowiednio dobrane z ramki wyrażenia o znaczeniu przeciwstawnym.

na pewno, za darmo, na starość, za mało, z grubsza, po cichu, w środku, w ogóle, na przódce, bez namysłu

za pieniądze –	bez pewności –
za młodu –	za dużo –
dokładnie –	głośno –
na zewnątrz –	w szczególności –
bez pośpiechu –	z rozmysłem –

Ćwiczenie 8. Do podanych niżej wyrażen dopisać wyrażenia przyimkowe bliskoznaczne.

nadaremnie –	na dodatek –
wzajemnie –	w środku –
na wskroś –	w wysokim stopniu –

natychmiast –
na podobieństwo –
na stałe –

z przeciwnej strony –
bez zastanowienia –
bez zapłaty –

Ćwiczenie 9. *Zastosować w zdaniach następujące przyimki złożone.*

Naprzeciw, pomiędzy, pomimo, ponad, popod, poprzez, spoza, spod, spomiędzy, spopod, sprzed, znad, zza

Ćwiczenie 10. *Proszę wstawić z ramki przyimki złożone lub wyrażenia przyimkowe.*

dopóki, odkąd, naokoło, skąd, podczas, spod, którędy, dopóty, zanim, obok, nieduży

1. (...) nie nauczysz się czekać, nie odnajdziesz spokoju.
2. (...) zapuścił brodę, stał się bardziej ponury.
3. (...) tego jak Maciek się kąpie, sprawdź mu zadanie.
4. (...) byśmy nie poszli, i tak przemoczymy buty.
5. Patrzyliśmy stąd (...), widać było wejście do domu.
6. Wczoraj (...) nosa uciekł mi autobus.
7. (...) pochodzi jej ojciec?
8. (...) wróci ojciec, muszę z tobą porozmawiać.
9. (...) naszego Uniwersytetu jest nieduży park.
10. (...) dzban wodę nosi, dopóki się ucho nie urwie.
11. (...) wakacji byliśmy w górach.

Pisownia przedrostków **bez-, roz-, z-, (s-, ś-), wez-, wz-, (wes-, ws-)**

W przedrostkach *bez-, roz-* zawsze piszemy *z*, bez względu na wymowę, np.: *rozbudowa, rozkładać, rozkwitać, bezbronny, bezpieczny, bezpodstawny*.

W przedrostkach *z-, s-, ś-, wez-, wz-, (wes-, ws-)* piszemy *z*, *s* lub *ś* na ogół zgodnie z wymową, np.: *zgłosić, zranić, skrócić, sfilmować, schudnąć, sciągać, ścierać, wzbierać, wzgardzić, wezbranie, wspierać, wspieranie, wesprzeć*.

Zapamiętaj:

– nie zależnie od wymowy zawsze występuje przedrostek *z* a nie *ź*, np.: *działać, zdziwaczeć, zdzierać, zdziwienie, zdziczenie*;

– wyjątkowo bez względu na wymowę piszemy zawsze przedrostek *z-* przed samogłoskami, spółgłoskami dźwięcznymi, przed literą *h* oraz przed *s, si, sz*, np.: *zanalizować, zużyć; zgłodnieć, zmontować, złożyć, zrozumieć; zharmonizować, zhardzieć, zhańbić; zsumować, zsadzać, zsyłać, zsiwieć, zsiekać, zsiadłe, zszatkować, zszyć, zszedł*;

– literę *s* piszemy przed literami oznaczającymi spółgłoski bezdźwięczne: *p, f, t, k, c, cz, ch* (*sptynąć, sfrunąć, stopić, skalać, szesać, schować*); *ś* piszemy przed połączeniem liter *ci* (oznaczającym spółgłoskę *ć*) oraz *ć* (*ścinać, sciągać, ściszać*);

– przedrostki *wz-, wez-, ws-, wes-* kończą się na *z* lub *s* zależnie od wymowy, np.: *wzlecieć, wezbrać, wspinać, westchnąć*;

– na początku wyrazów występują cząstki *spół-* i *współ-* : *spółka, spółdzielnia, współczesny, wspólny*

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. *Przepisz podane wyrażenia i dopisz pokrewne im przymiotniki z ramki. Podkreśl przedrostek w przymiotnikach i ustnie uzasadnij jego pisownie. Ułóż mały słowniczek.*

bezcelowy, bezideowy, bezskuteczny, bezwstydy, bezsenny, bezcenny, bezdźwięczny, bezbronny, bezsilny, bezpański, bezdenny, bezgraniczny, bezlitosny, bezwolny, bezimienny, bezdomny

bez celu – bez ceny –
bez broni – bez skutku
– bez pana – bez dna –
bez siły – bez litości –

b
e
z
d
ż
w
ię
k
u
–
b
e
z
id
ei
–
b
e
z
g
r
a
n
i
c
–
b
e
z
w
s
t
y
d
u
–
b

e	z
z	w
d	o
o	l
m	i
u	–
–	b
b	e
e	z
z	i
s	m
n	i
u	e
–	n
b	i
e	a
	–

Ćwiczenie 2. Proszę przepisać podane niżej wyrazy i uzasadnić pisownie wyrazów z przedrostkami bez-, roz-, s-, ś-, z-, ws-, wz-, (wes-, wez-), ułożyć mały słowniczek i przetłumaczyć na język ukraiński.

rozchmurzyć
rozkładać schlebiać
schronienie ściąg
ściągać
zdziwić
zharmonizować
wstrzymać wzburzyć
wnieść bezzwrotny
rozsunąć rozsypać
zsypać
zszywać

bezkształtny
bezpieczny
rozkruszyć rozkwit
schudnąć szczepić
skrzywdzić ścierać
ścieścić zsadzić
zsiąść wesprzeć
westchnąć beztroski
bezzwłocznie
wezbrać

bezpła
tny
bezsil
ny
bezsł
teczn
ie
bezstr
onny
rozprz
edaż
rozśąd
ek
rozsta
nie
rozstr
ajac
rozstr
zelać
spalić
sprób
ować
stchór
żyć
strząs
nać
stwier

Użyjmy się pięt
poprawnie

dzić
stworz
yć
wezwa
ć

Ćwiczenie 3. Wyjaśnić pisownię następujących wyrazów i użyć je w krótkich zdaniach.

Zburzyć, skosić, schronić się, stworzyć, śmiać się, zsinieć, spowodować, spieszyć, zrąbać, znieść, zgnieść, strząsać, zwinąć.

Ćwiczenie 4. Dopisać odpowiednie przedrostki do następujących wyrazów.

...cisnął, ...wiódł, ...gadł, ...brzydł, ...ziąbł, ...sunął, ...pisał,
...kazał,
...postrzegł, ...ciął, ...krzyczał, ...tworzył, ...tarł, ...ciosał, ...hardział,
...żął.

Ćwiczenie 5. Ułożyć zdania z niżej podanymi wyrazami i zwrócić uwagę na ich wymowę.

Bezsłoneczny, bezsilny, bezstronny, bezsporny, bezpieczny.

Ćwiczenie 6. Podane poniżej wyrazy połączyć z przedrostkiem z- i odpowiednio je zapisać.

cedzić	chronić	chwycić	k
zółknąć	siadać	sumować	r
chodzić	mieszkać	sypać ciąć	o
korzystać	pamiętać	tworzyć	i
trzaskać	hańbić	ciągnąć	ć
ciemnieć	drapać		b
			ł
			ą
			d
			z
			i
			ć
			s
			z
			a
			t
			k
			o
			w
			a
			ć
			w
			a
			z
			y
			ć

s	g	c	z
z	a	h	y
a	ć	ó	ć
r	t	r	

Ćwiczenie 7. Do podanych poniżej wyrazów utworzyć pokrewne za pomocą przedrostków z-, s-, ś-.

Wiązać, fałszować, sięgać, harmonizować, cały, trawić, płacić, korzystać, formować, ciemnieć.

Ćwiczenie 8. Przepisać poniżej podane wyrazy, odpowiednio je uzupełniając.

ro...szczepić	ro...bić
ro...sunąć	be...żenny
be...troski	ro...śmieszyć
ro...trąbić	ro...żyć
ro...sądek	ro...stawić
be...senny	ro...szarpać
ro...począć	be...słoneczny
ro...sunąć	be...sporny

Ćwiczenie 8. *Przepisać zdania, uzupełniając brakujące litery.*

1. Dom był be...stylowy, be...kształtny, trudno było znaleźć podobny.
2. Ro...strzygnięcie konkursu uczyniło go be...spornie zwycięzcą.
3. Nie mógł ro...sznuować butów, był be...silny, więc kolega doradził, żeby po prostu ro...ciął tasiemki.
4. Be...czelnie ro...tłukł naczynie.
5. Wreszcie udało mu się znaleźć mogiłę ro...strzelanych.
6. Droga ro...szerzała się, widok wydawał się be...kresny.
7. Polecono mu be...zwłocznie ro...stać się z chłopcami.

Dyktanda

Proszę przepisać teksty dyktand, sprawdzając swoje umiejętności ortograficzne i uzasadniając poprawność użycia przedrostków bez-, roz-, z-, (s-, ś-), wez-, wz-, (wes- ws-).

1) Akrobaci cyrkowi wykonali niebezpieczne ćwiczenia. Taniec na linie, ćwiczenia na trapezie wzbudzały w widzach podziw dla wykonawców, ale i lęk o ich życie. Również wpuszczenie na arenę rozjuszonego byka wywołało duże wrażenie. Rozbijał on i roztrącał ustawione na arenie przeszkody. Dopiero odpowiednie gesty i okrzyki tresera uspokoiły go.

2) Późną jesienią jest dużo pracy na działce. Żeby przeciwdziałać rozprzestrzenianiu się chorób grzybowych, trzeba wspiąć się na drabinę i strząsnąć z drzew spleśniałe owoce, ścinać suche gałązki. Gdybyśmy chcieli rozszerzyć naszą kolekcję krzewów owocowych, teraz ścinamy pędy do rozmnażania. Będziemy je szczepić wiosną. Trzeba by też usunąć szerniałe pędy bylin, zgrabić żółtkę, zwędle liście – można je spożytkować jako ściółkę. Chore części roślin powinno się spalić, aby zapobiec rozplenianiu się zarazków. Możemy też już rozpocząć zimowy siew warzyw. W tym celu dobre jest rozrzucić kompost i zgrabić ziemię. Dla ochrony roślin nieodpornych na mróz rozkładamy warstwę słomy, zeschniałych liści lub gałązek świerkowych.

3) Koniec z mitem pracowitej pszczoły i niestrudzonej mrówki. Długoletnie badania amerykańskich biologów wykazały cały bezmiar lenistwa tych przysłowiowo zapracowanych owadów. Większość czasu spędzają bezproduktywnie. Badanie bilasu czasowego zwierząt pozwala stwierdzić, najczęściej nie robią nic. Człowiek spędza produktywnie 2–4 razy więcej czasu niż inne gatunki. Żeby jednak nie wbijać nas w pychę, biolodzy dodają, że bezczynność zwierząt jest z reguły uzasadniona. Dzięki bezruchowi zwierzę oszczędza cenne kalorie lub dokładniej trawi pożywienie. Bezruch pozwala mu regulować temperaturę ciała. Niektóre zwierzęta nie ruszają się z miejsca, by strzec swego terytorium, inne dlatego, że na zewnątrz czyhają krwiożercy sąsiedzi. Żłudne przekonanie o pracowitości mrówek i pszczół, które w rzeczywistości poświęcają krzątaniu tylko jedną piątą dnia, wynika z tego, że przedmiotem obserwacji była do tej pory zawsze rzchliwa kolonia (ul, mrowisko), a nie pojedynczy osobnik. Rozpatrzenie relacji między wydatkiem energii przy poszukiwaniu pożywienia a uzyskanymi kaloriami potwierdza z reguły, że zwierzę rezygnując z ruchu wybrało najkorzystniejsze rozwiązanie.

4) Jest akurat pogodny jesienny dzień i stąd ten ruch na ulicy, nastrój beztroskiej wesołości i niepowstrzymanej radości życia. Ale za trzy tygodnie to wszystko się skończy. Nadejdą straszliwe wichry i lodowate, nie kończące się ulewy. Nikt rozsądny nie będzie spacerował po ulicy lub wchodził na betonowe molo, po którym będą się przewalać rozwścieczone bałwany. Z początkiem grudnia nadejdzie noc. Czy możecie sobie wyobrazić, czym jest arktyczna noc? Podobno można się przyzwyczaić nawet do tego, że również w południe panuje ciemność. I do wichur, które bezustannie wyją po górach jak oszalałe z bólu zwierzęta; ich ryk jest niekiedy tak rozdzierający, że nawet wewnątrz domów trzeba krzyczeć, aby się można było porozumieć. Ale najgorsze, jak twierdzą miejscowi, jest uczucie bezradności, lęku i nicości człowieka.

Pisownia końcowych części wyrazów

1. **-ski, -ska, -zka**

Tworząc przymiotniki na **-ski** od nazw o temacie zakończonym na *g, κ*, opuszczamy te spółgłoski, np.: *Malbork – malborski, Nowy Targ – nowotarski, Praga – praski, Norymberga – norymberski*.

W przymiotnikach piszemy zawsze zgodnie z wymową **-ski, -ska, -skie** bez względu na spółgłoskę tematu, od którego przymiotnik ten został utworzony, np.: *bliski (bliżej), niski (niżej), kaukaski (Kaukaz), francuski (Francuz)*.

W rzeczownikach pochodnych zachowuje się spółgłoska tematu, od którego zostały one utworzone, np.: *kolasa – kolaska, opasać się – opaska, waliza – walizka, bluza – bluzka, Francuz – Francuzka*.

2. **-cki, -dzki**

Przymiotniki kończą się przyrostkami **-cki**, jeżeli pochodzą od wyrazów, których temat zakończony jest na *t, k, c, cz*: *świat – świecki, gotyk – gotycki, kupiec – kupiecki, tkacz – tkacki*.

Przymiotniki otrzymują zakończenie **-dzki**, jeżeli tematy, od których pochodzą, kończą się na *d, di, dź*: *gromada – gromadzki, Irlandia – irlandzki, Łódź – łódzki*. Takie samo zakończenie otrzymują przymiotniki utworzone od nazw miejscowości kończących się na *-stadt*: *Darmstadt – darmstadtzki*.

3. **-ctwo, -dztwo**

Rzeczowniki zakończone na **-ctwo** tworzą się od wyrazów, których tematy kończą się na *t, k, cz, c*: *brat – bractwo, świadek – świadectwo, kupiec – kupiectwo*. Natomiast rzeczowniki na **-dztwo** tworzą się od wyrazów z tematem na *d, dz, dź*: *dowódca – dowództwo, sąsiad – sąsiedztwo, jasnovidz – jasnovidztwo, śledzić – śledztwo*. Od wyrazu *wychodzić* można utworzyć

Wszystkie się pisał
dokładnie

wychodztwo i wychództwo.

4. **-stwo, -wstwo**

W zakończeniach rzeczowników piszemy **-stwo** niezależnie od tematu wyrazu podstawowego: *niedołęga* – *niedołęstwo*, *ksiązę* – *księstwo*, *mąż* – *męstwo*, *zwycięzać* – *zwycięstwo*. Zakończenie rzeczowników **-wstwo** występuje wtedy, gdy pochodzą one od rzeczowników lub czasowników, w których to w należy do rdzenia: *szew-c* – *szewstwo*, *znaw-ca* – *znawstwo*, *ryby łow-ić* – *rybołówstwo*, *wykonaw-ca* – *wykonawstwo*.

5. **-wski**

W przymiotnikach takich jak: *ojcowski*, *uczniowski*, *myśliwski*, *krakowski* *warszawski*, oraz w nazwiskach np. *Kochanowski*, *Dąbrowski*, *Tomaszewski* piszemy zakończenie **-wski**, chociaż często nie słyszy się w wymowie tego w.

6. **-zca, -źca**

Rzeczowniki pochodzące od podanych czasowników mają zakończenie **-zca**, wbrew

wymowie (*sca*): *zwycięzać* – *zwycięzca*, *znaleźć* – *znalazca*, *krzywo przysięgać* – *krzywoprzysięzca*. Jest też grupa wyrazów, które mają zakończenie **-źca**: *grabież* – *grabieżca*, *koło domu krążyć* – *domokrąźca*.

7. **-śba, -źba**

Rzeczowniki zakończone na **-śba**, **-źba** zachowują spółgłoskę rdzenia: *kos-ić* – *kośba*, *pros-ić* – *prośba*, *groz-ić* – *groźba*, *rzez-ać* – *rzeźba*.

8. Zakończenie **-szczyzna** piszemy w rzeczownikach pochodzących od przymiotników na **-ski**: *angielski* – *angielszczyzna*, *polski* – *polszczyzna*.

Wyjątek *mężczyzna*.

Zakończenie **-cczyzna** piszemy w rzeczownikach utworzonych od przymiotników na **-cki**: *turecki* – *Turecczyzna*, *białostocki* – *Białostocczyzna*.

Zakończenie **-czyzna** mają rzeczowniki: *średniowieczna – średniowiecze, Kozaczyzna – Kozak, greczyzna – Grek, niemczyzna – Niemiec, krawieczyna – krawiec, słowaczyzna – Słowak.*

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. *Przepisz podane niżej nazwy geograficzne. Podkreśl w nich przymiotniki z zakończeniami: -ski, -dzki, -cki. Uzasadnij ustnie ich pisownię. Ułóż mały słowniczek i przetłumacz na język ukraiński.*

Ocean Atlantycki Morze
Bałtyckie Półwysep
Jutlandzki Pogórze
Karpackie Nizina
Mazowiecka Puszcza
Niepołomska Przedgórze
Sudeckie Wzgórze
Trzebnickie Zagłębie
Donieckie Kanał
Augustowski

województwo
białostockie
Pusza
Kampiniowa
Morze
Egejskie
Morze
Azowskie
Nizina
Francuska
Góry
Skandynaw
skie Zatoka
Gdańska
Wyżyna
Lubelska
Jezioro
Rożnowskie
Pustynia
Libijska

Ćwiczenie 2. *Przepisz podane niżej rzeczowniki i dopisz po jednym przymiotniku pokrewnym z ramki. Podkreśl w rzeczownikach litery uzasadniające pisownię -dzki w zakończeniach przymiotników.*

gromadzki, ludzki, grodzki, inwalidzki, wojewódzki, sąsiedzki, łódzki, szwedzki, grunwaldzki, sieradzki, grenlandzki, beskidzki

gromada – inwalida –
ludzie – gród – sąsiad –
wojewoda –

Ł
ó
d
ź
—

Olga
Luzonokogret
JWalfusa
ACnagfcsyritsika

S
i
e
r
a
d
z
-
G
r
u
n
w
a
l
d
S
z
w
e
d
-
G
r
e
n
l
a
n
d
i
a
-
B
e
s
k
i
d
-

Ćwiczenie 3. Przepisz podane niżej związki wyrazowe. Podkreśl zakończenia *-cki* w przymiotnikach, *-stwo* w rzeczownikach i uzasadnij ustnie ich pisownię.

prostacki	zwyczaj	warsztat	zamek	
tkacki	stół	krawiecki	sieci	gotycki
rybackie				wycinanka
stołówka	studencka	szkoła	łowiecka	wielkie
świecka	głowa	kupiecka	piwo	ubóstwo
żywieckie	rodzina			mnóstwo
inteligencka	ołtarz	marycki		pieniędzy
				ciekawe
				towarzystwo
				niewielkie
				zwycięstwo
				niedoleństwo
				inwalidy
				porzucone
				żelastwo
				odległe
				probestwo
				posiadać
				księstwo

Ćwiczenie 4. Utworzyć przymiotniki od niżej podanych wyrazów.

Prostak, Niemiec, Słowak, Turcja, Bagdad, Burgundia, Finlandia, Grenlandia, Islandia, Szwed.

Ćwiczenie 5. Utwóżyć od niżej podanych wyrazów wyrazy zakończone na *-ctwo*, *dztwo* i uzasadnić ich pisownię.

krętacz	powód	n
świętokradzki	śledzić	i
opat		e
		u
		k
		p
		r
		o
		s
		t
		a
		k
		s
		z
		l

a
c
h
c
i
e
k
u
p

i
e
c
l
o
t
n
i
k

Ćwiczenie 6. *Utworzyć od podanych niżej wyrazów pochodne za pomocą przyrostka -stwo.*

szewc znawca ojciec
myśliwy wykonawca
członek

k
r
e
w
d
a
w
a
ć
k
r
ó
l
r
y
b
y
ł
o
w
i
ć
w
y
c
h
o
w
a
w
c
a
m
a
m
i
e
t

r
a
c
i
ć

o
b
ż
a
r
ł

Ćwiczenie 7. *Przepisać poniższe wyrazy w dwu słupkach: z zakończeniem -ctwo i -dztwo. W drugim słupku dopisać wyrazy pokrewne.*

Kupiectwo, sąsiedztwo, dowództwo, szlachectwo, województwo, świadectwo, górnictwo, pierworództwo, śledztwo, dziwactwo.

Ćwiczenie 8. *Utworzyć rzeczowniki pochodne zakończone na -ska lub -zka od danych wyrazów.*

Kolasa, bluza, wiązać, zakąsić, Tunguz, Kirgiz, krasa, dewiza, brzoza, żelazo.

Ćwiczenie 9. *Przepisać poniższe wyrazy, wpisując zakończenia*

-cki lub -dzki.

Sąsie..., ryba..., inwali..., oksfor..., krzyża..., magna..., gre..., szlache...,

Ćwiczenie 10. *Przepisz podany niżej tekst, uzupełnij wyrazy brakującymi zakończeniami. Sprawdź pisownie przy pomocy słownika ortograficznego.*

W XIII wieku Polska graniczyła od północy z plemionami pruskimi, trudniącymi się myśli..., rybołó..., łowie... i bartni. Niekorzystne

to sąsie... odbiło się na losach mieszkańców pogranicza. Prusowie pamiętali bowiem politykę Piastów, którzy zmierzali do zagarnięcia ich ziem i wprowadzenia poddań. Z biegiem lat potęgowała się ich

niechęć. Organizowali zbrojne wyprawy. Okrutni łupieżcy grabili boga... Mazowsza. Wtedy to Konrad Mazowie. sprowadził Krzyżaków

dla obrony przed pogańskimi Prusami. Księ... Mazowie. zostało wówczas zmniejszone o ziemię chełmiń..., którą książę przekazał jako lenno za obiecaną pomoc. Kiedy rycerze zakonni poczuli się pewni na nowo zagospodarowanych terenach, przy pomocy fałszer... i nieprawdziwego świade. nadania im na własność ziemi ograbili

pań... polskie. Poparcia Krzyżakom udzieliło Cesar... Niemie. Dzięki

kręta..., wyrafinowanym metodom postępowania oraz okrucień. , zdobywali coraz to nowe połacie ziem pruskich. Nad Polską zawisło poważne niebezpieczeń. , ponieważ Krzyżacy usiłowali odciąć ziemię

pols. od Bałtyku.

Dyktanda

Proszę przepisać teksty dyktand, sprawdzając swoje umiejętności ortograficzne i uzasadniając poprawność użycia końcowych części wyrazów.

1) **Zamość.** To przepiękne miasto położone jest w południowej części województwa lubelskiego. Jest jednym z większych ośrodków kulturalnych, edukacyjnych i turystycznych województwa, a zwłaszcza Zamojszczyzny. Pod względem liczby ludności zajmuje w województwie 2. miejsce (65 055 mieszkańców), natomiast pod względem powierzchni plasuje się na 10. miejscu. W Zamościu warto zobaczyć przede wszystkim zjawiskową renesansową starówkę. Poza tym, miasto oferuje mnóstwo innych atrakcji turystycznych, dostosowanych do różnego typu turystów. Zamojska Starówka została wpisana na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

2) **Bydgoszcz.** Nie będzie przesadą stwierdzenie, że w Bydgoszczy każdy znajdzie coś dla siebie. Zabytkowe kościoły, nietuzinkowe muzea, Stary Rynek, opera i mnóstwo wydarzeń kulturalnych i atrakcji turystycznych. Dodatkowo położenie Bydgoszczy sprawia, że w mieście i jego okolicach można znakomicie odpocząć.

Bydgoszcz – miasto na prawach powiatu w północnej Polsce, którego wschodnia część graniczy na Wiśle, największe miasto województwa kujawsko-pomorskiego. Jest siedzibą wojewody kujawsko-pomorskiego.

Bydgoszcz jest jednym z największych miast w Polsce. Stanowi duży ośrodek gospodarczy, kulturalny, akademicki, medyczny, wojskowy i sportowy. Jest węzłem drogowym, kolejowym i żeglugi śródlądowej; na terenie miasta jest zlokalizowany Międzynarodowy Port Lotniczy im. Ignacego Jana Paderewskiego oraz port rzeczny. Miasto wyróżnia m.in. Bydgoski Węzeł Wodny oraz największy obszarowo miejski park w Polsce. Otaczają je duże kompleksy leśne: Puszcza Bydgoska od południa i Bory Tucholskie od północy.

3) Najbardziej lubię szwedzkie samochody. Podobno Szwedzi robią je bardzo solidnie, lepiej niż Amerykanie. Opowiadał mi o tym kolega spotkany w Łazienkach. Chciał kupić volvo, wielką limuzynę, krółą zamierzał jeździć po warszawskim Starym Mieście. W lecie zaplanował wyprawę na Półwysep Pirenejski.

Na razie mój przyjaciel zbiera pieniądze. Jeszcze nie może kupić szwedzkiego samochodu, nawet koreańskiego. Szczerze mówiąc, nie ma nawet na rower.

Wielkie i małe litery

Wielkie litery piszemy na początku wyrazów, gdy oznaczają:

1) imiona i nazwiska ludzi: *Mikołaj Kopernik, Taras Szewczenko, Anna Kowalska* albo imiona własne zwierząt lub drzew: *Burek, Krasula, Dewajtis (dęby)* lub też imiona bogów i postaci mitologicznych: *Zeus, Apollo, Bóg, Jowisz*;

2) nazwy mieszkańców, części świata, krajów, prowincji lub nazwy określające przynależność do narodu, rasy i szczepu: *Europejczyk, Azjata, Polak, Ukraińiec, Krakowiak, Poźniak, Murzyn, Słowianin, Marsjanin*;

3) przydomki, przezwiska, pseudonimy, zarówno jednowyrazowe: *Chrobry, Kruk, Mały*; tak i wielowyrazowe – *Aleksander Macedoński; Lwie Serce; Dziewica Orleańska*. Jeżeli przydomek składa się z dwóch lub więcej wyrazów, wśród których znajdują się przyimki, wówczas przyimki te piszemy małą literą: *Jan bez Ziemi, Grzegorz z Sanoka, Szymek bez Ręki*;

4) nazwy dynastii: *Piastowie, Jagiellonowie, Rurykowicze*;

5) imiona własne użyte w znaczeniu przenośnym (imię autora w znaczeniu dzieła): *Muzeum zakupiło kilka Rembertów; Wypożyczyłam kilka Mickiewiczów*;

6) nazwy świąt i dni świątecznych: *Nowy Rok, Wielkanoc, Dzień Dziecka, Wigilia*;

7) tytuły czasopism i wydawnictw: *Gazeta Wyborcza; Kobieta i Życie*.

Wyjątek stanowią tytuły nie podlegające odmianie gramatycznej. W nich tylko pierwszy wyraz pisze się wielką literą: *Dookoła świata, Po prostu*;

8) pierwsze wyrazy tytułów dzieł literackich, dzieł sztuki, zabytków językowych, manifestów, ustaw: *Oda do młodości, Straszny dwór, Słownik języka polskiego, Pismo święte, Kodeks pracy*. Wszystkie

człony wielką literą piszą się w tytułach: *Stary Testament, Nowy Testament*;

9) nazwy geograficzne i topograficzne: *Europa, Polska, Wisła, Krakowskie, Szczecin, Morze Bałtyckie* (ale *morze Bałtyk*);

10) przymiotniki *północny, południowy, wschodni, zachodni* jeżeli stanowią część nazw geograficznych: *Ameryka Północna, Beskid Zachodni*;

11) nazwy własne państw jedno- i wielowyrazowe: *Rzeczpospolita Polska, Anglia, Ukraina; Stany Zjednoczone*;

12) nazwy planet, gwiazd, konstelacji: *Wielki Wóz, Gwiazda Polarna, Droga Mleczna*, a także *Ziemia, Słońce, Księżyc*; ale tylko w znaczeniu astronomicznym;

13) wielowyrazowe nazwy dzielnic, ulic, placów, ogrodów, budowli, obiektów sportowych, kulturalnych czy użytkowych: *Stare Miasto, Pałac Kultury i Nauki, Dom Matejki*. Jeżeli wyraz *ulica* (*plac, ogród, budowla*) uważamy za pospolity, a chcemy tylko podkreślić samą jego nazwę w wyrazie określającym, to ten rzeczownik pospolity piszemy małą literą, nazwę zaś dużą: *ulica Nowy Świat, plac Konstytucji, kościół Świętego Piotra*;

14) jednowyrazowe i wielowyrazowe nazwy przedsiębiorstw i lokali: *Delikatesy, Fabryka Samochodów Osobowych na Żeraniu, Hotel Robotniczy*;

15) nazwy urzędów, władz, zakładów, instytucji, organizacji, towarzystw, jednostek wojskowych: *Urząd Rady Ministrów, Ministerstwo Oświaty i Wychowania, Uniwersytet Warszawski, Biblioteka Narodowa, Liga Kobiet, Narodowy Bank Polski*;

16) nazwy orderów i odznaczeń: *Medal za Warszawę, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski*;

Można pisać **wielką literą**:

17) nazwy pospolite w zastępstwie imion własnych postaci dzieł literackich, zwłaszcza gdy nie znamy ich nazwisk: *Hrabia, Babcia, Dziewczyna*;

18) nazwy uosobionych pojęć abstrakcyjnych: *Zwycięstwo, Odwaga, Zaduma*;

19) nazwy całości geograficznych oraz nazw okresów, epok, prądów kulturalnych: *Wschód, Północ, Bliski Wschód; Odrodzenie, Romantyzm, Młoda Polska;*

20) w listach prywatnych piszemy wielkimi literami wyrazy oznaczające osoby, do których się zwracamy oraz odnoszące się do nich rzeczowniki, przymiotniki i zaimki: *Pozdrawiam serdecznie Pana Profesora. Co słyhać u Waszych znajomych? Witam. Cię. Gratuluję Ci.*

Małą literą piszemy (oprócz innych nazw pospolitych):

1) nazwy dni, miesięcy, okresów kalendarzowych, np.: *środa, marzec, karnawał;*

2) nazwy wydarzeń historycznych lub aktów dziejowych: *wojna światowa, bitwa grunwaldzka, umowa jałtańska;*

3) nazwy modlitw i nabożeństw: *pasterka, msza, litania;*

4) nazwy obrzędów, zwyczajów, zabaw: *sobótka, dożynki, choinka noworoczna;*

5) nazwy tańców: *polonez, walc, kozak;*

6) nazwy wytworów przemysłowych, takich jak: napoje, papierosy, owoce, samochody, autobusy, zegarki, aparaty radiowe i telewizory: *mercedes, wołga, burgund, koniak, kryniczanka;*

7) tytuły osób: *doktor, inżynier; magister;*

8) nazwy godności: *prezydent, sultan, kapitan, prezes;*

9) nazwy rodzajów wojska: *saper, lotnik, ułan;*

10) nazwy członków zgromadzeń zakonnych, bractw: *dominikanin, jezuita;*

11) nazwy członków społeczności wyznaniowych: *chrześcijanin, mahometanin, ewangelik;*

12) nazwy członków partii, stronnictw politycznych i stowarzyszeń, zespołów artystycznych: *filomata, oświęcimiak, mazowszanka;*

13) nazwy własne ludzi użyte w znaczeniu nazw pospolitych: *nestor (mądry starzec), krezus (bogacz), lazarz;*

14) nazwy mieszkańców miast i osad: *warszawianin, krakowianin, berlińczyk;*

15) nazwy stron świata: *wschód, zachód, północ, południe, południowy zachód;*

16) nazwy okręgów administracyjnych, tak współczesnych, jak i historycznych: *województwo mazowieckie, gmina makowska, powiat malborski*;

17) przymiotniki utworzone od nazw krajów i miejscowości, a nie będące nazwami geograficznymi: *polski, ser szwajcarski, woda kolońska*;

18) przymiotniki jakościowe (odpowiadające na pytanie jaki? który?) utworzone od imion własnych: *wieczór mickiewiczowski, prace syzyfowe, epoka zygmuntowska*.

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. *Przepisz nazwy części świata, oceanów, mórz, rzek, jezior, gór, dolin, pustyni, puszczy, wyspy, półwyspów, zatok, kanałów i tym podobnych obiektów geograficznych, sprawdź użycie wielkich liter. Uzasadnij je pisownią.*

Europa, Atlantyk (Ocean Atlantycki), Bałtyk (Morze Bałtyckie), Wisła, Dniepr, Nizina Mazowiecka, Wyspy Owcze, Półwysep Pirenejski, Zatoka Gdańska, Kanał Bydgoski, Zalew Szczeciński, Wyżyna Lubelska, Przedgórze Sudeckie, Cieśnina Gibraltarska, Wybrzeże Kościuszkowskie, morze Bałtyk, jezioro Wigury, półwysep Hel, pustynia Sahara, wyspa Kreta, góry Atlas, Ameryka Południowa, Dolny Śląsk, Wielka Brytania, Nowa Zelandia.

Ćwiczenie 2. *Przepisz podane niżej nazwy części świata, państw, dzielnic kraju, miast i dopisz odpowiednio dobrane z ramki nazwy ich mieszkańców, przetłumacz na język ukraiński.*

Azjata, Polak, Europejczyk, Francuzka, paryżanka, Ślązaczka, warszawianin, Austriak, Amerykanka, Mazur, Mazowszanin, Afrykańczyk, Ukrainka, wrocławianin, Pomorzanie, Bułgarka
--

Polska – Europa – Azja
– Francja – Paryż –
Ukraina – Afryka –
Pomorze –

M
a
z
u
r
y
–
W
r
o
c
ł

a
w
—
B
u
l
g
a
r
i
a
—
W
a
r
s
z
a
w
a
—
Ś
l
ą
s
k
—
A
u
s
t
r
i
a
—
A
m
e
r
y
k
a
—
M
a
z
o
w
s
z
e

—

Ćwiczenie 3. *Przepisz podane zdania i uzupełnij wyrazy wielkimi lub małymi literami.*

1. Stolicą ...krainy jest ...ijów, stolicą ...loch jest ...zym, a ...rancji ... aryż.

2. Każdy ...wowianin, ...aryżanin, ...arszawianin kocha swoje miasto.

3. Półwysep ...rabski zamieszkają ...rabowie, w ...fryce mieszka dużo ...urzynów, a w ...meryce również ...ndian.

4. Pierwsze polskie pieniądze pojawiły się przed tysiącem lat. Były to srebrne ...enary, bite w mennicy księcia ...ieszka.

5. W chwilach wyjątkowo uroczystych rozbrzmiewa nad ...rakowem potężny głos dzwonu ufundowanego dla ...atedry wawelskiej przez króla ...ygmunta ...tarego.

6. Miasto ...stróg, które znajduje się na ...ołyniu, posiada wiele zabytków historycznych.

7. ...ijów, stolica ...krainy, jest jednym z najpiękniejszych miast ... uropy.

8. Niektórzy ...łosi znają język ...rancuski.

Ćwiczenie 4. *Zgodnie z odpowiednią regułą użyć małą lub wielką literę podaną w nawiasie.*

Na (k)rakowskim (p)rzedmieściu w (w)arszawie znajduje się kilka pomników. Na tle (p)ałacu (s)taszica, obecnej siedziby (p)olskiej (a)kademii (n)auk, stoi (p)omnik (m)ikołaja (k)opemika. W pobliżu (h)otełu (b)ristol ustawiono (p)omnik (b)olesława (p)rusa. Naprzeciwko (u)hcy (t)rębackiej znajduje się (p)omnik (a)dama (m)ickiewicza. Przed (u)rzędem (r)ady (m)inistrów ustawiono (p)omnik (k)sięcia (j)ózefa (p)oniatowskiego. Na (p)lacu (z)amkowym wznosi się (k)olumna (z)ygmunta.

Ćwiczenie 5. *Wypisać z tekstu nazwy własne i uzasadnić poprawność użycia w nich wielkich liter.*

Samoloty (p)olskich (l)inii (l)otniczych utrzymują łączność z portami lotniczymi na czterech kontynentach, przede wszystkim jednak na terenie (e)uropy. Uruchomiono regularną linię

północnoatlantycką na trasie (w)arszawa – (n)owy (j)ork i (m)ontreal oraz loty czarterowy do (j)aponii i (a)ustralii. Stolica nasza ma połączenia z portami lotniczymi (a)fryki (p)ółnocnej, (a)zji (z)achodniej i (p)ółudniowo-(w)schodniej oraz (d)alekiego (w)schodu.

Ćwiczenie 6. *Przepisać zdania. Uzasadnić poprawność użycia wielkich lub małych liter ujętych w nawiasy.*

1. Przybyli z (b)iałorusi (p)olacy odwiedzili w (b)iałymstoku (l)iceum (o)gólnokształcące (i)m. (e)lizey (o)rzyszowskiej i spotkali się z (d)yrektorem tej szkoły. 2. Młodzież (w)łoska chciała zorganizować spotkanie z jakimś (m)inistrem.

3. Poznałam redaktora (n)aczelnego (w)arszawskiego (m)iesięcznika «(l)iteratura (n)a (ś)wiece».

4. Zwróć się z tym do kierownika swojej (b)iblioteki (n)arodowej.

5. Odczyt dla (s)zwajcarów odbył się po (a)ngielsku.

6. W dawnym (g)imnazjum uczyli (p)rofasorowie z (u)niwersytetu.

7. Złóż podanie do (s)ekretariatu (l)iceum (e)konomicznego w (p)oznaniu.

8. Wśród mieszkańców (a)meryki jest sporo (m)urzynów i (m)ulatów.

9. W którym roku była (b)itwa (g)runwaldzka?

Ćwiczenie 7. *Ułożyć 10 zdań zawierających znane wam tytuły czasopism literackich i zawodowych.*

Ćwiczenie 8. *Zastosować niżej podane wyrazy w zdaniach.*

Wtorek, luty, karnawał, humanizm, polonez, węgierski, warszawianin, województwo mazowieckie.

Ćwiczenie 9. *Wpisać brakujące litery i uzasadnić poprawność użycia wielkich liter.*

Najmłodszym i najmniejszym z trzech ...ceanów na kuli ziemskiej jest ...cean ...ndyjski. Rozciąga się on między ...fryką, ...ntarktydą, ...ustralią, ...zją oraz ...ceanem ...tlantycznym i ...ceanem

Olga
Luzonok
Wolna
Czajkowska

...pokojnym, zwanym również ...acyfikiem. Poprzez ...cean
...ndyjski dokonuje się

dziesięć procent przewozów morskich na kuli ..iemskiej.
Głównymi portami ...ceanu ...ndyjskiego są ...ombaj i ...alkuta w
...ndiach.

Bardzo bogaty i różnorodny jest świat roślinny i zwierzęcy
...ceanu
...ndyjskiego.

Dyktanda

*Proszę przepisać teksty dyktand, sprawdzając swoje
umiejętności ortograficzne i uzasadniając poprawność użycia
wielkich liter.*

1) Spośród sześciu kontynentów świata w Europie jest
najwięcej państw i narodowości. Państwami europejskimi są
między innymi: Albania, Anglia, Belgia, Czechy, Słowacja, Dania,
Grecja, Niemcy, Holandia, Francja, Polska, Węgry, Rumunia,
Włochy.

Obywateli tych krajów nazywa się: Albańczykami, Anglikami,
Belgami, Czechami, Słowakami, Duńczykami, Grekami,
Niemcami, Holendrami, Francuzami, Polakami, Węgrami,
Rumunami, Włochami.

2) Jedną z postaci mitów greckich jest Ikar. Był on synem
Architekta Dedala. Ikar i Dedal próbowali uciec od króla Minosa z
wyspy Krety na Morzu Śródziemnym za pomocą skrzydeł, które
przypięli sobie do ramion. Dedalowi udało się ucieczka, Ikarowi
nie. Wzbił się on zbyt wysoko w czasie lotu, promienie słońca
roztopiły wosk zlepiający skrzydła i chłopiec poniósł śmierć
spadając na wyspę, która nosi nazwę Ikaria. Morze otaczające
wyspę nazwano Morzem Ikaryjskim.

3) W mitologii greckiej bohini zwycięstwa nosi imię Nike.
Starożytni Rzymianie nazwali ją Wiktoria. Wyobrażano ją sobie
jako młodą kobietę ze skrzydłami u ramion, z gałązką palmową,
wieńcem lub tarczą w dłoni.

Starożytne pomniki Nike obejrzeć obecnie można w muzeum
Olimpii w Grecji oraz w paryskim Luwrze we Francji.

4) Czesław Miłosz – polski poeta, prozaik, eseista, tłumacz. Laureat Nagrody Nobla w 1980 r., w 1998 r. laureat Nagrody Nike za „Pieska przydrożnego”. Otrzymał wiele doktoratów honoris

causa w tym uniwersytecie Harvarda i Jagiellońskiego. Od 1951 na emigracji. W latach 90. na stałe powrócił do Polski do Krakowa. Był profesorem na Wydziale Literatury i Języków Słowiańskich Uniwersytetu Kalifornijskiego w Berkeley, potem profesorem uniwersytetu Harvarda. Najważniejsze zbiory poezji to: „Ocalenie” (1945), „Światło dzienne” (1953), „Traktat Poetycki” (1957), „Miasto bez imienia” (1969), „To” (2000). Jest autorem doskonałych esejów, publicystyki i prozy, np. „Zniewolony umysł” (1953), „Rodzinna Europa”, „Ziemia Ulro” (1977), „Historia literatury polskiej” (1969), „Druga przestrzeń” (2002).

5) Fryderyk Chopin (1810-1849) – pianista i największy kompozytor polski. Urodzony w Żelazowej Woli pod Warszawą. Większość życia spędził za granicą, m.in. we Francji. Tworzył utwory fortepianowe, m.in.: koncerty, sonaty, etiudy, preludia, polonezy, mazurki, walce. Twórczość Chopina wywarła ogromny wpływ na muzykę końca XIX i początku XX wieku.

6) Mikołaj Kopernik (1473-1543) – wybitny astronom. Studiował w Toruniu, Krakowie, następnie w Bolonii, Padwie i Ferrarze, gdzie uzyskał doktorat z prawa kanonicznego. Jako pierwszy w czasach nowożytnych opracował heliocentryczną teorię budowy Układu Słonecznego. Swoje odkrycie opublikował dzieło „O obrotach ciał niebieskich” („*De revolutionibus orbium coelestium*”).

7) Krzysztof Penderecki – polski kompozytor i dyrygent. Profesor krakowskiej Akademii Muzycznej, wykładowca uczelni w Essen i Yale. Jego kariera rozpoczęła się w 1959 roku na Konkursie Młodych Związku Kompozytorów Polskich, gdzie wyróżniono go aż trzema pierwszymi nagrodami za „Emanacje”, „Psalmy Dawida” i „Strofy”. Inne utwory to m. in.: „Tren ofiarom Hiroszimy” (1960), „Pasja wg świętego Łukasza” (1965), „Magnificat” (1974), „II Symfonia Bożonarodzeniowa” (1980), „Koncert altówkowy” (1983), „Siedem bram Jerozolimy” (1996), „Msza” (1998), „Credo” (2000). Otrzymał doktoraty honoris causa wielu europejskich uczelni. Jest

laureatem

Olga
Luzonok
Jana
Anastasiya

prestżowych nagród, m.in.: w 2001 r. otrzymał prestiżową nagrodę Księcia Asturii w dziedzinie sztuki.

8) Krzysztof Kieślowski (1941–1996) – reżyser i scenarzysta filmowy. Karierę rozpoczął w 1966 r. od realizacji filmów krótkometrażowych, np. „Robotnicy 71” (1972) czy „Życiorys” (1975). Kolejne filmy przyniosły mu pierwsze nagrody na filmowych festiwalach, jak „Blizna” (1976) nagrodę na festiwalu w Gdańsku, czy długometrażowy „Amator” (1979) nagrody w Moskwie i Chicago. Jednak dopiero zrealizowany w latach 1988–1989 „Dekalog I–X” utrwalił na stałe jego pozycję w filmowym świecie (nagroda FIPRESCI). Podobny sukces odniosły: „Podwójne życie Weroniki” (1991), „Trzy Kolory: Niebieski” (Złoty Lew w Wenecji), „Trzy Kolory: Biały” (Srebrny Niedźwiedź w Berlinie) i „Trzy Kolory: Czerwony” (nominacja do Oscara), zrealizowane w latach 1993–1994 w kooperacji polsko-francuskiej. Za swoją twórczość filmową otrzymał dziesiątki nagród i wyróżnień. Był m.in. laureatem Felixa – nagrody Europejskiej Akademii Filmowej.

9) Roman Polański (ur. 1935) – aktor, reżyser, scenarzysta, absolwent Łódzkiej Szkoły Filmowej, tworzący w Anglii, USA, Francji i w Polsce. Karierę rozpoczął od etiid filmowych, za które zdobywał liczne nagrody międzynarodowe, m.in. „Dwaj ludzie z szafą” (1957, nagrody na MFF EXPO-58 w Brukseli, Grand Prix w kategorii filmów eksperymentalnych w San Francisco, nagroda w Oberhausen), „Gruby i Chudy” (1961, Nagroda w Oberhausen), „Ssaki” (1961, Grand Prix w Tours i w Oberhausen). Zrealizował m.in: filmy fabularne: „Nóż w wodzie” (1962) – nominacja do Oscara, nagroda FIPRESCI w Wenecji, Grand Prix w Prades, „Wstręt” (1965) – Srebrny Niedźwiedź w Berlinie, „Matnia” (1966, Złoty Niedźwiedź w Berlinie), „Dziecko Rosemary” (1968, nominacja do Oscara), „Chinatown” (1974, Złoty Globus w Hollywood), „Lokator” (1976), „Tess” (1980, nagroda Cezara za film i reżyserię), „Piraci” (1986), „Frantic” (1988), „Pianista” (2001, Złota Palma w Cannes). Członek Francuskiej Akademii Sztuk Pięknych od 1999 roku.

10) Wisława Szymborska – polska poetka i krytyk literacki. Otrzymała nagrodę Nobla w dziedzinie literatury w 1996 r., po Henryku Sienkiewiczu, Władysławie Reymoncie i Czesławie Miłoszu. W 2001 r. otrzymała dyplom honorowego członka Amerykańskiej Akademii Sztuki i Literatury, najważniejsze amerykańskie wyróżnienie przyznawane wybitnym artystom. Najważniejsze zbiory wierszy to: „Dlatego żyjemy” (1952), „Pytania zadawane sobie” (1954), „Wołanie do Yeti” (1957), „Sto pociech” (1967), „Ludzie na moście” (1986), „Lektury nadobowiązkowe” (1992), „Początek i koniec” (1993), „Widok z ziarenkami piasku” (1996), „Sto wierszy, sto pociech” (1997).

11) Sukiennice w Rynku Głównym w Krakowie, dawna hala targowa wzniesiona pod koniec XIV wieku i przebudowana w XV stuleciu w stylu manierystycznym. W XIX wieku przekształcono ją w budowlę reprezentacyjną, dodając neogotyckie podcienie. Sukiennice mieszczą obecnie zbiory Muzeum Narodowego a także kawiarnie i sklepy z pamiątkami.

12) Kraków. Krakowa nie trzeba nikomu przedstawiać. Co roku odwiedza go najwięcej turystów nie tylko z całej Polski, ale również z całego świata. Nic dziwnego. Przyjazny podróżującym, z bogatą infrastrukturą turystyczną, bazą hotelową i z milionami przeuroczych zakątków i kawiarenek. Kraków to z pewnością punkt obowiązkowy dla każdego, kto chce zobaczyć wszystkie najpiękniejsze miasta w Polsce.

Zamek Królewski w Krakowie – Wawel, wpisany na listę UNESCO. Od X do XVI w. był siedzibą władców i królów polskich. Usytuowany na wzgórzu nad Wisłą, przez wieki przebudowywany, tworzy mieszaninę stylów: romańskiego, gotyckiego i renesansowego.

13) Tatry. Tatry to najwyższy masyw górski w Centralnych Karpatach Zachodnich. Po stronie polskiej najwyższym wzniesieniem są Rysy (2499 m n. p. m.). Tutaj widok na polodowcowe jeziora

– Morskie Oko i Czarny Staw. Interesujące, różnorodne i dobrze przygotowane trasy turystyczne przyciągają wielu turystów.

14) Szklarska Poręba. Nie tak popularna, jak Zakopane, ale z pewnością znacznie bardziej klimatyczna i prawdziwa. Szklarska Poręba to przepiękne Karkonosze z mnóstwem bajkowych wręcz szlaków górskich, wodospady, stoki narciarskie i wspaniałe pejzaże. Polecamy zdecydowanie bardziej niż Zakopane. Bogata oferta turystyczna i noclegowa sprzyja udanym wakacjom.

15) Kazimierz Dolny. Kazimierz Dolny (Kazimierz nad Wisłą) położony jest w malowniczym Małopolskim Przełomie Wisły i jest popularnym weekendowym kierunkiem wypoczynkowym. Część trójkąta turystycznego: Puławy – Kazimierz Dolny – Nałęczów. Poza oczywistą i niezwykle piękną starówką, w Kazimierzu i okolicach znaleźć można hotele, SPA, restauracje i całą masę atrakcji turystycznych. W Kazimierzu znajduje się port jachtowy z polem namiotowym.

Nadwiślane miasteczko założone przez Kazimierza Sprawiedliwego, uważane za perłę polskiego renesansu. Dzięki swemu malowniczemu położeniu przyciąga wielu turystów, a także malarzy, zainspirowanych pięknem Kazimierza.

Rynek w Kazimierzu Dolnym otaczają zabytkowe kamieniczki. Warto zobaczyć zwłaszcza Kamienicę Pod Świętym Mikołajem i Pod Świętym Krzysztofem z około 1615 roku. Należały one do braci Przybyłów. W głównym punkcie placu znajduje się zabytkowa studnia. Warto odwiedzić Rynek także przez wzgląd na wspaniały widok zamku i miasteczka, jaki się stąd roztacza.

16) Gdańsk. Gdańsk to nie tylko nadmorskie miasto, ale przede wszystkim kawał polskiej historii. Położony nad morzem Gdańsk przypomni burzliwe dzieje naszego kraju i zachwyci zabytkową architekturą i nowoczesną infrastrukturą. Centrum kulturalne, naukowe i gospodarcze oraz węzeł komunikacyjny północnej Polski,

stolica województwa pomorskiego. Ośrodek gospodarki morskiej z dużym portem handlowym.

Gdańsk zajmuje szóste miejsce w Polsce pod względem liczby ludności, a siódme miejsce pod względem powierzchni. Ośrodek aglomeracji gdańskiej wraz z Gdynią i Sopotem tworzy Trójmiasto. Na terenie miasta znajdują się liczne zabytki architektury, działa w nim wiele instytucji i placówek kulturalnych.

17) Poznań – to pierwsza stolica Polski. Wystarczy spojrzeć na zdjęcie Poznania, żeby nabrać natychmiastowej ochoty na wycieczkę. Spacerując po tym mieście nie zapomnijcie o wizycie w renesansowym ratuszu i spójrzcie w kierunku poznańskich koziołków – codziennie w południe ukazują się zwiedzającym. Stolica Wielkopolski oferuje również niezwykle bogatą ofertą kulturalną: galerie sztuki, koncerty, liczne imprezy.

Poznań – to miasto w zachodniej Polsce, położone na Pojezierzu Wielkopolskim, nad rzeką Wartą, u ujścia Cybiny. Historyczna stolica Wielkopolski, od 1999 r. siedziba władz województwa Wielkopolskiego i powiatu Poznańskiego. Piąte pod względem liczby ludności miasto w Polsce i ósme pod względem powierzchni. Poznań wraz z powiatem Poznańskim i gminami Oborniki, Skoki, Szamotuły i Śrem tworzy aglomerację poznańską zamieszkałą przez ok. 1 mln osób.

Miasto jest istotnym węzłem drogowym i kolejowym, funkcjonuje tu również międzynarodowy port lotniczy. Poznań jest ośrodkiem przemysłu, handlu, logistyki i turystyki. Funkcjonują tu Międzynarodowe Targi Poznańskie – największe i najstarsze centrum wystawiennicze w Polsce. Poznań to ośrodek akademicki, naukowy i kulturalny. W 26 szkołach wyższych studiuje blisko 120 tys. osób. Działają tu m.in.: opera, filharmonia, balet, teatry, kina, muzea, galerie sztuki, orkiestry i zespoły folklorystyczne. Patronami miasta Poznania są apostołowie Piotr i Paweł, święci Kościoła katolickiego.

Skróty. Kropka po cyfrze. Łącznik. Dzielenie wyrazów w piśmie

Skróty

1. Skracamy nazwy stopni naukowych, tytuły i nazwy stanowisk. Jeśli skrót obejmuje pierwszą i ostatnią literę wyrazu, to po takim skrótce kropki nie stawiamy, np.: *dr* (*doktor*), *mgr* (*magister*), *mjr* (*major*). Jeśli zaś skrót obejmuje tylko część wyrazu, to po takim skrótce piszemy kropkę: *inż.* (*inżynier*), *kpt.* (*kapitan*), *ks.* (*ksiądz*), *prof.* (*profesor*), *jun.* (*junior*).

2. Skracamy również powszechnie znane takie wyrażenia, jak: *i tak dalej – itd.*, *i temu podobne – itp.*, *tak zwany – tzw.*, *to znaczy – tzn.*, *to jest – tj.*, *na przykład – np.*, *ciąg dalszy – cd.*, *ciąg dalszy nastąpi – cdn.* Na końcu tych skrótów stawiamy kropkę.

3. Skracamy też nazwy monet, miar i wag, przy czym po skrótach tych kropek nie stawiamy: *zł* – *złoty*, *gr* – *grosz*, *m* – *metr*, *cm* – *centymetr*, *km* – *kilometr*, *ha* – *hektar*, *l* – *litr*, *kg* – *kilogram*, *g* – *gram*, *dag* – *dekagram*, *t* – *tona*.

4. Nie stawiamy także kropek po skrótach i symbolach stosowanych w matematyce i fizyce: *cos* – *cosinus*, *sin* – *sinus*, *log* – *logarytm*, *t* – *czas*, *s* – *droga*, *C* – *Celsjusza*.

5. Skracając przyimek w nazwach geograficznych używamy tylko kropek, bez żadnych dodatkowych znaków: *Kazimierz n. Wisłą*, *Lipsk n. Biebrzą*.

6. Skracamy również nazwy powszechnie znanych urzędów, instytucji, związków zawodowych, organizacji politycznych młodzieżowych. Skrót ten składa się z pierwszych liter poszczególnych wyrazów, stanowiących nazwę, przy czym piszemy go jak w nazwach tego rodzaju wielkimi literami. Po literach stanowiących skrót nie stawiamy kropek, jeśli wskazują one na często spotykane nazwy: *PKO* (*Powszechna Kasa Oszczędności*), *PCK* (*Polski Czerwony*)

Krzyż), RP (Rzeczpospolita Polska), UMCS (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej).

7. Umieszcza się kropki po skrótach, jeśli skróty są dłuższe lub mało znane: T.R.Z.Z. (*Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich*).

8. Wyrazy: *miesiąc, godzina, rycina* skracamy w ten sposób, że przerywamy kropką wyrazy na drugiej spółgłosce bez jej zmiękczenia: *mies., godz., ryc.*

Kropka po cyfrze

1. Kropki stosujemy po liczebnikach porządkowych wyrażonych cyfrą, w odróżnieniu od liczebników głównych: *pod numerem 5. na 3. piętrze; wszystko to zawiera 1. księga (pierwsza).*

2. Nie stosujemy kropki, gdy znaczenie użycia cyfry jako liczebnika porządkowego nie ulega wątpliwości. Odnosi się to głównie do dat – *22 lipca 1997 r.*, godzin – *10 rano*, numeracji tomów, zeszytów w opisach bibliograficznych – *t.l, s. 347.*

3. Nie stosujemy kropki po liczebnikach porządkowych wyrażonych liczbami rzymskimi dla określenia dat, wieków, przydomków królewskich, numeracji tomów lub serii wydawniczych:

15. XII 1999 r wiek XX, Jan II, seria V.

4. Przy liczbach o znaczeniu liczebników porządkowych nie należy pisać końcówek przypadkowych *-ego, -go, -ej, -tych*. Należy pisać: *ul. 1 Maja, w latach trzydziestych*. Błędną jest pisownia: *ul. 1-go Maja, w latach 30-tych*.

Łącznik

Łącznik (-) używamy:

1) w przymiotnikach złożonych z wyraźnych dwóch składników znaczeniowo równorzędnych (łącznik można zastąpić łącznikiem i): *biało-czerwony, pociąg towarowo-osobowy, słownik ukraińsko-polski, kulturalno-oświatowy*, oraz przymiotniki typu *północno-wschodni, południowo-zachodni*. Wyjątki *żelbetonowy, głuchoniemy*. Inne przy- miotniki złożone piszemy bez łącznika, występują bowiem w nich przymiotniki jako człony nierównorzędne: *południowoamerykański, wschodnioniemiecki, zielonogórski, jasnoniebieski, rudawożółty*.

Na

podobnej zasadzie jest oparta pisownia wyrazów *rymskokatolicki, grekokatolicki, popularnonaukowy, wysokoprocentowy, małowartościowy, lekkomyślny, pierwszoplanowy, pełnoletni.*

Piszemy rozdzielnie takie wyrażenia, w których na pierwszym miejscu występuje przysłówek, a na drugim przymiotnik lub imiesłów odmienny, określane przez ten przysłówek: *czysto naukowy, łatwo zapalny, szybko schnący, nowo wybrany, nowo odkryty. Wyjątki jasnowidzący, równobrzmiący, jednobrzmiący, równouprawniony.*

2) w wyrazach typu: *matka-ziemia, człowiek-ptak, kawiarnia-bar*, w których dwa współrzędne połączone rzeczowniki określają jedno pojęcie.

3) w nazwach miejscowości, które składają się z dwu rzeczowników: *Warszawa-Okęcie, Wrocław-Psie Pole, Skarżysko-Kamienna*. Natomiast nie stawiamy łącznika w nazwach miejscowości, jeżeli są wyrażone rzeczownikiem z przymiotnikiem: *Nowy Dwór, Saska Kępa* lub dwoma przymiotnikami: *Wysokie Mazowieckie*.

4) w przeciwstawieniach logicznych, jeżeli drugi człon jest pisany wielką literą: *nie-Polak, nie-Amerykanin*. W przeciwstawieniach logicznych, jeśli drugi człon jest pisany małą literą, piszemy **nie** razem z tym członem: *nieczłowiek, nieżołnierz*.

5) w połączeniach z *niby-*, *eks-*: *niby-człowiek, eks-minister* (co nie dotyczy wyrazów takich jak: *ekspozycja, ekstradycja, nibynóżki*);

6) w wyrazach złożonych, w których występuje cyfra: *plan 5-letni, pokój 3- osobowy, banknoty 100-złotowe*.

7) w wyrażeniach złożonych w rodzaju: *dwu- i czterodniowe urlopy, 6- i 7-letnie dzieci*;

8) w parach wyrazów występujących zawsze razem: *kogel-mogel, łapu-capu, szuru-buru, pif-paf, hokus-pokus*.

Dzielenie wyrazów w piśmie

1. Wyrazy dzielimy na takie sylaby, że spółgłoska między samogłoskami należy do następnej części wyrazu: *za-do-wo-lo-ny, wy-pra-co-wa-ny*.

2. Grupę spółgłosek od 2 do 4 można przenieść do następnego

Używać się może
dokładnie

wiersza, np.: *garstka*, *Per-sja* albo podzielić ją dowolnie:
gar-stka,

gars-tka, garst-ka. Pamiętać przy tym trzeba, że nie wolno przenieść końcówki wyrazu: *garstk-a*.

3. Rodzime wyrazy złożone dzielimy w miejscu złożenia:
biało- głowa, noc-leg, paro-wóz;

4. Dzielimy dwie jednakowe spółgłoski: *kon-no, mięk-ki, pan-na, wil-la, san-na*;

5. Wyrazy obce dzielimy według tych samych zasad, jak wyrazy rodzime: *parabola, sym-fonia, bio-grafia*.

Nie dzieli się:

1) wyrazów jednozgłoskowych: *wzrost, boks, deszcz, mózg, wiatr*;

2) połączeń literowych: *ch, cz, sz, di, dź, rz*, które oznaczają jedną głoskę: *o-cho-czo, mo-rze, szko-ła, dżdżo-wnica* (ale wolno dzielić: *od-żywiać, nad-zór, mar-znąć*, gdyż w tych wyrazach połączenia oznaczają po dwie głoski);

3) dwugłosek **au, eu**, wymawianych jednosylabowo: *au-to, au- dycja, Eu-genia*. Można natomiast dzielić grupy głoskowe *au, eu*, jeśli wymawiamy je jak dwie sylaby: *Tade-usz, Mate-usz, na-uka, muze- um, lice-um*;

4) grup: spółgłoska + i + samogłoska: *bia-ły, wia-dro, niosę*;

5) przedrostków rodzimych zakończonych na spółgłoskę: *bez-, nad-, naj-, od-, ob-, przeciw-, roz~, wez-, wes-*. Nie przenosimy tej spółgłoski do następnej części wyrazu, nie dodajemy też do wymienionych przedrostków głosek, należących do następnej części wyrazu. Należy więc dzielić wyrazy następująco: *bez-słoneczny, od-jechać, naj-dalszy, pod-nosić, wez-brany, wes-przeć*.

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1. Podane wyrazy podzielić na sylaby.

Kolega, język, czytam, piszę, zeszyt, mleko, jarzyny, warzywa, ziemia, angielski, niemiecki, polski., japoński, podręcznik, powieść, opowiadanie, legenda, komedia, wanna, geografia, panna, willa, oddać, matematyka, muzyka, technikum.

Ćwiczenie 2. *Z podanych niżej członów równorzędnych utwórz i zapisz przymiotniki złożone:*

polski, francuski –	biały, czarny –
angielski, rosyjski –	żółty, zielony –
turystyczne, krajoznawcze –	jesienny, zimowy –
przemysłowy, rolniczy –	południowy, wschodni
–	
południowy, zachodni –	społeczne, polityczne –

Ćwiczenie 3. *Z podanych niżej rzeczowników i wyrazów z ramki utwórz i zapisz wyrażenia. Uzasadnij użycie łącznika w przymiotnikach złożonych.*

słownik	obszar
granica	wydział
spółgłoski	kierunek
ośrodek	informacja

Parkowo-leśny, polsko-niemiecki, wargowo-zębowe, szkoleniowo-wypoczynkowy, matematyczno-przyrodniczy, polsko-słowacka, północno-wschodni, prasowe-radiowo-telewizyjna

Ćwiczenie 4. *Uzasadnij poprawność zastosowania łącznika w niżej podanych wyrazach.*

Książę-biskup, kawiarnia-bar, klub-kawiarnia,
klasa-pracownia, kupno-sprzedaż, szpital-pomnik.

Ćwiczenie 5. *Z podanych niżej wyrazów utwórz i zapisz przymiotniki złożone.*

(jesienny, zimowy) –
(biologiczny i chemiczny) –
(sosnowy i dębowy) –
(czeski i bułgarski, i rumuński)
– (wschodni i północny) –
(zachodni i południowy) –
(krajoznawczy i turystyczny, i wypoczynkowy) –

Ćwiczenie 6. *Przepisać i określić podane rzeczowniki przymiotnikami złożonymi utworzonymi z wyrazów w nawiasie.*

Styl..	(wczesny barok)
powstanie	(Górny Śląsk)
rodzaj	(męski osobowy)
chłód	(późna jesień)
rozprawa	(popularna naukowa)
artykuł	(historia literatury)
odblask	(jaskrawy czerwony)
lasy	(północne Mazury)

Ćwiczenie 7. *Do podanych niżej rzeczowników dopisać przymiotniki określające spośród następujących: 30-stopniowy, 1-majowy, 45-minutowa, 7-godzinny, 2-drzwiowa, XX-wieczny. Uzasadnić poprawność pisowni przymiotników złożonych.*

.....lekcja	mróz
..... pochód	szafa
..... pisarz	dzień pracy

Ćwiczenie 8. *Przepisać podane niżej wyrazy i wyrażenia oraz dopisać odpowiednie skróty. Uzasadnić poprawność zastosowania w nich kropek.*

kierownik –	profesor –
rok –	wiek –
dyrektor –	złoty –
doktor –	numer –
między innymi –	według –
naszej ery –	południowo –
północny –	liczba pojedyncza –
ulica –	kilogram –
na przykład –	bieżącego roku –

Ćwiczenie 9. *Przepisać i napisać cyframi wszystkie liczebniki. W pierwszym rzędzie siedzieli reżyser i trzech aktorów. Po drugim akcie wyszli. Dnia piętnastego listopada tysiąc dziewięćset*

osiemdziesiątego piątego roku między godziną piętnastą a szesnastą odbył się koncert szopenowski w naszej szkole. Jan Kochanowski żył na przełomie piętnastego i szesnastego wieku.

Ćwiczenie 10. *Przepisać podane daty i wyrażenia. Postawić brakujące kropki.*

1985 03 11	w XV w
11 III 1995	na 15 stronie
ur 20 stycznia 1997 r	w 7 tomach
wyd w 1980 r	w sali nr 186 na 1 p
w godz od 13 do 14	w dniu 10 09 br

Ćwiczenie 11. *Przepisać podane wyrażenia i dopisać skróty lub skrótowce. Uzasadnić poprawność użycia w nich kropek.*

- Polska Rzeczpospolita Ludowa –
- Związek Bojowników o Wolność i Demokrację –
- Bataliony Chłopskie –
- Polska Agencja Prasowa
- Armia Krajowa –
- Polska Kasa Oszczędności –
- Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
- Polski Czerwony Krzyż –

Ćwiczenia dla pracy samodzielnej

Proszę uzupełnić brakujące litery

1. P_emek jest cię_ko chory. Od t_ech dni p_ebywa w szpitalu. P_yjaciele nie zapomnieli jednak o nim. Codziennie odwie_ają go, p_ynoszą mu upominki i w ten spos_b towa_yszą mu w jego nieszcz_ ściu. Prawdziwych p_yjaci_ł poznaje się w bie_ie!

2. Zm_czeni_ąlasem i ludźmi wyje_aliśmy na t_y dni w g_ry. Zat_ymaliśmy się w Zakopanem u znajomy_gospoda_y. Pogoda była pi_kna; ani jednej _murki na niebie. Kto_zaproponował wycie_kę. Nie wa_aliśmy się ani _wili. Wybu_ła jednak kł_tnia dok_d p_jąć. W końcu zostaliśmy w domu. Cały czas le_iliśmy na tarasie i p_yglądaliśmy się g_rom.

3. We w_ésniu byłem w Pary_u. To fantastyczne miasto ma k_tałt koła. Le_y nad _eką. Myślę, że ka_dy pary_anin kocha swoje miasto. Tyle tam teatr_w, galerii, m_zeów i kawiarni. Tylko turyst_w jest za du_o. Są w_ędzie, ruchliwi jak p_czoły. No cóż, nie ma r_zy bez kolec_w. Oczywiście p_esłałem moim rodzicom i kole_ankom pozdrowienia i _yczenia z Pary_a.

4. Wysyłam wam widok_wkę z podró_y. Zwiedziliśmy już Stany _jednoczone. To ogromny kraj, stwo_ony przez p_edstawicieli r_żnych narod_w: _lochów, _nglików, _iemców, _olaków, i wielu innych. Są wśr_d nich reprezentanci niemal ka_dej religii. W _meryce mie_ka równie_l_dność _urzyńska; mieszkają równie_ind_nie.

Teraz jeste_my we Wło_ech. _łosi są bardzo weseli. Spotkaliśmy tutaj _ymianina, któ_y opowiadał wiele ciekawy_ _eczy o swoim mie_cie. _ęstował nas pyszną _erbata. Po raz pierwszy jedliśmy włoskie o_echy we _łoszech. Zostaliśmy na noc,

Użyjmy się print
dokładnie

poniewa_ zepsuły nam się
amulce w samo odzie.

5. Dawno, dawno temu, na wzgóru nad Wisłą, król Krak wybudował gród. Nazwał go Krakowem. Pod zamkiem była głęboka jama. Którego dnia zamiekał w niej stracony potwór. Porywał bydło, a nawet ludzi i zjadał zarówno jednego jak i drugich. Król postanowił prosić o pomoc mieszkańców. Najlepszy pomysł, jak zabić smoka miał szewc Dratewka. W nocy wyprawił skórę barana siarką i smołą i postawił go przed bramą. Rano smok zobaczył barana i zjadł go. Nagle pomyślał, że coś mu pali wewnątrz. Żeby ugasić pragnienie, wypił piwo z Wisły i pokł. Szewc Dratewka zrobił z jego skóry buty dla królowej, a potem ożenił się z nią. Wesele było huczne. I ja tam byłem, miałem i wino piłem, a co widziałem, to opowiedziałem.

6. Mój brat jest znaną piosenką. Często występuje na estradach całego świata. Był już z koncertami w Mongolii, na Wyspach Karaibskich i w Zairze. Śpiewa zawsze smutne piosenki o miłości i tym ujmuje sobie młode dziewczyny, które szaleją za nim. W zeszłym roku pojechał do Stanów Zjednoczonych i odniósł tam olbrzymi sukces. Występował nawet przed prezydentem Ameryki, który pogratulował mu kariery i wspaniałego głosu.

7. Architektura jest sztuką świadomego kształtowania otoczenia człowieka. We wszystkich okresach historii architektura odpowiadała potrzebom gospodarza domu, miasta, kraju. Uwzględniła jego możliwości finansowe i poglądy na świat. Zadaniem architekta jest stworzenie projektu domu, ogrodu, wnętrza, czy elementów wyposażenia. Do najbardziej znanych dzieł należą na przykład piramidy egipskie, Wawel w Krakowie, czy wieżowce w Stanach Zjednoczonych.

8. Maria jest przyjaciółką Piotra. Mieszka w Japonii. Już dawno się nie widzieli. W Boże Narodzenie chcą się spotkać w Polsce u koleżanki Piotra, Moniki. Monika jest bardzo wytalconą i dużej podróży. Wróciła właśnie z Afryki. Widziała tam piękne zwierzęta i zabytki. Muzyka jednak szybko wróciła, ponieważ ciężko się rozchorowała. O ósmej była już na lotnisku.

9. Szanowny Panie Profeso_e!

Dzi_kuję bardzo Panu Profesorowi za list i pozdrowienia. Cieszę się bardzo, że Pan Profesor pamiętał o mojej pracy na temat współ_ esnej literat_ry i zechcia_ mi p_esać kilka cen_ych uwag.

W sobotę skoń_ylęm wre_cie moją pracę i teraz mam wi_cej czasu. Postanowiłem tro_ę odpocz_ć. W niedzielę obej_łem film Kieślowskiego

„Biały”. Za_wycił mnie ten re_yser. Powinien Pan Profesor obejrzeć ten film. Mógłbym podysk_tować o tym filmie z Panem Profeso_em, kiedy się spotkamy z pocz_tkiem nowego roku akademick_go. P_esyłam Panu Profesorowi recen_ję filmu, którą sam napisałem i opublikowałem w lokalnym dzien_iku. Co Pan Profesor o niej s_dzi?

Jeszcze raz dziękuję Panu Profesorowi za pami_ć. Proszę pozdrowić ode mnie pańską żonę.

10. Adam Mickiewicz – to wielki poeta polski, jeden z najwi_kszych poet_w _wiata. Urodził si_ 24 grudnia 1798 r. w Zaosiu pod Nowogr_dkiem, zmarł 26 listopada 1855 r. w Konststynopolu. Poemat Adama Mickiewicza „Pan Tadeusz”, kt_ry ukazał się dr_kiem w roku 1834, jest wielk_ epopej_narodow_, szczytem Mickiewiczowskiego realizmu. Inne ważniejsze _twory A.Mickiewicza: „Grażyna”, „Konrad Wallenrod”, cykl liryk_w „Sonety krymskie”, poemat dramatyczny „Dziady”.

Dyktanda

1. Może zaczęło się to wszystko poprzedniej zimy, w biurze nowojorskiego muzeum, a może dziesięć lat wcześniej, na małej wysepce pośrodku Oceanu Spokojnego. Moglibyśmy i teraz przybić do tej samej wysepki, gdyby wiatr nie zniósł nas dalej na południe. Przed oczyma mej wyobraźni zjawily się poszarpane brzegi, rdzawe góry, zielona dżungla spływająca do morza i smukłe palmy, które powiewają wzdłuż wybrzeża. Ujrzałem przed sobą wąską dolinę otwierającą się ku morzu i przypomniałem sobie dokładnie, jak co wieczór siedzieliśmy tam samotnie na plaży i patrzyliśmy na to samo bezbrzeżne morze. Znajdowałem

Olga
Luzonowicz
Jwańska
Czajczyska

się wówczas w podróży poślubnej. Zajmowaliśmy się kolekcjonowaniem wszelkiego rodzaju stworzeń, pogańskich bożków i innych szczątków prastarej kultury.

2. Aby zrozumieć dokładnie, na czym polega potrzebna do życia funkcja oddychania, przyjrzyjmy się, jakie narządy ją spełniają. Zobaczmy, z jakich kołek składa się ten ważny mechanizm cudownej maszyny. Jeżeli spojrzemy na rysunek przedstawiający ogólny schemat układu oddychania, od razu zauważymy, jak długą drogę musi przebyć powietrze, zanim dotrze do płuc. A właśnie płuca są głównym narządem oddychania – wchłaniania świeżego powietrza i wypuszczania zużytego.

3. Republika Wenecka, założona w połowie V wieku, w końcu X wieku uzyskała niezależność państwową. Przez swe pogodne położenie miała możliwości utrzymywania kontaktów handlowych z całym niemal światem. Okręty Wenecjan przyływały do wybrzeży egipskich, północnej Afryki i Sycylii. Przebiegli kupcy weneccy szybko spostrzegli, że wyroby ze szkła stają się w ówczesnym świecie cenniejsze od złota. Republika po wyprawie krzyżowej stworzyła na wyspie Murano, leżącej na lazuruwej lagunie Morza Adriatyckiego, ośrodek szklarzy, darząc rzemieślników wieloma przywilejami. W XIV – XVII wieku szklarze z wyspy osiągnęli najwyższy w historii szczyt umiejętności i kunsztu szklarskiego.

4. Jerzyk jest najszybszym – w locie poziomym – ptakiem świata. W jednej minucie ptak długości osiemnastu centymetrów przebywa odległość równą dziesięciu tysiącom swej długości. Jerzyk dosłownie żyje w powietrzu. Wątle nóżki służą tylko do przyczepiania się. Z ziemi z trudem startuje, odbijając się końcami skrzydeł, często jednak w ogóle nie może dać sobie rady. Znalezionego w tej sytuacji ptaka najlepiej jest śmiało wyrzucić w powietrze. Istnieją podejrzenia, że – przynajmniej niekiedy – nawet sypia w locie. Unosząc się z niezmierną szybkością, jerzyk łowi muchówki i ważki.

5. Beskidy i Podhale są ojczyzną górali. W dawnych czasach górale trudnili się niemal wyłącznie pasterstwem, obecnie wielu z nich oprócz hodowli zajmuje się uprawą roli. Główną gałęzią gospodarki góralskiej jest jednak wciąż hodowla zwierząt domowych, zwłaszcza

owiec. Owce wypasają się na halach, czyli łąkach góralskich. Wypasu pilnuje starszy baca, który ma do pomocy młodych pasterzy – juhasów. Powszechnie znane są piękne, barwnie haftowane serdaki góralskie z owczej wełny.

6. Pozornie bezduszny, chłodny a nieprzytulny kamień od wieków znany był ze swoich właściwości leczniczych. Od najdawniejszych czasów szlachetne i półszlachetne kamienie występowały w charakterze amuletów leczniczych. Ametyst na przykład odświeża umysł, topaz hamuje krwotoki i skutecznie koi wszelkie zaburzenia psychiczne. Musimy złożyć należyty hołd pięknej perle, ona to bowiem, rozpuszczona w kwasie cytrynowym albo w wytrawnym winie, służyła do toastów ku chwale wielkich ludzi. Wiemy, że Kleopatra wzniosła puchar z perłową nalewką na cześć Antoniusza.

7. Jeszcze pytanie, czy znajdę nubkę do rozniecania ognia. Sucha trawa nie chciała chwycić, drobno cięte trociny tak samo nie. Wyszukałem stare, spróchniałe drzewo, wygarnąłem z niego odrobinę próchna i roztarłszy je na mąkę, wysuszyłem na słońcu. Następnie posypałem na panewkę pistoletu. Trzask spuszczonego kurka i iskra! Dmuchałem: wątyły, niebieskawy płomycek. Dołożyłem suchych gałęzi. Płomień urósł do wysokości człowieka, huczał zwycięsko. Posiadanie ognia jakby rozszerzyło moje spojrzenie na świat. Nappełniło mnie otuchą.

8. Wielki Mur Chiński jest jednym z najznakomitszych dokonań budowlanych wszech czasów. Jego pierwsze odcinki powstały około VI wieku p.n.e. Mur chronił Chiny przed najeźdźcami z równin mongolskich. Umieszczono w nim w regularnych odstępach wieże strażnicze i bramy. Na szczycie na wysokości 8 metrów biegła kamienna droga, którą w razie zagrożenia kawaleria chińska ruszała przepędzić wroga. Wielki Mur był także drogą transportu. Wił się, wznosząc i opadając, wśród gór, pustkowi i moczarów. Wzniesiono go na kamiennych fundamentach, a przestrzeń między zbudowanymi z cegieł ścianami wypełniono ziemią. W ciągu wieków kilkakrotnie go przebudowywano. Ostatecznie budowę zakończono w XVI wieku.

Do naszych czasów zachowało się około 2400 km muru, choć w okresie świetności liczył ponad 7600 km długości. Mur Chiński jest największą budowlą, jaką kiedykolwiek wzniosły ludzkie ręce. Jest jedyną budowlą ziemską widoczną z kosmosu. Został wpisany na listę Światowego Dziedzictwa Kultury i Przyrody UNESCO.

9. Jabłko. Żaden owoc nie ma tak starej tradycji jak jabłko. Jabłko było jedynym zakazanym owocem w rajskim ogrodzie.

W mitologii też nie obyło się bez jabłka. Złote jabłko niezgody z napisem „Najpiękniejszej” rzuciła na weselu między biesiadników bogini Eris. Boginie: Hera, Atena i Afrodyta wyciągnęły dłonie, by chwycić owoc. Każda z nich uważała, że tylko jej należy się ten tytuł. Spór miał rozstrzygnąć Parys. Hera obiecała mu władzę, Atena – sławę, a Afrodyta – najpiękniejszą kobietę za żonę. Rywalizacja zakończyła się zwycięstwem Afrodyty, a spełnienie przez nią obietnicy danej Parysowi stało się przyczyną wojny trojańskiej, która prawdopodobnie miała miejsce w XII wieku p.n.e. Wydarzenia te opisał w „Iliadzie” Homer. Tytuł dzieła pochodzi od Ilionu – dawnej nazwy Troi. Zwycięstwo w wojnie trojańskiej zawdzięczają greccy wojownicy niezwykłemu pomysłowi Odyseusza. Zaproponował on zbudowanie drewnianego konia i umieszczenie w jego wnętrzu wojowników, którzy umożliwiliby dostanie się do miasta. Konia zostawiono przed murami Troi w nadziei, że mieszkańcy miasta przyjmą go jako dar dla Ateny. Tak się też stało. Oto co potrafi spowodować jedno jabłko.

Jabłko jest też jednym z symboli władzy królewskiej.

Ojczyzną dzikich gatunków jabłoni są Chiny lub Azja Środkowa. Stamtąd dotarły one do Europy i podbijały po kolei państwa w strefie klimatu umiarkowanego. Taki klimat odpowiada im najbardziej. W tropikach jabłka są niedobre, ponieważ w gorącym klimacie szybko tracą wodę i jędrność.

Jabłko wspaniale działa na krążenie krwi, ułatwia też przyswajanie wapnia przez organizm. Jabłka możemy spożywać przez cały rok pod różnymi postaciami, jednak przetwory z nich, chociaż równie smaczne, nie są już tak wartościowe.

10. Krzysztof Kolumb był przekonany o kulistości Ziemi. Na tej podstawie wnioskował, że jeżeli wypłyne z Europy w kierunku zachodnim, to dopłyne do wschodnich wybrzeży Azji i w ten sposób znajdzie drogę morską do Indii. Projekt swojej wyprawy przedstawił w 1484 r. na dworze portugalskim, ale nie uzyskał poparcia dla swojego pomysłu. Zwrócił się więc z prośbą do władców Hiszpanii. Po długich namowach dwór hiszpański wyraził zgodę na zorganizowanie kosztownej i niebezpiecznej podróży. Hiszpanie liczyli, że przywiezione z Indii przyprawy korzenne i złoto z nawiazką zwrócą koszty wyprawy.

3 VIII 1492 r. Kolumb na czele trzech statków odpłynął od wybrzeży Hiszpanii. Nie przypuszczał, że między Europą a Azją istnieje inny kontynent. Po wielomiesięcznej podróży przez ocean wreszcie ujrzał ląd. Była to jedna z wysp Ameryki Środkowej. Kolumb jednak sądził, że dotarł do Indii. Ten wielki żeglarz do końca życia był przekonany, że podczas swoich wypraw odkrył wschodnie wybrzeże Indii, a nie Amerykę. Spotkanych tam tubylców nazwał Indianami. Od tej pory tak nazywamy rdzennych mieszkańców tego kontynentu.

11. Pierwszy znaczek pocztowy pojawił się w roku 1840, w Wielkiej Brytanii i przedstawiał popiersie królowej Wiktorii. Do najcenniejszych znaczków należą te wydawane w Gujanie Brytyjskiej (Ameryka Południowa) od 1850 roku. Jeden z nich wydrukowany w roku 1856 jest najslawniejszym znaczkiem świata. Istnieje tylko jeden taki egzemplarz, owiany licznymi legendami i niezwykłymi historiami. Odnalazł go w 1873 roku dwunastoletni uczeń z Demerary w Gujanie, przeglądając przechowywane na strychu listy rodzinne. Kolor i cena znaczka spowodował, że nazwano go purpurową jednocentówką. Nie był i nie jest to znaczek efektowny. Ponadto jest lekko uszkodzony. Znaczek ten drukowany był jako kwadratowy, obecnie ma obcięte cztery rogi.

Bibliografia

1. Могила О. А. Польська мова: Підручник для курсів за вибором і факультативів загальноосвітніх шкіл. Київ: Радуга, 1994. 272 с.
2. Bąk P. Gramatyka języka polskiego. Warszawa, 1997. 883 s.
3. Dubisz S., Nagajowa M., Puzina J. Język i my. Podręcznik do języka polskiego dla szkół średnich. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1990. 272 s.
4. Encyklopedia języka polskiego / pod red. S.Urbańczyka. Wrocław-Warszawa-Kraków: Zakład nar. im. Ossolińskich, 1994. 455 s.
5. Kozak K., Pyzik J. Ćwiczenia z gramatyki funkcjonalnej języka polskiego dla cudzoziemców. Część I. Czasownik. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 1994. 250 s.
6. Kwiecień M.I. Uczę się ortografii. Wydanie pierwsze. Warszawa: Nowe Wydawnictwo Warszawskie, 1993. 320 s.
7. Łazarowycz O. Ortografia języka polskiego. Iwano-Frankiwnsk, 1999. 47 s.
8. Lipińska E., Dąbrowska E.G. Kiedyś wrócisz tu... Kraków: Universitas, 2000. 350 s.
9. Mędak S. Język polski a la carte. Wybór testów z języka polskiego dla obcokrajowców. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 1995. 462 s.
10. Pasięka M. Język polski dla cudzoziemców. Ćwiczenia dla początkujących. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2001. 293 s.
11. Piserczuk E. Teksty do dyktand. Warszawa: Wydawnictwo „Oświata”, 1996. 75 s.
12. Podręczny słownik frazeologiczny języka polskiego / Pod red. S. Bąby, G. Dziamskiej, J. Liberka. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. 775 s.

13. Praktyczny słownik poprawnej polszczyzny nie tylko dla młodzieży / Pod red. A. Markowskiego. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1995. – 480 s.

14. Pyzik J. Przygoda z gramatyką. Fleksja i słowotwórstwo imion. Ćwiczenia funkcjonalno-gramatyczne dla cudzoziemców. Poziom średni ogólny. Kraków: Universitas, 2003. 462 s.

15. Saloni Z., Szafran K., Wróblewska T. Ortograficzny słownik ucznia. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1996. 400 s.

16. Tarkowski S. Ortografii uczyć się sam. Warszawa: Wydawnictwo

„Skrypt”, 1994. 32 s.

17. Wojcik J. Ortografii i interpunkcji nauczę się sam. Warszawa, 1989.

Рекомендована література

1. Burkat A., Jasińska A. Hurra po polsku 2. Kraków, 2007.
2. Gałyga D. Ach, ten język polski! Ćwiczenia komunikacyjne dla początkujących. Kraków, 2001.
3. Garncarek P. Czas na czasownik. Kraków, 2001.
4. Garncarek P. Nie licz na liczebnik. Warszawa, 2009.
5. Lipińska E. Księżyc w butonierce. Kraków, 2004.
6. Lipińska E. Z polskim na ty. Podręcznik do nauczania języka polskiego dla stopnia progowego. Kraków, 2003.
7. Martyniuk W. Mów do mnie jeszcze. Podręcznik języka polskiego dla średniozaawansowanych. Kraków, 1991.
8. Mędak S. Liczebnik też się liczy! Kraków, 2004.
9. Pasieka M. Język polski dla cudzoziemców. Ćwiczenia dla początkujących. Wrocław, 2001.
10. Pyzik J. Przygoda z gramatyką. Fleksja i słowotwórstwo imion. Kraków, 2000.

Додаткова література

1. Arctowa I. Razem czy osobno. Zasady pisowni łącznej i rozdzielnej ze słownikiem. Warszawa, 1972.
2. Cieplak L. Podstawowe zasady pisowni polskiej z ćwiczeniami i słownikiem ortograficznym. Warszawa, 1961.

3. Gawdzik W. Ortografia na wesoło i na serio. Warszawa, 1995.
4. Iwanek J. Nauczanie ortografii w gimnazjum, liceum i szkole podstawowej. Warszawa, 1999.
5. Jodłowski S. Losy polskiej ortografii. Warszawa, 1979.
6. Jodłowski S., Taszycki W. Zasady pisowni polskiej i interpunkcji ze słownikiem ortograficznym. Wrocław etc., 1959.
7. Kryński A. Prawidła pisowni polskiej. Lwów, 1910.
8. Lipińska E. Nie ma róży bez kolców. Kraków, 1999.
9. Łazarowycz O. Ortografia języka polskiego. Iwano-Frankiwnsk, 1999.
10. Nowak F. Książka do nauczania ortografii. Klasa 4, 5, 6, 7. Bydgoszcz, 1992.
11. Nowak I. Uczę się ortografii. Klasy 4-5, 6-8. Warszawa, 1996.
12. Przyłubscy E. i F. Gdzie postawić przecinek. Warszawa, 1973.
13. Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni / Oprac. Polański E. Warszawa, 2003.
14. Wójcik J. Nauka ortografii i interpunkcji. Wiadomości i ćwiczenia dla uczniów klas 4-6. Warszawa, 1989.
15. Wójcik J. Ortografii i interpunkcji nauczę się sam. Warszawa, 1989.

Интернет-ресурси

<http://www.dyktanda.net/>
[http://www.aries.com.pl/grzegorzj/gram/gram00.ht
ml](http://www.aries.com.pl/grzegorzj/gram/gram00.html) <http://www.dyktanda.net/dyktando-22.php>
<http://pl.wikipedia.org/wiki/Leksykografia>
<http://korpus.pl/>
<http://korpus.pwn.pl/>
[http://pl.wikipedia.org/wiki/Korpus_\(j%C4%99zykoznawstw
o\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/Korpus_(j%C4%99zykoznawstwo)) <http://www.korpusy.net/index.php/korpus-ipi-pan>
[http://www.korpusy.net/index.php/zastosowania-korpusow-
językowych/110-korpus-ipi-pan-przykad-zastosowania](http://www.korpusy.net/index.php/zastosowania-korpusow-jezykowych/110-korpus-ipi-pan-przykad-zastosowania)

Навчально-дидактичне видання

Автори-укладачі

Ольга Миколаївна

ЛАЗАРОВИЧ, Галина

Вацлавівна КРАЙЧИНСЬКА

UCZYMY SIĘ PISAĆ POPRAWNIE

**Навчально-методичний
посібник з польської
орфографії**

Комп'ютерна верстка Наталії Крушинської

Формат 42х30/4. Ум. друк. арк. 6,86. Зам. № 8–21.
Наклад 100 пр. Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «Cambria».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька
академія»,

Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Виготовлено: ФОП Свиначук М. В.,
тел.: +38(068) 68 35 800, e-mail: 35800@ukr.net